آغاز کپوزنگ 15/9/
اختتام 16/
19/9/12

وَيَسْئَلُوْنَكَ عَنِ الرُّوْحِ ط قُلِ الرُّوْحُ مِنْ اَمْرِ رَبِّیْ

خلق ستانه د روح په باره کښې تپوس کوی۔ ته ورته اوایه چه دے خو ځما د رب مخلوق دے۔

دَ
انسانی روح
حالات

مؤلفه

مولوی حبیب الرحمٰن (فاضل دیوبند) (منشی فاضل، مولوی فاضل)
دار التصنیف رُستم ضلع مردان (مغربی پاکستان)

(حمیدیہ پریس کابلی گیٹ پشاور شہر)

پیش کش

دهغې ټولو پاکو روحونو په خدمت کښ تحفه ده۔ کوم
چه د الله ډیر خوښ دی۔ خاص کر روح پاک د خوږ نبي
حضرت **محمد مصطفیٰ** صلی الله علیه وسلم

ع۔ که قبوله شي نو دا مې نیک بختي ده۔

د طرفه د مغ لتوران
حبیب الرحمٰن رنه

۲۱ ۱۱/۶۵

فهرست دمضامینو

انسانی روح

نمبرشمار	مضمون	صفحه
۱	څوبزو دهستۍ ښېرے۔	۱۷۳
۲	دخدائے ستاینه۔	۱۷۴
۳	دروح په باره کښې یو څو خبرے۔	۱۷۵
	اول باب	
۴	مړی دخپل زیارت کونکی سلام اوری۔	۱۷۶
۵	په قبر دقرآن تلاوت۔	۱۷۷
۶	دعوف رض خوب۔	〃
۷	دثابت بن قیس خوب۔	۱۷۸
	دویم باب	
۸	دروحونو کوړنی ملاقاتونه	۱۷۹
	دریم باب	
۹	دمړو او ژوندو روحونو ملاقاتونه	۱۸۰
۱۰	عبدالله بن سلام او سلمان فارسی۔	〃
۱۱	حضرت عمر رض په خوب کښې	۱۸۱
۱۲	ثوری رح په خوب کښې	〃
۱۳	شعبه رح په خوب کښې	〃
۱۴	دخوبونو قسمونه	۱۸۲
۱۵	ریښتینی خوبونه	〃
۱۶	آیا روحونه دعلمونو چینه ده۔	۱۸۲
۱۷	دحضرت علی رض جوابونه۔	۱۸۳
۱۸	په خوب کښې دژوندو و روحونو ملاقات۔	۱۸۴
۱۹	دعبدالمطلب خوب	〃
۲۰	ابومحمد عبدالله	〃
	څلورم باب	
۲۱	آیا روح هم مری؟ کهٔ مرګ یوائے وجودته پیښیږی۔	
۲۲	په اسرائیلی شبیلی دروح حال	۱۸۵
۲۳	مرګ څهٔ ته وائی؟	۱۸۶
	پنځم باب	
۲۴	دوجود نه جدا روحونه یو بل څرنګ پیژنی؟	۱۸۷
۲۵	دروح صفتونه۔	〃
	شپږم باب	
۲۶	دقبر په سوال جواب کښې روح وجودته بیرته راځی۔	۱۸۹
	اووم باب	۱۹۱
۲۷	عذاب قبر دهٔ شکوا لے۔ ارتداد لے او دمړی کیما ستم	〃

نمبرشمار	مضمون	صفحه
۲۸	دبرزخ دینوی مثال	۱۹۲
۲۹	دقبر ارتوالے تنګوالے	۱۹۳
۳۰	دمرګ نه پس جوندون	۱۹۵
	اتم باب	″
۳۱	آیا په قرآن کښ دعذاب قبر بیان شته؟	″
	نهم باب	۱۹۷
۳۲	دعذاب قبر اسباب۔	″
	لسم باب	۱۹۸
۳۳	دعذاب قبر نه دخلاصی اسباب	″
۳۴	یولسم باب۔ دقبر سوال به دهر چا نه کیږی	۲۰۰
۳۵	دولسم باب۔ دقبر سوال د دے امت سره خاص دے	۲۰۲
۳۶	دیارلسم باب۔ دقبر عذاب به همیشه وی؟	۲۰۳
	څوارلسم باب	۲۰۵
۳۷	دمرګ نه پس روحونه کوم ځاے وی؟	″
۳۸	روحونه په جسمونو قیاس کول۔	۲۰۶
۳۹	دروح کورونه۔	″
	پنځلسم باب	
۴۰	دجوندو دعمل ثواب مړو ته۔	۲۰۸
۴۱	مړی او ده پسے خیراتونه	۲۰۹
۴۲	مړی ته دثواب نه رسیدو دلائل	۲۱۱
۴۳	دثواب نه رسیدو ددلائلو جوابونه۔	۲۱۲
۴۴	شپاړسم باب۔ روح قدیم دے که حادث	۲۱۷

نمبرشمار	مضمون	صفحه
۴۵	دروح دقدیم منونکو تشادلائل	۲۲۰
	اولسم باب	
۴۶	ړومبیه روحونه پیدا دی که جسم؟	۲۲۱
۴۷	دمیثاق په باره کښ ځلور خبرے۔	۲۲۳
	اتلسم باب	
۴۸	دنفس حقیقت	۲۲۶
	نولسم باب	
۴۹	نفس او روح یو دی که جدا؟	۲۲۹
۵۰	دروح او دنفس فرق۔	۲۳۱
۵۱	روح مړی که نه؟	″
	شلم باب	
۵۲	نفس یو دے که درے۔	۲۳۲
۵۳	داطمینان سرچشمه نفس	
	مطمئنه دے۔	″
۵۴	یقین څهٔ ته وائی؟	۲۳۳
۵۵	یوه نکته۔	۲۳۴
۵۶	نفس لوّامه۔	۲۳۶
۵۷	نفس امّاره۔	″
۵۸	د روح په باره کښ نوی	
	تحقیقات۔	۲۳۸
۵۹	دامداد کونکو نومونه۔	″

تمت الفهرس بعونه تعالیٰ۔

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم ۵

څموږ د هستۍ بسرے

څموږ ده بسرے

څموږ د دے خاورین ختکی په مینځ کښ د آسمان نه یوه بجلی غوندے راشی۔ او په وجود داسے حیرانی پیدا کونکی کاروند پیدا کی چه بنده ورته کوته په خوله شی۔ او څه موده پس بیا دا بجلی د دے وجود نه اُځی۔ نو دا وجود بیا هم هغه د خاورے ډهیرے پاتے شی۔ نو د هر چا په زړهٔ کښ به د دے بسرِی په باره کښ دا سوال پیدا کیږی چه آخر دا کومه رنړا ده۔ چه د دے په راتلو ټول کور روښانه شهٔ او چه دا لاړه نو بیا کور تور تم پاتے شهٔ؟

د دے ساده جواب خو دا دے۔ چه دا خو روح وُو۔ خو په دے قدر کله د بنده تسلی کیږی۔ دلته بیا دا سوال پیدا شی چه آخر دا۔

روح څه څیز دے؟ دے د کوم ځائے نه راغلیدے؟ دے څرنګ راغلید؟ او دے بیا چرته لاړهٔ؟ او څرنګ لاړهٔ۔ د دهٔ په راتلو دا د وجود ټول اندامونه وَلے په حرکت شو؟ او د وجود ټولے چینے روانے شوے۔ او چه دے اُوت۔ نو دا ټولے چینے وُچے شوے۔ دا قسم سوالونه څموږ د دے خاورین وجود په زړهٔ او مازغو کښ پیدا کیږی۔ او دے غواړی چه څما دا سوالونه چا حل کړے!

په دے خبرو ډیرو پوهانو خپل لیکل کړی دی۔ څه په دے داسے صاحبانو تحقیقات لیکم۔ چه هغوی پدے د قرآن او حدیث نه دلیل نیولے دے۔ لکه د ابن قیمؒ مرحوم کتاب الروح شهٔ۔ خدائے دِ کړی۔ چه په دے د ستاسو تنده ماته شی او تاسو او څه د دے روح د بنه جوند دپاره محنتونه اُکو۔ او دا لیکل خدائے څموږ د روح د خوشالی ذریعه اُګرزوی۔! آمین یارب العلمین۔

کتبه
مولوی حبیب الرحمٰن کان اللہ له
دار التصنیف رستم ضلع مردان

مغربی پاکستان

ف
دخدای
ستاینه

بسم الله الرحمٰن الرحیم ۵

دھر قسم ستاینے قابل یکی یوا ځے ھغه الله دے کوم چه د کاملو صفتونو خاوند دے۔ دے د ټولو زمانو په ورو لویو ټولو کارونو خبردار دے۔ دہ دھر ژوندہ سو مرګ مقرر کړے دے۔ په دیکښ باچا او ګدا، نیک او بد که په اسمان کښې دے او که په زمکه کښې دے برابر دی۔ او دہ د خپل عدل صفت د ښکارہ کولو د پارہ د قیامت روځ مقرر کړے دہ۔ اُس په دنیا کښې یو دنیادار دے چه ډیرہ دنیا اُګټی او لوړ لوړ کورونه جوړ کی۔ او بیا یے سنبړولیان کی۔ چه د دنیا خلق ورته حیرانیږی۔ او دے په دے ډول ډال داسے اہم وی۔ لکه چه دا د دہ د ټول عمر کور دے۔ اُو بل د خدا بندہ دے۔ چه شپه او روځ د اخرة په فکر کښې سرګردان دے۔ شپه او روځ دے د اخرت د ښه کولو د پارہ لوږے تندے تیرہ وی۔ او دنیا ته په دِ نظر ګوری۔ چه دا خو د سمندر طوفان دے چه ځما د ډوبه ولو د پارہ چپے وھی۔ دے د نیکو کارونو په کشتۍ کښې ناست وی۔ د چورلیدونکو غولونه ارخ ارخ ته چپے وھی او سفر کوی۔

دا دواړه کسان څه مدہ پس خپل روح خدائے ته اُسپاری۔ په ظاھر کښې خو دواړه مړه شو۔ وَلے د مځکنی مرګ نه امید و د تکلیفونو او عذابونو ماران دی۔ چه د دہ چیچل شروع کی۔ او د دے بل مرګ د برکتونو او نیک بختو باغونه دی۔ چه دے په کښې د مرغو ھسے په خپله خوښه سیلونه کوی۔ د پہ مرګ سرہ په برزخی حالت کښې د عرش د لاندے د ارام استوګنه کوی۔ او د غه بل په رنګارنګه کرمو بچو جهنمی لمبو کښې چغے سورے وھی۔ راځئ! چه ښه د زړہ د اخلاصه د اقرار اُکو! چه د الله نه سوا بل څوک د عبادت قابل نشته ھغه یکی یو دے۔ دے الله د خپل رحم په صفت مونږ انسانان او بیا مسلمانان او بیا په امت د محمد آخرالزمان صلی الله علیه وسلم کښې پیدا کړو۔ او بیا ے په رنګارنګه جسمانی او روحانی نعمتونو اُپالګو۔ څه خو وایم چه کوم الله بے بدله او بے غوښتلے په مونږ د اول نه دا پیرزوینه کړے دہ ھغه په څمونږ خاتمه کله خرابه کی! دا قسم تصور د خدائے د شان نه ډیر لرے دے۔ مونږ ته که څه سپیرہ روځ را پېښیدونکے شوہ نو دا به څمونږ د خپلو نفسونو د طرف نه راځی۔ نو الله دِ مونږ د خپلو نفسونو د شرارت نه بچ اُساتی۔ آمین یارب العلمین ۰

کھوړی! خدایه په ټولو مهربانو کښې د الوی مهربانی اکړه۔ چه مونږ ته ے څمونږ د روح د ښه جوړند کتهلو د پارہ خوږ نبی صلی الله علیه وسلم را اُلیګه۔ د خوږ نبی م په پاک وجود کښې دیر [illegible]

پاک روح وَو۔ دے د مخلقو، روستنو بنی آدمو تولو سردار دے۔ پہ دہٗ بے قرآن شریف نازل کہٗ۔ او پہ دے قرآن پاک کښی او فرمایل چہ:۔ وَیَسْـَٔلُوْنَکَ عَنِ الرُّوْحِ الخ دا یہودیان ستانہ د روح پہ بارہ کښی تپوس کوی۔ تہٗ ورتہ او وایہ چہ روح خو د اللہ مخلوق دے۔ او تاسو تہ لږ علم درکړے شوے دے۔ پہ خوږ بنی دِ پہ لکھونو رحمتونہ وی او د دہٗ پہ کورنئی او مرکرو باندے ہم۔ چہ دی د زمانے غوریز بندگان وَو۔ دی د خوږ بنی د ہرے خبرے تابعدار او پہ دہٗ ہر څہ قربانونکی وَو۔ پہ دے کتاب کښی بہ د جوندو او مړو د روحونو پہ برے مسئلے بیانیږی۔ او پہ دے بہ د قرآن او حدیث او مجتو عالمانو وینا کانے پہ دلیل کښی راوړے شی اللہ دِ ماتہ د صحیح لیکلو او تاسو او ماتہ ہم د دے د پوہیدو او پہ دے د عمل توفیق راکی آمین۔

د روح پہ بارہ کښی یو څو ضروری خبرے

تاسو د دے کتاب د کتونہ مخکښ د دے خکتنو خبرو خیال اُساتی۔ چہ د کتاب پہ مسئلو پوہ شی

(۱) د روح تہکونړہ بہ یا برنہ بر پہ "علیین" کښ وی۔ یا کوزنہ کوز پہ "سجین" کښ وی۔

(۲) د بندہ د مرلو نہ پس د دہ روح باقی وی۔ او وجود بے خاورے شی۔ خو د پیغمبرانو وجودونہ مبارک نہ خاورے کیږی۔ یا نور ہغہ وجودونہ چہ خدائے یے او غواړی۔

(۳) د روح د خپل جسم د ذرے ذرے سرہ ہرځائے چہ وی خاص تعلق وی۔

(۴) د قبر عذاب او ثواب د وجود او د روح دوارو د پارہ دے خو پہ روح بے واسطے او پہ جسم د روح پہ واسطہ وی۔

(۵) د قبر نہ مطلب خاص د زمکے کندہ نہ دہ۔ بلکہ د روح او جسم د جدائیی نہ پس حالت چہ دے تہ برزخ وائی غرض دے۔

(۶) د مړو د اوریدو یا پوہیدو نہ مطلب د دی د روحونو پوہہ او اوریدہ دی۔ د جسم نہٗ دی جسم خو فنا شی۔ د سلامونو جوابونہ او اوریدہٗ دا روح کوی۔

(۷) فرښتے او د وجود نہ جدا شوی روحونہ نورو روحونو تہ د خبر ورکولو ذریعے دی۔

(۸) د عالم برزخ او آخرت د جوند او د دی د جوند د لوازمو تو پہ دنیوی جوند او د دے جوند پہ کارونو قیاس کول غلطہ خبرہ دہ۔

(۹) روحونہ ډیر تیز او گرندے تگ لری۔

(۱۰) برزخ د آخرت رومبۍ پوړۍ ده۔

(۱۱) روحونه کۀ بر نه بر یا کوز نه کوز وي خو د برزخي وجود د ذرّو سره تعلق لري۔

(۱۲) د برزخ او د آخرت د صحیح معلوماتو ذریعه یکي یواځے د پیغمبرؐ فرمان دے۔

(۱۳) څمونږ علم د پیغمبري وحي مقابله هیڅ کله نۀ شي کولے۔

(۱۴) کۀ په فلسفه او وحي کښې د یو بل سره مقابله راغله۔ نو د دے وجه یا څمونږ د علم غلطي وي۔ یا د وحي پۀ پوهیدو کښې غلطي شوے وي۔ د وحي وینا صحیح وي او څمونږ عقل به غلطي وي

(۱۵) په صحیح او سلیم عقل او وحي کښې مخالفت ناممکن دے۔

(۱۶) څمونږ عقل ناقص او د خوږ نبيؐ وحي کامله ده۔ نو څمونږ عقل به د وحي تابع وي ځکه نه چه کامل د ناقص تابع کو۔

(۱۷) د پس مرګ کیدو واقعاتو د علم خزانه پیغمبري وحي ده چه هغه قرآن او حدیث دے د عقل نۀ دے۔

(۱۸) د پیغمبرانو او شهیدانو په ظاهر کښې مرګ شوید دے۔ کۀ الله څوک په برزخ کښې جوندي ساتي۔ نو دا ده برزخي جوند دے۔ چه د دے په حقیقت مونږ نۀ پوهیږو۔ د دے قیاس په دنیوي جوند نۀ شي کیدے

(۱۹) په برزخ کښې به د هر روح تکونړه د ده د مرتبے په برابر وي۔

(۲۰) په خوب کښې د جوندو او د مړو د روحونو ملاقات کیدے شي۔ ځکه چه روحونه په خوب کښې د وجود نه خالي شي۔ او په خپل روحاني طاقت الوته کوي۔ او د مختلف قسم روحونو سره ملاقات کولے شي۔

اول باب

مړي خپل زیارت کونکي پیژني او د دي سلام اوري؟

په بخاري شریف او مسلم شریف کښې په مختلفو سندونو د رحمت عالم نه روایت دے۔ چه د بدر مړه کافران په یوه کنده کښې اغورځولے شو۔ بیا خوږ نبيؐ د دے کندے خواته راغے۔ او د دے کافرانو د یو یو نوم په اغښته او دیته یے وے۔ چه څه زړنګه تا څو د رب وعده رښتیا اولیده کۀ نه؟ او خوږ نبيؐ مسلمانانو ته او وے۔ چه څما دِ په هغه الله قسم وي۔ چا چه څۀ رښتینے رسول کړے یم۔ چه دوی ستاسو نه زیاتے په ښۀ شان څما خبرے اوري۔ خو کۀ ستاسو نه یکښې څۀ کیے د۔ نو دا دے

چه تاسو د خبرے جواب کولے شئ۔ اودی جواب نه شی کولے۔

خوږ بنی ؐ خپل امت ته هدایت کوی چه تاسو چه مړو ته سلام کوئ۔ نو داسے وایئ۔ "السلام علیکم دَارَ قَوۡمٍ مُّؤۡمِنِیۡنَ ٥ دا قسم خطابی وینا هغه چا ته کیدے شی۔ چه اوری او پوهیږی۔ کنئ بیا به دا خبرے د نیشت شیز او ګټے لوټے سره شی۔ (او دا خو صحیح خبره نه ده) نو محققو علماؤ په دے د اتفاق دے۔ چه مړی خپل زیارت کونکی پیژنی۔ او په دے زیارت د دی نه خوشالیږی۔

عائشه رض بی بی وایی۔ چه رحمت عالم خوږ بنی ؐ به وے "چه څوک د خپل خپلوان قبر ته ورشی۔ او ده سره کینی۔ نو دے ډیر خوشاله شی۔ او د ده د سلام جواب اُکی"۔ د صحیح احادیثو نه ثابته ده چه مړے چه خخ کړے شی۔ نو دے په جنازه کښ د شریکو خلقو په راتلو ډیر زړه وروی۔

۵۹ پر قبر د قرآن تلاوت

د ابن عمر رض نه روایت دے۔ چه ده د مرګ په وقت کښ حکم کړے وُو۔ چه څما په قبر سورة بقرة اُولیٰ حسن ابن صباح وائی چه ما د شافعی رح نه د قبر په خوا کښ د قرآن د لوستو په باره کښ تپوس اوکړه۔ نو ده راته اوے چه هیڅ حرج نشته۔ رحمت عالم ؐ خوږ بنی ؐ فرمایلی دی۔ چه د خپلو مړو سره سورة یٰسین وایئ۔ د دے یوه معنے دا ده چه د زنکدن په وخت کښ ده ته سورة یٰسین وایئ۔ او بله معنیٰ دا ده چه د دی قبرونو سره دا وایئ۔ یو کذار خوږ بنی ؐ په یوه جنازه کښ شریک شه۔ چه دے خخ کړے شه نو دی اُفرمایل۔ چه د خپل رور د کلکیدو دپاره دعاء اُکی۔ ځکه چه د ده نه په اُس سوالونه کیږی۔ (ابو داؤد) او دا هم ثابته خبره ده په صحیح حدیث کښ راځی۔ چه د قبر دا مړے د تلونکو د څپلو اوازونه اوری۔

۶۰ د عوف خوب

د عوف رض او صعب رض چه دواړه اصحاب وُو دوستی وه۔ دی یو بل ته اوے۔ چه هر یو چه مخکښ مړ شی نو بیا به روحانی ملاقاتونه کوو۔ نو صعب رض تر مخکښ مړ شه۔ عوف رض دے په خوب کښ اولیده۔ عوف رض تری تپوس اوکړه۔ چه وایه کنه۔ د مرګ نه پس در ته څه واقعات پیش شو؟ ده ورته اوے چه د ډیرو سختو پس معاف شوم۔ عوف رض د ده په سټ تور داغ اُلیده۔ ده تری تپوس اوکړه۔ چه دا ولے؟ صعب رض ورته اوے۔ چه دا خو ما د فلانکی یهودی نه لس ۱۰ اشرفی قرض اغستے وے۔ او هغه م په څکر کښ په فلانکی ځائے کښ یخے وے۔ ته هغه څکر راواخله او دغه اشرفی د دے یهودی ته ورکه۔ عوف رض وایی چه څه سحر د صعب رض کره لاړم او دغه ځائے م اُکوت۔ نو دغه اشرفی او څکرے بیا موندے۔ عوف وایی

چه څه بیا دے یهودی سخه لارم۔ او ده ته مے تپوس اوکړه۔ چه ستا په صعب رض څه قرضه وه؟ ده او وے
چه او۔ او ده او وے چه خدائے دے په ده رحم اوکی۔ دے د خوږ نبیؐ د یو ښه صحابی وو۔ ما ورته قرض معاف
کړے دے۔ عوف رض وایی چه ما ورته او وے چه ستا په څو مره قرض وو؟ ده راته او وے لس اشرفی۔ عوف رض
وایی چه ما دا لس اشرفی دے یهودی ته ورکړے۔ یهودی قسم اوخوړ چه والله دا خو ما هغه ورکړے
اشرفی دی۔ عوف رض ته صعب رض په خوب کښ نورے خبرے هم کړے وے۔ هغه هم ریښتنی شوے۔

عوف رض صحابی وو۔ د ده د مرګ نه پس صعب رض په خوب کښ اولیده او ده عوف رض ته وصیت اوکړه
عوف دا وصیت ریښتنی اوګانړه او په دے یے عمل اوکړه۔ د دغه قسم د ثابت بن قیس واقعه هم ده
د مسیلمه کذاب سره چه جنګ جوړ شو۔ نو په دے کښ دے شهید شو۔ د ده په وجود ډیره قیمتی
زغره وه۔ د ده نه یو کس دا زغره اوخکله۔ ثابت یو بل مسلمان ته په خوب کښ حاضر شو۔ او ده
ته یے او وے۔ چه څه تا ته وصیت کوم۔ خو ګوره هسے نه ته دے ته د خوب وصیت او وایے۔ او
په دے عمل او نه کړے۔ پرون چه څه شهید شوم۔ نو زما نه فلانکی کس زغره اوخکله۔ د دے کس کور د کلی
په فلانکی اړخ کښ دے۔ د ده د کور مخے ته اس تړلے سرکوی۔ ده دا زغره د یوے کټوی لاندے پټه کړه
او په دے کټوی د یا سه کجاوه پرته ده۔ ته د سالار خالد سخه ورشه۔ او دا حال ورته او وایه۔ چه هغه دا زغره
د دے سړی نه واخلی۔ او بل دا چه ته مدینے ته لاړ شے۔ نو خلیفه وخت ابوبکر رض ته او وایه چه په ما
دومره دومره قرضه ده۔ او زما فلانکے فلانکے غلام ازاد دے۔ دا سړے د حضرت خالد رض سخه ورغے۔ او ده ته
یے د ثابت رض وصیت او وے۔ حضرت خالد رض دغه سړے را اوغوښته۔ او ده نه یے زغره واغسته۔ بیا یے
ابوبکر رض ته هم حال او وے۔ ابوبکر رض هم په دے وصیت عمل اوکړه۔

دا د ثابت رض وصیت پس د مرګ نه جاری کیده۔ د ده سره خاص دے۔ د دینه دا ثابته شوه۔ چه د مړی
روح د ژوند و روحونو سره په خوب کښ ملاقات کوی۔

تاسو اولیده۔ چه د قبر نخ نبده د خپل روح د ژوند په وجه د خپل کور او نورو خلقو د کورونو او کارونو نه
خبر یږی۔ نو چه د ده سخه څوک ورشی او ده ته سلام اوکی۔ نو ده د سلام او د ده د ناستے او قران لوستو
نه به څرنګ نه خبر یږی۔

دویم باب

آیا روحونه د یو بل سره ملاقاتونه او خبرے اترے کوی؟ (۸)

د روحونو دوه قسمونه دی۔ یو قسم روحونه په سجین کښې اوسیږی۔ او بل قسم په علیین کښې۔ اول قسم روحونه خو په عذابونو کښې گیر وی۔ دی کله دیو بل سره لیدۀ کاتۀ کولی شی! ولے دا بل قسم روحونه په خوشالو کښې وی۔ نو دی دیو بل سره لیدۀ کاتۀ کوی۔ او د دنیا دیرو واقعاتو په باره کښې خبرے اترے کوی۔ دغسے د دنیا په خلقو چه څۀ تیریږی۔ د هغے هم یو بل ته حال وائی۔

دا ملاقاتونه د یو قسم عمل کونکو روحونو په مینځ کښې کیږی۔

مسروقؓ صحابی خوږ نبیؐ ته عرض اوکۀ۔ چه خوږه نبیؐ په والله چه څۀ خو یوه ستړکه رپ ستا څو نه جدا کیدۀ نۀ غواړم۔ او چه په دے فکر اُ غم چه ستاسو او څما د وفات نه پس خو به ستا څو سره څما د روح ملاقات گران وی۔ ځکه چه تاسو به بر نه بر مقام کښې یئ۔ او څۀ به چوته د جنت په یو اړخ کښې یم۔ نو چه دا به څۀ چل کیږی۔ په دے دا آیت نازل شۀ چه۔ وَمَنۡ يُّطِعِ اللّٰهَ وَرَسُولَهٗ۔ تر آخره۔ چه څوک د الله او د هغۀ د رسول تابعداری کوی۔ دی به د خوږ نبیؐ سره وی۔ گویا په دنیا کښې چه د کومو خلقو یو بل سره څونګه جوند تیریږی۔ د دی د روحونو به هم دغلته یو ځائے جوند تیریږی۔

د معراج په واقعه کښې راځی۔ چه خوږ نبیؐ د حضرت ابراهیمؑ، د حضرت موسےؑ او د حضرت عیسے علیهم السلام سره ملاقات اوکۀ۔ خوږ نبیؐ د څۀ خبرو نه پس د حضرت ابراهیمؑ نه تپوس اُکۀ۔ چه قیامت به کله وی؟ دۀ ورته اووے څۀ خو خبر نۀ یم۔ دغسے موسے علیه السلام ورته هم اووے۔ خو حضرت عیسےؑ ورته اووے چه څما سره خدائے وعدۀ کړیده۔ چه هر کله دجال پیدا شی۔ نو څۀ به د آسمان نه دۀ د قتل د پاره راکوځ شم۔ په دے کښې به یاجوج ماجوج د هر طرف نه راخوارۀ شی۔ دریابونه به وُچ کی۔ هر څیز به تباه کی۔ په دے به خلق ما ته شکایت اُکی۔ څۀ به دیته خیرے اُکم نو خدائے به دی مړۀ کی۔ د دی په وجه به ملک بد بویه شی۔ څۀ به بیا دعاء اُکړم۔ او خدائے به باران راوروی۔ نو دی به سمندر ته یوسی۔ بیا به غرونه ذرے ذرے شی۔ او زمکه به د څرمنے هسے راغځی شی۔ چه دا حالات پیدا شی۔ نو د قیامت راتلو را وخت دے۔

د دے حدیث نه د روحونو یو ځائے والے او د دی په کور کښې سوال جواب ثابت شۀ۔

بل خدائے د شهیدانو په باره کښې فرمائی "چه دی د خدائے سره جوندی دی۔ دیته رزق ورکیدۀ شی۔ دی د روستو خلقو نه خوشاله وی۔ او د الله نه د دۀ په احسان ډیر رضا وی" د دے حدیث نه معلومه

شوه چه دیته زرق ورکیدے شی ۔ او دی دیوبل سره یوځائے کیږی ۔ او چه ددی زیارت ته څوک ورشی ۔ نو دی په دے ډیر خوشالیږی ۔ اُمِ بشر بی بیؓ یوکذار دخوږنبیؑ نه پتوس اوکړ ۔ چه مړی یوبل پیژنی؟ خوږنبیؑ ورته اوے ۔ چه او دی یوبل پیژنی ۔

عبید بن عمیر وائی چه د روحونه دپاتے خلق د خبرو نو په انتظار کښی وی ۔ دیته چه نوے مړے ورشی ۔ نو دی ترے پتوس اُکی ۔ چه د فلانکی څۀ حال دے؟ دے ورته وائی ۔ هغه خو روغ جوړ دے ۔ او کۀ څوک مړوی او دے ترے تپوس اُکړی ۔ نو دے ورته وائی ۔ چه هغه خو مړ دے ۔ وُلے هغه دلته ته ستا څو سخه ندے راغلے؟ پر دے خبره زاړه روحونه اناللّٰه اوائی ۔ او دۀ ته اُوائی ۔ چه افسوس دغه روح په بله لار تلے دے ۔ څمونږ په دے غاړه نۀ دے راغلے ۔ هغه جوړے هاویے مورته رسولے شوے دے ۔ دا ډیره ناکاره مورده ۔ او دا روح چه ددے غیګ ته ورغے ۔ دا هم ناکاره دے ۔ دا هاویه د دوزخ نوم دے ۔

دریم باب

د مړو او د جوند ورو روحونو ملاقات کیږی؟ (۹)

څرنګ چه جوندی خلق دیوبل سره ملاقاتونه کوی ۔ دغسے د جوند ورو روحونه د مړو د روحونو سره ملاقاتونه کوی ۔ د قرآنِ په سورۃ زمر کښ دی ۔ اَللّٰهُ يَتَوَفَّى الْاَنْفُسَ حِيْنَ مَوْتِهَا الخ ۔ د مرګ او د خوب په دواړو حالتونو کښ خدائے د وجود نه روح اخلی ۔ د خوب خاوند ته چه لا مرګ یے نۀ وی مقرر روح بیرته راشی ۔ او چه د چا مرګ مقرر وی ۔ د هغۀ روح خدائے وجود ته راپرے نۀ ګدی ۔ د خوب په حالت کښ چه روح لاړ شی ۔ نو د مړو د روحونو سره ملاقاتونه اُکی ۔ دی یوبل اُپیژنی او دیوبل نه پتوسونه کوی ۔ ګویا یو لوی وفات دے ۔ چه دیته مرګ وائی ۔ او یو وړوکے وفات دے ۔ چه دیته خوب وائی ۔

دا خبره ثابته ده چه ډیرکذاره اُده خلق مړه خپل خپلوان په خوب کښ اوینی ۔ دا مړی ورته خپل هغه څه مال اخپی چه هغه بل چاته اړو معلومه نۀ وی ۔ کله ورته خپل قرض ښکاره کی چه دا قرض بل چاته معلوم نه وی ۔

تاُ څو په دے باب کښ د مصعبؓ د عوفؓ او د ثابت بن قیسؓ خوبونه لوستے دی ۔ چه دی په خوب کښ څه عجیبه حالات خولی دی ۔ یوکذار عبداللّٰه بن سلام او سلمانؓ فارسی دیوبل سره لوظ اُکړو چه هر یو مخکښ مړ شه نو جوندی ته به خپل حالات بیانوی ۔ دے دواړو په دا هم وے ۔ چه د جوندو او مړو

د عبداللّٰه بن سلامؓ او سلمانؓ فارسیؓ.

روحونو ملاقات کیږی۔ او دنیکانو روحونه به په جنت کښ په خپله خوښه گرزی راگرزی۔ آخر په دیکښ یوتن مړشۀ نو جوندی سره یې ملاقات اُشۀ۔ او دۀ ته یې اوے۔ چه په خدا ے توکل کوه او خوشاله اوسه ما د توکل هسے هیڅ عمل نۀ دے موندے۔

ف حضرت عمر په خوب کښ۔

عباس بن عبد المطلب وائي چه څما به دا ډیره ارزو وه۔ چه ما حضرت عمرؓ په خوب کښ اُلیدے اخر دے د شهادۃ نه یو کال پس په خوب کښ اُلیدۀ۔ چه د تندی نه یې خوله لوے کوله۔ او ما ته یې اوے چه څۀ خو هیله اُس د قبر د حالاتو نه اُزګار شوم۔ څما سره که د خدا ے رحم شامل نۀ وے۔ نو هلاک شوے به وُم۔ ما خو وے چه بس څۀ په یو داسے کور کښ یم۔ چه د دے کور کوټه را باندے دغه دے را غورزیږی۔

ف ثوری د
په خوب کښ

قبیصه د عقبه څوے وائي چه ما ثوریؒ په خوب کښ اُلیدۀ او ما ترے پښتوس اوکۀ۔ چه الله تعالیٰ ستا سره څۀ معامله اُکړه؟ نو ده را ته دا شعر ونه اوے۔ چه۔

نَظَرتُ اِلیٰ رَبِّی عَیَانًا فَقَالَ لِی		هَنِیئًا رِضَایَ عَنکَ یَا ابنَ سَعِیدٍ
ما خپل رب ښکاره اولیدۀ نو ده را ته اوے		چه اے ابن سعیدہ څما رضا دِ تا ته مبارک وی
فَقَد کُنتَ قَوَّامًا اِذَا اللَّیلُ قَد دَجَا		بِعَبرَۃِ مَحزُونٍ وَقَلبِ عَمِیدٍ
ځکه چه تا به په تیارۀ شپه کښ تهجد کوَل		او ستا د سترګو نه به د غم اُخکے بیدَے او زړه به د غمجن وو
فَدُونَکَ فَاختَر اَیَّ قَصرٍ تُرِیدُهٗ		وَزُرنِی فَاِنِّی مِنکَ غَیرُ بَعِیدٍ
اوس ستا خوښه ده دلته هر محل چه غواړے چونړ که		او څما دیدن کوه څه درته نږدے یم

دغه شان ابن عیینه وائي چه ما ثوریؒ اُلیدۀ چه د جنت د یوے وُنے نه بلے وُنے ته ټمپونه وهی۔ او وائي چه د دے غوندے نعمتونو د پاره نیکی کیږی۔ د دۀ نه ما پښتوس اُکۀ۔ چه تا په کوم عمل جنت بیا موندۀ؟ دۀ او وے په پرهیزګاری او تقوے باندے۔ د دۀ نه ما پښتوس اوکۀ چه د علی بن عاصمؒ څۀ حال دے؟ ثوری ورته اوے۔ چه هغه خو څموږ نه د ومره په اوچت مقام کښ دے۔ چه موږ ته د ستوری هسے بره ښکاری۔

ف شعبه په
خوب کښ

ابو احمد بریدی وائي چه ما شعبه د حجاج څوی او مسعر بن کدام چه دواړه حافظان وو۔ په خوب کښ اُلیدۀ۔ ما ترے پښتوس اوکۀ۔ چه ستا سو سره الله تعالیٰ څۀ اُکړه؟ په دے کښ را ته شعبه اوے چه خدا ے تعالیٰ دِ تا ته څما د دے شعرونو د یاد توفیق در کی۔

حَبَانِیْ اِلٰهِیْ فِی الْجِنَانِ بِقُبَّةٍ	لَهَا اَلْفُ بَابٍ مِّنْ لُّجَیْنٍ وَّجَوْهَرَا
ما ته خپل خدا داسې گنبد راکړ چه د هغې	زر دروازې دی ۔ او هغه د زرو او مرغلرو دی
وَقَالَ لِیَ الرَّحْمٰنُ یَا شُعْبَةُ الَّذِیْ	تَبَحَّرَ فِیْ جَمْعِ الْعُلُوْمِ فَاَکْثَرَا
او ما ته مهربان الله اووې چه اې شعبة	ته د علومو په جمع کښې ډیر ماهر وې ۔
تَنَعَّمْ بِقُرْبِیْ اِنَّنِیْ عَنْکَ ذُوْ رِضًی	وَعَنْ عَبْدِیَ الْقَوَّامِ فِی اللَّیْلِ مِسْعَرَا
اُس ځما سخه موجونه کوه څه ستا نه رضا یم	او د مسعر نه هم چه تهجد کونکے دُو ۔
کَفٰی مِسْعَرًا عِزًّا بِاَنْ سَیَزُوْرُنِیْ	وَاَکْشِفُ عَنْ وَجْهِیَ الْکَرِیْمِ لِیَنْظُرَا
او مسعر له دا عزت کافی دے چه دۀ ته ځما دیدار	حاصل دے ۔ او څه د ده نه خپل عزتمند مخ ښکاره کوم
وَهٰذَا فَعَالِیْ بِالَّذِیْنَ تَنَسَّکُوْا	وَلَمْ یَأْلَفُوْا فِیْ سَالِفِ الدَّهْرِ مُنْکَرَا
او ځما د عبادت کونکو سره هم دغه سلوک دے ۔	دی په تیره زمانه کښې د نا کاره کارونو عادت نۀ وُو

که څوک اُوائي چه دا ټول خیالات او اعتقادات دی. نو دا غلطه خبره دۀ. ځکه چه په نفس کښې هیڅ کار د دې خبرو د پېژندلو صلاحیت نشته. بلکه د بنده د خوب نه مخکښې او د دې خیال نۀ وی. او نه د نفس سخه د دې خبرو څۀ نخانه وی. دا صحیح دۀ چه بعض خیالات هم په خوب کښې ښکاره کیږی خو ټول خوبونه داسې نۀ وی. د خوبونو درې قسمه دی. یو هغه خوبونه وی. چه د الله تعالیٰ د طرف نه وی. دویم هغه چه د شیطان د طرف نه وی. او بعضے د خپلو خیالاتو په وجه وی. د رښتني خوبونو یو څو قسمونه دی. الهامی خوبونه چه الله تعالیٰ د بنده په زړۀ کښې په خوب کښې واچوی. گویا خدائے پاک د بنده سره په خوب کښې خبرے اُکی. دویم مثالی خوبونه چه د خوب فرښته په مثالی رنگ کښې د خوب خاوند ته څۀ خبره اُخیی. دریم چه د خوب کونکی د روح د مرشد د روح سره ملاقات اُشی. او د غه د مرشد روح دۀ ته څۀ خبره اُخیی. څلورم د خوب کونکی روح د الله طرف ته والوزی او خوب اوینی. پنځم جنتی خوب د خوب کونکی روح جنت ته اُرسی او دا اوینی. خلاصه دا شوه چه د جوندو خلقو روحونه او د مړو روحونه یو ځائے کیدلا د رښتنو خوبونو یو قسم دے۔

د خوبونو قسمونه

د رښتني خوبونه

آیا روح د علومو چینه دۀ۔

بعض حضرات وائی چه روح د ټولو علومو چینه دۀ. دے چه وجود ته راغے. او د دنیا په کارونو اُلگیدۀ. نو د دے علومو نه بے خبره شۀ په خوب کښې چه د دۀ روح د وجود نه جدا شی نو حسب ال صلاح

په برابر د دغې علمونو نه څهٔ خبرے اوینی - او په مرګ خودے پوره ازاد شي - په دِ وجه په دے دا روح خپل کامل علمونه اوینی -

دا خبره تر دے حده صحیح ده چه د وجود د مشغلونو په وجه د روح په علم کښ کے راغے - او چه دے په خوب کښ لږ ازاد شي - نو د لږو علمونو لیدهٔ اُکی - او چه په مرګ پوره ازاد شي - نو د ډیرو علمونو نه خبر شي - خو دا علمونه د پیغمبرانو د خولو شوو علمونو نه ډیر کم وي - دے په قیامت، په خدایي صفاتو او د غیبے د شریعت په ټولو خبرو واقف نهٔ وي - ځکه چه دا خبرے په وحی معلومیږی - دا صحیح ده چه په ازاد روح او د وجود سره په روح کښ د معلوماتو ډیر فرق وي -

و
دحضرت
علي جواب

یوکڼار حضرت عمرؓ د حضرت علیؓ نه دا درے سوالونه اُکړهٔ -

اول دا چه کله کله د یو بنده د بل سره محبت وي سره د دے چه هغه د دے بنده سره هیڅ څهٔ خاص احسان نهٔ وي کړے نو چه دا ولے ؟

حضرت علیؓ ورته اُوے چه دا سوال ما د خوږ نبیﷺ نه کړے وُو - نو دی راته اوے چه دا د بنی آدمو روحونه خوځو ځونه دی - دی په فضا، (د زمکے اسمان په مینځ) کښ د یو بل سره ملاقاتونه کوي - نو د غلته چه دی د یو بل سره خوا بره راشي نو په دیکښ محبت پیدا شي - او چه د غلته د یو بل نه کرکجن شي نو دی د یو بل نه پردی غوندے شي نو په دنیا کښ مینه او پردے والے د دغے روحانی عالم اثرات دی -

دویم دا چه کله کله بنده خبره کوي او دا یے هیره شي بیا ورته فوراً یاده شي - دا وَلے ؟ -

حضرت علیؓ ورته اوے چه ما د دے پتوس هم د خوږ نبیﷺ نه کړے دے - دی راته اوے چه زړهٔ یو سپوږمے ده - او څرنګ چه په سپوږمے وریځ راځی - د غسے په زړه هم تیاره غوندے راشي - او د زړهٔ رڼا د وکه کی - بیا چه دا تیاره لرے شي نو رڼا بیا راشي او خبره را یاده شي -

دریم دا چه کله کله بنده خوب اوینی - او هغه ریشتنے وی. او کله کله دروغجن وی - چه دا ولے ؟

حضرت علیؓ ورته اوے - چه ما د دے پتوس هم د خوږ نبیﷺ نه کړے دے - هغه راته اُوے - چه هر کله بنده ویدے او کلک اودهٔ شي - نو د ده روح بره تر عرشه لاړ شي - په دے حالت کښ چه دے اُوده وي - او څهٔ اوینی نو دا صحیح وی - او چه د دینه خکته وی - یا په دغه وخت کښ دے - کلک اودهٔ نه وي نو دا خوب دروغجن وی - او کله کله دهٔ ډیرے صحیح خبرے لیدلے وي - خو د دهٔ سره خکته په فضا کښ شیطان یو ځاے شي او په دیکښ

ف۔ په خوب کښی د جوندو او د مړو ملاقات۔

دروغ ورګډ کی۔ نو دا خوب دروغجن شی۔

کله کله دواړه جوندی وی۔ او یو کس په خوب کښی دا بل جوندے اوینی۔ نو چه دا ؤلے۔ سره د دے چه دی دیو بل نه ډیر لرے وی؟ دا خو څمونږ په خوبونو هم فرښتے مقررے دی۔ او هغوی څمونږ د هر قسم ښهٔ بد و حالاتو خداے خبر کړے دی۔ نو دی په مثالی رنګ کښی بندهٔ ته د چا حال وړاندے کی۔ کله بندهٔ د چا په باره کښی څه خیال لری نو دا خیال مثالی رنګ اختیار کی۔ کله د دوؤ تنو په مینځ کښی خاص تعلق وی۔ نو دے د دوست څهٔ حالات په خوب کښی اوینی۔ بعض حضرات وائی۔ چه د اخوړو څونه بره په فضا کښی دیو بل سره یو ځائے شی۔ او د دی په مینځ کښی خبرے اترے شروع شی۔ په دیکښی د دی سره د خوب هغه فرښته چه په دی مقرره ده د دی ښهٔ والے یا بد والے راوړی کوم۔ چه دهٔ ته پیښ راتلونکے وی۔ دا ملائکه هر هر کس ښهٔ پیژنی او دیته خداے د هر بندهٔ د ښهٔ بد و علم ور کړے وی۔ دیته د هر بنده خیر او شر څرګند شوے وی۔ نو دا دے بنده ته د غه ښه او بد په مثالی رنګ کښی ښکاره کی۔ دا دهٔ ته کله د راتلونکے خبرے زیرے ور کوی۔ کله دے د ګناهونو د سزا نه ویره وی۔ چه دے د غه ګناه چه ده یے اراده کړے ده او نهٔ کی۔ په دے طریقه د ډیرو خلقو اصلاح شویدهٔ دی چه دا قسم خوبونه اوینی۔ نو توبه اوباسی۔ او د آخرت په طلب اُلګی۔ او ډیر غریب خلق په خوبونو کښی د خزانو نه خبردار شی او دارا اُکاګی او مالداران شی۔

ف۔ د عبد المطلب خوب

د خوږ نبیؐ نیکهٔ صاحب عبد المطلب ته د زمزم کوهے په خوب کښی څرګند شوے وو۔ او د غلته دهٔ خزانه هم موندے وه۔

حضرت عمرؓ ته خپل پلار په خوب کښی خپله ښخه خزانه ښوئلے وه۔ چه په هغے کښی لس ۱۰۰۰۰ زره روپے او سرهٔ زرو وو۔ دا واقعه د اسلام راوړونه روستو وه۔ د دهٔ یوه وړه لور وه۔ د دے عمرؓ ته اُوے۔ چه پلاره دا کار د خو الله اُکهٔ۔ نو هغهٔ خو د هبل او عزّی بتانو نه ښهٔ دے۔ ځکه چه تا د الله یکے روځے عبادت اوکهٔ۔ نو هغه درته دومره مال درکهٔ۔

ابو محمد عبد الله

دابو محمد عبد الله متعلق علی بن ابی طالب قیروانی بیان کوی۔ چه دے ډیر نیک سړے وو۔ دهٔ به مړی په خوبونو کښی لیدهٔ۔ او د دینه به یے پټے خبرے معلومے ؤلے۔ او بیا به دا دهٔ د دے مړی خپلوانو ته خوے۔ په دے وجه د دهٔ شهره به ډیر خلق راته چه د غسے څمونږ یو خپلوان ناساپی مړ دے۔ او هغه ډیر مالدار وو۔ پته نهٔ لګی۔ چه هغه د امال کوم ځائے ښخ دے۔ نو کهٔ ته د هغهٔ سره په خوب کښی ملاقات اُکے۔

چه د دے مال نه یے خبر شو؟ دۀ به ورته اوے۔ خه دۀ صباته راشی۔ دۀ به عبادت اُکه۔ او دعا به یے اُکڑه۔ او اُدۀ به یه شه۔ دۀ به د غه مرے په خوب کښ اُلیدلو دۀ به ترے د دے مال تپوس اُکه۔ هغه به ورته دا اُخوچه فلانکی مقام کښې دے۔ ڈیر و مریضانو ته په خوب کښ دارو او دعا گانے خوٴلے شویدی۔ چه په هغے مریضان جوڑ شوی دی۔ ڈیرے داسے مسٔلے دی چه عالم په نه پوهیدۀ دے او دۀ شویدے۔ او چا عالم ورته دا مسٔله حل کڑے دۀ۔ به هر حال خوبونه یو عجیبه شیز دے۔ د دینه به هغه څوک انکار کوی څوک چه د روحونو د حالاتو نه نا آشنا وی۔ دخدای پیغمبران اول اول ریشتنی خوبونه وینی۔ او دخدائے اینکان بندگان دخوبونو په ذریعه دځان او دجهان اندازے لگوی الله دِ مونږ پاک خوبونه نصیب کی۔ آمین۔

شلورم باب

آیا د ارواحونه هم مری۔ کۀ مرگ یواځے وجودته پیښیگی؟

په دے سلسله کښ دقرآن شریف د دے آیتونو نه چه كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ ۝ د زمکے د مخ تول خیزونه به فنا شی۔ او كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ اِلَّا وَجْهَهٗ ط۔ بے د الله نه به هر خیز هلاک شی۔ معلومیږی چه روحونه هم مری۔ او هر کله چه فرښتے به مری نو انسانی روحونه به ولے نه مری۔ او بعضے حضرات وائی۔ چه روحونه خو د جوندون دپاره پیدا دی۔ دی به نه مری۔ او دا ځکه چه هر کله روح د وجود نه جدا شی۔ نو بیا د بدن سره تر یو ځایے کیدو پورے د روح دپاره عذاب او ثواب وی۔ نو که روح هم مری۔ نو بیا خو د عذاب او ثواب اڑه و سوال نه پیدا کیږی۔ خدائے خو د شهید په باره کښ وائی چه "تا خو دے مڑه مۀ گڼڑئ۔ دے خو جوندے دے۔ دۀ ته رب روزی ورکوی۔ او دے د خدائے د فضل نه ڈیر رضا دے"۔ اُس اُگورئ چه روح خو د وجود نه جدا شوے دے۔ او دۀ خو د مرگ مزه سکلے دۀ۔

د دے روایاتو خبرو په باره کښ داسے روغه کیدے شی۔ چه کۀ د روحونو د مرگ نه مطلب د وجود نه جدا کیده وی۔ نو په دے معنی سره بے شکه چه روحونه هم مری۔ او کۀ د روح د مرگ نه مطلب د وجودونو هسے نیشت کیده وی۔ نو په دے مرگ روحونه نۀ مری بلکه روح به د پیدائش نه پس همیشه وی۔

وَنُفِخَ فِي الصُّوْرِ آیت دا خبره ښکاره کوی۔ چه په اول پو کو هلو به تول د آسمان او زمکے مخلوق مڑ شی۔ خو چه څوک خدائے جوندی ساتل غواڑی هغه به جوندی پاتے شی۔ نو د دے په باره کښ څوک وائی۔ چه دا شهیدان دی۔ بعضے وائی دا هغه څلور لوے فرښتے دی۔ بعض وائی چه دا جنتی حورے دی

فائدہ اسرافیلی شپیلکی د روح حال

یا د جهنم څوکیدار دی۔ امام احمدؒ وائي چه دا نه مړه کیدونکي حورے او غلمان دي
دا آیت چه لَا یَذُوْقُوْنَ فِیْهَا الْمَوْتَ اِلَّا الْمَوْتَةَ الْاُوْلٰی۔ په جنت کښ به جنتیان مرګ
نه څکي۔ ځکه چه دي په دنیا کښ مړه دي۔ او مرګ یو دے دوه نه دي۔ او دا آیت چه کَیْفَ تَکْفُرُوْنَ
بِاللّٰهِ وَکُنْتُمْ اَمْوَاتًا فَاَحْیَاکُمْ ثُمَّ یُمِیْتُکُمْ۔ دلته دوه مرګه معلومیږي۔ نو د اول مرګ نه د پلارانو
په شاګانو او د میندو په ګیډو کښ د منی د قطرے هغه مرګ مراد دے۔ د یته خدائے جوند ورکړه۔ بیا د
مر شه۔ بیا به ورته په قیامت کښ جوندون ورکي۔ د دے مرګ نه مراد د قیامت نه مخکښ د شپیلي په
پوکلو د روحونو وجله مراد نه دي۔ کنې بیا به د دے مرګه شي۔ په شپیلي پوکلو به بے هوشي راځي۔
لکه د یو صحیح حدیث نه معلومیږي۔ چه خلق به د قیامت په روځ بےهوشه شي۔ نو زه وم به به څه
په هوش کښ راشم۔ نو څه به حضرت موسےؑ د عرش پایه نیونکے او وینم۔ ګورے چه د طور د بے هوشي په
وجه بے هوشه نه شه۔ او که ځما نه مخکښ په هوش کښ راغے!

الله پاک چه د قیامت میدان ته د فیصلے د پاره راشي۔ او د نور ته تولہ قیامتی زمکه روښانه شي
نو د غه وخت کښ به هم ټول خلق بے هوشه شي۔ نو دا بے هوشي مرګ نه دے۔ قرطبيؒ د دے حدیث شریف
په شرح کښ وائي۔ چه د د یته مراد بے هوشي ده مرګ نه دے۔

مرګ څه ته وائي ؟

مرګ نیشت والے نه دے۔ بلکه د یو مکان نه بل مکان ته تګ دي۔ ته نه ګورے۔ چه شهید د قتل
او مرګ نه روستو هم جوندے دے۔ د دے خوراک کوي۔ د خدائے د نعمتو نو خوند ونه اخلي۔ او چه هر کله
شهیدان په برزخ کښ جوندي دي۔ نو پیغمبران خو خامخا جوندي دي۔ د خوږ نبيؐ فرمان دے چه د
پیغمبرانو وجود ونه زمکه نه شي خوړے۔ او خوږ نبيؐ د معراج په شپه د پیغمبرانو سره ملاقي شوے دے
بیا په آسمانونو کښ یے هم د دي ملاقات کړے دے۔ او خوږ نبيؐ فرمائیلي دي۔ چه ما ته څوک سلام کوي
نو خدائے ځما روح ځما وجود ته د راولي۔ او څه د دے سلام جواب ورکم۔ اس چه د دي برزخي جوندون
ثابت شه۔ نو د شپیلي په پوکوهلو به ټول مخلوق مړه شي۔ او پیغمبران به بے هوشه قدرے شي۔ نو د
نور مخلوق د غه بے هوشي به مرګ وي۔ او د پیغمبرانو دا به بے هوشي قدرے وي۔ بیا چه دوباره شپیلي پوکوهلے
شي۔ نو مړه به جوندي شي۔ او پیغمبران به په هوش کښ راشي۔ او د حضرت موسیٰؑ نه بے هوشه کیدل
جزئي فضیلت دے۔ په د دے د خوږ نبيؐ نه افضل نه ثابتیږي۔

داولے شپیلۍ پہ پوکلو بہ پہ دغہ وخت کښې چہ کوم مخلوق جوند ے وی دی بہ مړۀ شی۔ او چہ دَ د مخکښې مړۀ دی۔ یہ دی بہ د دے اثر نۀ وی۔ دا ډیر کړان ځائے دے۔ اللّٰہ دِ معافی اُکی۔ کۀ خطا شوے یم۔

پنځم باب

د وجود نہ چہ روح جدا شی نو دا روحونہ یو بل څرنګ پیژنی؟

دا یوه داسے مسئلہ دہ چہ پہ دے ډیر کم بحث شوے دے۔ ځکہ چہ پہ دنیا کښې څۀ داسے خلق دے چہ هغوی د روحونہ د مادے نہ خالی منی۔ او وائی چہ روحونہ پہ عالَم کښې دننہ دی او نۀ باهر۔ او دی وائی چہ د روح نۀ شکل صورت شتہ او نۀ یے قد شتہ۔ څوک روحونہ د جسم عوارض ګڼړی۔ او وائی چہ د روحونو تمیز د جسم پہ وجہ دے۔ د دی پہ خیال د مرګ نہ پس بیا پہ ارواحو کښې تمیز او شخصیت نۀ پاتے کیږی۔ بلکہ د نورو عوارضو هسے د روح وجود ختم شی۔ او د روح د نیشت پہ تیرو کښې ړوب شی

خو اهل سنت والجماعت پہ نزد باندے چہ دی روح بالذات یو مستقل څیز منی۔ دی وائی چہ دا روح ځی راځی۔ بره ښکتہ ښجی کوزیږی۔ دے حرکت او سکون کوی۔ دی سوال جواب کولے شی۔ روحونہ چہ د وجود نہ جدا شی۔ نو دیو بل نہ څرنګ جدا معلومیږی۔ پہ دے د اهل سنتو سره د قرآن حدیث او عقل د سلګونو زیات دلائل شتہ دے۔ پہ دے د ابن قیم رح معرفة الروح والنفس یو کتاب لیکلے دے۔ دۀ د اهل سنتو د رائے خلاف کونکو تہ ویلے دی۔ چہ دی خپل نفسونہ نۀ پیژنی۔ ځکہ د اهل سنتو خلاف کوی۔

ف
د روح صفتونہ

د قرآن شریف نہ د روح دننہ تلۀ او باهر راوتۀ، د روح قبض کول او لوړتہ کول۔ او د روح خپل مقام تہ ځانہ او د روح د پاره د آسمانونو دروازے پرانستہ یا بندول ثابت دی۔ د کافرانو د روحونو د اُخکو پہ وخت کښې ملائکے د دی روحونو تہ لاس اُګده کی او کافرانو تہ وائی چہ دا روحونہ بهرا اُباسئ۔ او د مؤمنانو روحونہ چہ د وجود نہ راوځی۔ نو خدائے تعالیٰ دے روحونو تہ وائی۔ چہ۔ اے پہ تسلیٰ سره د دنیا جوند تیروَنکو د خپل رب طرف تہ ورشئ۔ اللّٰہ تعالیٰ ستاسو نہ رضا دے۔ او تاسو بہ د دۀ نہ رضا شئ۔ تاسو ځما پہ بندګانو او ځما پہ جنت کښې داخل شئ۔ او خدائے وائی چہ ځما دِ پہ روح او د روح پہ برابر کونکی قسم وی۔ چا چہ د دۀ پہ زړۀ کښې د دۀ یادی او نیکی اُغوږزولہ" کویا څرنګ چہ اللّٰہ د ا ځمونږ وجود او د دۀ اندامونہ برابر کړی دی۔ د غسے یے روح د دۀ وجود او د دۀ لطیف اندامونو برابر کړۀ۔

بل ځائے خدائے وایی چه دا روح خو یاد دے د پاره برابر کړه۔ چه دے د روح قالب شی۔ گویا وجود سموال د روح د سموالو تابع دی۔ وجود محل دے۔ او روح په دهٔ کښی پروت دے۔ او څرنګه چه دا وجود اثر قبلوی۔ د غسے روح هم دے۔ که وجود پاک وی۔ نو روح په کښی پاک وی۔ او که دے پلیت وی۔ نو روح بے پلیت وی۔ دا داسے جوړه ده۔ چه دی د یو بل نه پر اثر قبلوی۔ او دا روح چه د وجود نه جدا شی۔ نو دے روح ته ویلے شی۔ چه اے پاکه روحه چه په پاک وجود کښی وے۔ او اے پلیته روحه چه په پلیت وجود کښی وے۔ (را احمد) خوږ نبی ؐ فرمایی چه روح د بنده له نه اُځی نو دهٔ ستر کے دا روح وینی خوږ نبی ؐ وایی چه عزرائیل د بنده نه روح اوباسی۔ نو دهٔ د لاس نه دا روح لو دے ملائکے واخلی د مؤمن د روح نه خوش بویی اوځی او د کافر د روح نه بد بویی ځی۔ اوس تاسو فکر اوکی که روح د عوارضو نه وے نو د عوارضو نه کله خوشبویی، بد بویی ځی۔ او دی څوک کله په لاس کښی اخستے شی۔ او خوږ نبی ؐ وایی۔ چه بیا دا روح اسمان طرف ته اخیجو لے شی۔ د دهٔ د پاره د اسمانونو دروازے وار په وار پرا لستی شی۔ تر دے چه خدائے جل جلاله ته مخامخ شی۔ او دهٔ نوم په علیین کښی اُلیکلے شی۔ او د کافر د روح د پاره دروازے بندے شی۔ او دے زمکے ته بیرته اغورزولے شی۔ او دهٔ نوم په سجین کښی اُلیکلے شی۔ او خوږ نبی ؐ فرمایی۔ چه روح په خپل بدن کښی۔ د سوال جواب د پاره بیا داخل کړے شی۔ خوږ نبی ؐ فرمایی۔ چه د مؤمن روح یوه مرغۍ ده۔ چه د جنت میوے خوری۔ ترڅو چه دے بیا په خپل وجود کښی نه وی داخل کړے شوے۔ او د شهیدانو د روحونو په باره کښی فرمایی۔ چه دی د مرغو په ځیګرو کښی وی دی د جنت نهرونو ته ځی راځی۔ او د جنت میوے خوری۔ او دا ے فرمایلی دی۔ چه په روح په برزخ کښی تر قیامته ثواب یا عذاب وی۔ قرآن د کافرانو د روحونو په باره کښی فرمایی چه د فرعونیانو روحونه سحر او ماښام اور ته پیش کیدے شی۔ د شهیدانو روحونه ژوندی دی۔ خوړل سکل کوی۔ دا خوراک د روح دے ځکه چه وجودونه خو فنا شی۔ او د دے تفسیر خوږ نبی ؐ داسے کوی چه د دی روحونه په شنو مرغو کښی ننه وی۔ دی به د عرش د لاندے په قندیلونو کښی آرام کوی۔ بیا به د دینه خدائے تپوس کوی۔ چه وایی۔ ستا نور څه خواهش شته؟ دی به اُوایی۔ چه مونږ ته خو په جنت کښی د هر قسم خوشالی کولو ازادی راکړیده۔ نو ځمونږ نور څه خواهش کیدے شی؟ خدائے به درے ګذاره د دینه اُوایی۔ چه اوایی هر څه درکوم! دی به ورته اُوایی چه سته دا ځمونږ دا روح خپلو جسمونو ته بیرته کړه چه مونږ بیا شهیدان شو۔

دغه سوال جواب د اُحُد د شهیدانو په باره کښې هم د خوږ نبیؐ نه روایت شوے دے۔ او ددې خدائے ته عرض کړے دے۔ چه ارمان دے۔ څمونږ خپل خپلوان څمونږ د خوشالونه خبر شوے۔ چه دې هم جهاد ونه اُکی او د جنګ نه بېرته نه ګرځي۔ خدائے تعالیٰ ورته اُوے۔ چه څه به دې خبر کم نو خدائے دا ایت نازل که۔ چه تاسو شهیدانو ته مړهٔ مه وایئ۔ دې خو ژوندی دی۔ او د رب سخه رزقونه خوری۔ (احمد) ددے روایاتو نه د روحونو خوراک، حرکت کول، خبرے اترے کول ثابت شو۔ ګورې دیرو پیغمبرانو او اصحابو جسمونه موږ نه دی لیدلی۔ ددې د مرتبو که څهٔ فرق دے۔ نو هغه د روحونو په وجه دے۔ تاسو یو کافر او مؤمن د وجود په لحاظ یو شان وینئ۔ خو ددې په روحونو کښې لوی فرق وی۔

په شپږم د ستمبر سنه ۱۹۶۵ء چه شپږ چنده هندوانو په پاکستان زادالله رعبه الاسلامی علی الکفرة ناساپي حمله اُکړه۔ او شپږ سوه ۷۰۰ ټینکونه ئے په سیالکوټ ورواچول۔ نو د وجود او شمیر په لحاظ سره لسګو مسلمانانو د دې د اسے مقابله اُکړه۔ چه دې ئے ټکو ستړے کړهٔ۔ دا بالکل هغه په کعبه د هاتیانو د حملے نقشه وه۔ چه د پاکستان تو ټکری په راواوله ئے۔ او دې ئے بوس کمتی کړهٔ۔ دا صرف د مسلمانانو د فوځیانو روحانی طاقت وو۔ چه دې په دے کښے اُکړه۔ دا د مؤمنانو فوځیانو د شهادت شوقونه وو۔ چه دې په ځان پورے بمونه اُتړل۔ او هندوان ئے تباه کړهٔ۔ دا روحونه داسے طاقت لری۔ لکه بجلی چه څمونږ په نظر نه راځي خو د بجلی چه په څو مره مقدار په زرګونو منونو مشینی اُسپینه ورپېر خودے شی۔ نو په دیکښې ګرزګروز پیدا کی۔ او هر مشین خپل کار شروع کی۔ که دا بجلی وجود لری۔ او دے وزن کیدے شی۔ نو د روح هم وجود شته۔ او دے هم وزنونه دی۔ د پیغمبرانو روحونو په وجودونو غلبه کړی وی۔ څکه بړبړ خیجي۔ او کافر چه روح د وجود په خواهشاتو پلیت کی۔ نو دے بیا ګوز نه ګوز پریوځی څکه عبدالرحمن مرحوم وائی

شعر۔ چه په یو قدم تر عرشه پورے رسی ⁂ ما لیدلے دے رفتار د درویشانو۔

شپږم باب

د قبر په سوال جواب کښې روح بدن ته رابیرته کولے شی؟

د روح د جسم سره پنځهٔ قسمه تعلقات دی۔ او د هر تعلق جدا جدا حکم دے۔

اول د مور په رحم کښې د بچی د وجود سره د روح تعلق پیدا شی۔ دویم چه پیدا شی۔ او د دنیا ته راشی نو اُس د روح او جسم بل قسم تعلق شی۔ دریم چه بنده اُوده شی۔ په دے حالت کښې د روح د وجود

سره تعلق هم دے ۔ او جدائي هم ده ۔ څلورم برزخ دے ۔ چه موږ ورته د مرګ نه پس حالت وایو ۔ په دے حالت کښ روح د وجود نه جدا شه او آزاد شه ۔ خو دا داسے جدائي نهٔ ده ۔ چه ګنے د روح او د جسم سره تعلق نشته په تیرو بابونو کښ تا سو اُلوسته ۔ چه هر کله مړی ته څوک سلام اُکی ۔ نو دے د دے جواب ورکوی او د دے د پاره د دهٔ وجود ته روح راپیره ته کړے شي ۔ او دا راپیره ته کول ۔ د قیامت د روح د وجود طرف ته د راتلو هسے نهٔ دی ۔ دا یو خاص قسم تعلق دے ۔ په دے تعلق دا نه ثابتیږی ۔ چه ګنے د قیامت نه مخکښ جوندے شه ۔ پنځم دغه د قیامت په روځ د روح او د وجود تعلق دے ۔ چه دا هغه پوبن او کامل تعلق دے ۔ چه د دے تعلق په مخکښ تیر څلور واړه تعلقات هیڅ دی ۔ دا داسے تعلق دے چه دا به په مرګ نهٔ جدا کیږی ۔ ده ته به خوب نهٔ ورځی ۔ بوډها والے، ناجوړتیا او د ده په وجود کښ به ادلی بدلی نهٔ کیږی ۔ کهٔ تا څو د دے قائل یئ ۔ چه په خوب کښ بنده نهٔ جوندے دے ۔ او نهٔ مړ دے ۔ بلکه دا یو منځنی حالت دے ۔ سره د دے چه روح باقی او د دے جوندے دے ۔ خو د دهٔ دا جوندون د بیداری د جوندون نه مختلف دے ۔ بس روغ جوړ هم د غسے حال په برزخ (قبر) کښ روح وجود ته راغے نو په وجود کښ یو دریم کړے حالت پیدا شهٔ ۔ دے نهٔ مړ دے ۔ او نهٔ جوندے دے ۔ او واقعه دا ده ۔ چه دے مړ دے ۔ د خوب خاوند جوندے دے ۔ او حال یے د مړ دے ۔ او مړ سنده مړ دے ۔ او حال یے د جوندی راغے ۔ که تا څو څما په دے خبره غور او که ۔ نو ډیرے ګرانے غوټے به مو پرانستے شی ۔

بعضے خلقو د دے برزخی تعلق مثال په نُور باندے واضح کړے دے ۔ چه ګوری نُور بره په آسمان کښ دے ۔ او پلوشے یے په زمکه لګی ۔ نُور زمکے ته نهٔ راکوزیږی ۔ او نُور به زمکه سکاری ۔ نو د غسے روح به برنه بر لکه د نُور وی ۔ او د وجود سره به یے لکه د پلوشو تعلق وی ۔ او دے به یو قسم جوندے وی ۔ خو دا مثال غلط دے ۔ ځکه چه پلوشے نهٔ نُور دے او نهٔ د نُور صفت دے ۔ بلکه دا خو یو عرض دے ۔ چه د نُور زمکے ته د مخامخ کیدو په وجه پیدا شوی دی ۔ او انسانی روح خو بالذات ججی کوزیږی ۔ د صحیح او متواترو احادیثو نه دا معلومیږی ۔ چه د منکر نکیر د سوال په وخت کښ به روح د بنده وجود ته راپیره ته کولے شی ۔ دا سوال یواځے د وجود یا یواځے د روح نه نهٔ دے ۔ نیکی او بدی روح او وجود دواړو کړے ده ۔ نو جواب طلبی هم د دواړو نه پکار ده ۔ او ثواب او عذاب هم د دواړو د پاره ضروری دے ۔ د دے یو مثال عرض کوم ۔ چه که یو باغ ته د غلا د پاره یو ړوند او یو ګډ ورشی ۔

نو ړوند میوئ نه وینی او ګوډ وې ته نه شی ختے - دواړو صلاح اوکړه - ړوند ګوډ په اوګه کینوه - او بره وې ته یې اوچت کړ - ګډ میوے او شکولے - او چه غلا یې اوکړه - نو ګرفتار شو - او قاضی ته پیش شو - نو وایئی قاضی به څه فیصله کوی؟ هر څوک به دا اووائی - چه دا خو صفا خبره ده - دواړه مجرمان دی - یوا یوائے خو دی غلا نه شوه کولے - نو د غسے نه یوائے جسم څه نیکی بدی کولے شی - نه روح -

د متواترو احادیثو نه ثابته ده چه خوږ نبی م د دوو قبرونو په خوا کښې تیریده - او دی اوفرمایل چه په دے دواړو عذاب دے - په یو د اودس نه اچولو په وجه او دیه بل د چغلئ په وجه - او بیا خوږ نبی م په دے قبرونو یوه شنه سانګه بښخه کړه - او دا سے یې اوفرمایل - چه د دے سانګے ترا وچیدو شاید په په دی عذاب سپک شی - (بخاری، مسلم)

زید بن ثابت رض وائی - چه یو کذار خوږ نبی م په یو قچر سور وو - او موږ ورسره وو - په دے کښې قچر اوتریده - او نزدے وو - چه خوږ نبی م ترې اوغورزیږی - چه په دے کښې د غلته څو قبرونه اولیدے شو - خوږ نبی م تپوس اوکړ - یو کس اووے چه او دی د شرک په حالت کښې وفات شویدی -

خوږ نبی م اووے - چه په قبر کښې عذاب وی - او که څه په دے نه ویریدے - چه تاسو به خخول پریږدئ - نو ما به د خدائے نه سوال کړے وو - چه تاسو ځما هسے د قبر عذاب لیدلے وے - خوږ نبی م دیته هدایت اوکړ - چه تاسو د قبر د عذاب نه پناه غواړئ - (مسلم)

د دا آیت چه يُثَبِّتُ اللّٰهُ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا مِنْكُمْ الخ دے - دا د قبر د سوال په باره کښې نازل شویدے - چه مؤمنان به په قبر کښې صحیح جوابونه ورکی - او د دی زړونه به خدائے کلک کی - الله د موږ ټول د قبر د عذاب نه بچ کی - آمین.

اوم باب

عذاب قبر، د قبر تنګوالے او ارت والے، د جواب د پاره د مړی کیناسته؟

په اصل کښې د هر مقام جدا جدا حالات دی - تاسو د زمکے ته اوګورئ - په بعض زمکو کښې بعض قسم غله، میوے کیږی - او بعضو کښې بل قسم - سره د دے چه که تخم او زمکے ته اوګورے - نو یو کار دی - چه په هره زمکه کښې هر قسم غله، میوه کیدے - د غسے خدائے د دے کورونه جوړ کړی دی - دا دنیا، برزخ او آخرت - او د دے هر کور جدا جدا احکام دی - او په دے دواړو کورونو کښې هم انسان اسیږی -

کوم چه د جسم او روح نه جوړ دے۔ نو په دنیا کښې به ټول حکمونه په وجود خیږي۔ او د ده روح به دلته د وجود تابع وی۔ او دغه وجه ده چه شرعی احکام د وجود د اندامونو په کارونو جاری کیږی۔ د زړۀ په خیالاتو هیڅ شرعی حکم نه کیږی۔ او په دویم برزخی وطن کښې به حکمونه په روح جاری کیږی۔ او دا جسم به د دۀ تابع وی۔ کورئ په دنیا کښې غم درد اول اول وجود ته وررسی۔ او د دے په وجه بیا روح هم دا اثر قبول کی۔ هم دغسے په برزخ کښې اول اول خوشالی او تکلیف روح ته په نیغه وررسی۔ او بیا په دویمه درجه کښې وجود ته وررسی۔ په دنیا کښې وجود ښکاری۔ او روح پټ دے۔ گویا روح د وجود په قبر کښې ښخ دے۔ او په برزخ کښې روح ښکاره دے۔ او جسم په قبر یا د شرمخ په ګیډه کښې ښخ دے او دغلته پټ دے۔

کۀ په دِ خاصه نکته ښۀ پوهه شی۔ نو ډیر کور جدا جدا حالات به ورته ښکاره شی۔ او په دے به هر قسم اعتراضات پورته شی۔ خمونږ د پوهے د پاره خدائے په دنیا کښې هم مونږ ته یو مثال ښکاره کړۀ۔ چه هغه خوب دے۔ په خوب کښې کله کله بنده ډیر خوشاله شی۔ او کله کله د ځان ډیر وهل ټکول اُوینی دغه خوشالی او تکلیف اول اول روح ته وررسی۔ او بیا وجود ته ورځی۔ او کله کله خو دا اثر دومره قوی وی۔ چه د خوب نه پس په وجود باندے هم ښکاره شی۔ یو بنده په خوب کښې داوینی۔ چه دے څوک په چاړۀ وهی۔ په دے وجه دے چیغے وهی۔ او چه راویښ شۀ۔ نو په وجود هم د وهلو اثر موجود وی کله کله په خوب کښې دے خوراک اوکی۔ او چه راویښ شی۔ نو په خوله کښې یے خوږ خوند وی۔ او تږے کس په خوب کښې اوبه اُسکی۔ او چه راویښ شی۔ نو تنده یے ماته وی۔ دا روح په خوب کښې هم د وجود نه باهر دے۔ او هم یے د وجود سره تعلق دے۔ خو دا تعلق د ویښے د تعلق هسے نۀ دے۔ نو کۀ د خوب په حالت کښې په روح خوشالی او خفګان راځی۔ سره د دے چه په دے وخت کښې د روح د وجود نه جدائی معمولی قسم ده۔ نو په برزخ کښې چه د روح جدائی اعلی قسم ده۔ او پوره جدائی ده۔ روح به د ګناهونو عذاب او د نیکو ثواب ولے نۀ محسوسه وی۔ او د دے روح چه د جسم سره څۀ قدرے تعلق دے۔ د دے اثر به په مړه وجود ؤلے نۀ وی۔ د دے روح څۀ قدرے تعلق د وجود د هر حالت سره دے۔ کۀ دے روغ په قبر کښې ښخ وی۔ او کۀ ماړغانو خوړلے وی۔ کۀ په سیلۍ کښې د وجود اجزاء خوارۀ شوی وی۔ او نور شکلونه یے اختیار کړی وی۔

و
برزخ
دنیوی
ثال

اوپه دریم کورکښی چه اخرت دے په دے کښی به په وجود او روح دواړو لویو برابر اثر کیږی په دے کښی تابع او متبوع نشته ۔ خو نبی ؑ چه دبرزخ او داخرت کوم حالات بیان کړی دی ۔ په دیکښی هیڅ شک نشته ۔ دا دواړه دغیبو وطنونه دی ۔ ددے حالاتو خبر بے دپیغمبر نه بل څوک نه شی کولے ځکه پیغمبران را اُلیګلے شو ۔ چه مونږ ناپوهان د دینه خبر کړی ۔ چه ته یوا ځے ددُنیا په جوندون نه غاوړه کیږه ۔ دا دُنیا جوندون دے ۔ دومره د تعریف قابل نه دے ۔ په دِکښی خو ته ډیر عاجزه یے ۔ کله ناجوړه یے کله اُګے تګے یے ۔ کله ځوان او کله بوډها یے ۔ خوار و زار و درله زړګے اُچاوه ۔ ستا اُګد جوندون او جنتی خوشالی به په برزخ کښی شروع کیږی ۔ او داخرت په وطن کښی به کمال ته اُرسی ۔ او بیا به ستا په دِ وجود هیڅ مرض یو ډهاوالے ، لوږه تنده نه راځی ۔ او نه به دِلا مرګ راځی ۔ نه به هلته دسوداګیری ، زمیندارۍ ضرورت وی ۔

دبرزخ او داخرت دمعاملو احساس او ادراک دخدا ے په خوښ پیغمبرانو ته اُشهٔ ۔ ځوکه چه پیغمبران منی نو هغوی به د هغوی ددے دواړو عالمو برزخ او اخرت حالات هم صحیح منی ۔ او ددے وطنونو حالات به ددُنیا په حالاتو نه قیاس کوی ۔

ددے برزخ حالات په هر بنده دزنکدن په وخت کښی ښکاره کیده شروع شی ۔ د په دے حالت کښی فرښتے اُوینی ۔ چه دی د ده مخ ناستے وی ۔ فرښتے د ده سره خبرے شروع کی ۔ ملائکے د ده ته دجنت نه خوشبویه او ددوزخ نه بدبویه کفن راوړی دی د ده ته سلام کوی ۔ او دا مریض د یته جواب ور کوی ۔ دبعضے نیکانُ نه دځنکدن په وخت کښی ملائکو ته اهلاً وسهلاً ومرحباً ویـیل روایت شوی دی ۔ چه په خیره راغلئ روغ جوړ اُسئ ۔

دعمر بن عبدالعزیز چه ځنکدن شهٔ ۔ نو ده اُوے ۔ چه ما پاسوی ۔ دے چه کینا سته ۔ نو بیه جواشهٔ ۔ او داسے یے اُوے ۔ چه ځه هغه بنده یم ۔ چه ځما نه دخدا ے دحکمونو منلو کښی کے شوی دے او په ګناهونو کښی مے سبنهٔ کړی خو لے ده ۔ د دینه پس یے سر اُچت کړه ۔ او په غور یے کتل شروع کړه ۔ خلقو ترِ تپوس اُکړه ۔ چه تا سو داسے نیغ نیغ څه ته ګورئ ۔ ده ورته اوے ۔ چه ځه داسے شکلونه وینم ۔ چه نه بنی ادم دی او نه پیریان دی ۔ بیا وفات شهٔ ۔

داحادیثونه دقبر ارتوالے او تنګوالے ثابت دے ۔ او دا د روح دپاره بالذات او د وجود دپاره

ف ۔ دقبر ارتوالے ، تنګوالے ۔

د روح په واسطه دے - په ظاهر کښې د مړی وجود خو په لړګاے کښې وی - او د مخکښې هسے روغ جوړ پروت وی - خو قبر د امړے د اسے ازبیی چه چے یے د یو طرف نه په بل طرف کښې داخلے کی - او دا کیدے شی - ځکه چه ځمونږ د خوږ نبی م په فرمان ایمان دے - د قبر اور او د قبر باغ د دُنیا د اور او باغ هسے نه دے - چه د دُنیا خلق د ا او وینی - د دے دنیا سترګے د عالمِ آخرت د حالاتو لیدهٔ نهٔ شی کولے - او دا ځکه چه مونږ په غیبو ایمان راوړو - که مونږ هر څهٔ لیدے شو نو بیا به د پیغمبرانو د راتلو څهٔ ضرورت وُو - ځکه خوږ نبی م فرمایلی وُو - چه که څه د دینه نهٔ یریدے - چه تاسو به د مړو ښخول پریږدی - نو ما به تاسو ته په دعاء سره د قبر د خاوند عذاب خوړلے وُو - (بخاری، مسلم) ځناور چه هغوی ته د ایمان بالغیب ضرورت نشته هغوی د عذاب چغے اوری - لکه چه د خوږ نبی م قچره د دے چغو په وجه تریدلے وُو -

د یو کفن پټونکی بیان دے - چه ما به کفنونه پټول - ما یو قبر راونستهٔ - نو د دهٔ په ټول وجود کښې میخونه ټکو هلے شوی وُو - او یو غټ میخ یے په سر کښې او بل په خپو کښې ښخ وُو - او د دے برزخی حالاتو نه زیات عبرتناک واقعات په دنیا کښې هم پیښ راغلی دی - لکه حضرت جبرئیل ع به په انسانی شکل کښې خوږ نبی م ته راتهٔ او د دهٔ سره به یے خبرے کولے او خوږ نبی م به اوریدے - او د مجلس خلقو به نه دے لیدلو او نه به یے د دهٔ خبرے اوریدے - کله به خوږ نبی ع ته وحی د جرس د آواز هسے راتله د آواز به یکی یواځے خوږ نبی م اوریدهٔ - جبرئیل به د خوږ نبی سره د قرآن شریف دورکاوُو - او بل چا به نهٔ اوریدهٔ - که مونږ په دنیا کښې دا خبرے منو - نو په عالم برزخ کښې د دے قسم واقعاتو نه څرنګ انکار کولے شو؟ ځمونږ په خپلو نظرونو او نورو حواسو یے د طاقت ګمان دے - خو حقیقت دا دے چه ځمونږ حواس ډیر کمزوری دی - مونږ نورته په نیغونه شو کتے - نو ملائکے او د برزخ حالات به څهٔ وا اورو، او او وینو - دا داسے واقعات دی - چه د دے او ځمونږ په مینځ کښې خدائے تعالیٰ پردے راوستے دی - که مونږ دا وینو یا واورو نو بیهوشه به شو او مړهٔ به شو - نو ځمونږ په دنیا کښې د ژوندون په خاطر د برزخ حالات ځمونږ نه پټ کړی شویدی - دا د الله هغه هم کیږ قدرت او حکمت دے - چه یو څیز موجود دے - او ځمونږ نه پټ دے - قرآن مجید وائی وَمِنْ وَّرَآئِهِمْ بَرْزَخٌ - برزخ د دُنیا او د آخرت د مینځ زمانه ده په دیکښې که بنده په قبر کښې وی - که درنده خوړلے وی - که سیلیٔ وړے وے -

الله دانسان دپاره دمرګه نه پس دوه جوند ولونه مقرر کړي دي ۔ چه په دے کښ جزاء سزا ورکيدے شي رومبے جوند دمرګ نه پس د روح د وجود نه جدا کيده ۔ او د جزاء اول مقام ته ګرزيده دی ۔ او دويم جوند به دقيامت په روځ ورکيدے شي ۔ چه خلق به دقبر ولونه پورته شي ۔ او د حساب و کتاب نه پس به جنت يا دوزخ ته لاړ شي ۔

دالله دعدل داتقاضا ده ۔ چه دخپلو دوستانو وجودونه او روحونه دمرګ نه پس په آرام کښ اوساتي او ددُشمنانو وجودونه او روحونه به په عذاب کښ ګرفتار کي ۔ ځکه په برزخ کښ به دثواب او عذاب خوند ونه ورکيدے شي ۔ او د اجزاء سزا به دقيامت دجزاء سزا صرف اظها د قدرے وي ۔ کامله جزاء سزا به په قيامت کښ ورکيدے شي ۔ په صحيح حديث کښ راځي ۔ چه د نيک بنده دپاره په قبر کښ جنت طرف ته دروازه پرانستے شي ۔ او دده سخه دجنت نعمتونه په راتلو اُنګي ۔ او فاجر ته ددوزخ دروازه پرانستے شي ۔ او ده او د ګرمي قبر ته په راتلو اُنګي ۔ او دامنلے شوے خبره ده چه په دے دواړو حالاتو کښ روح او بدن دواړه شريک دي ۔ بيا به دقيامت په روځ هم په دے خپلو خپلو ټکونړو ته ور روان شي ۔ دا خبره يادَه اُلرَئ چه ديو څيز دوجود دپاره دا ضروري نهٔ ده ۔ چه هغه دِ مونږ هم وينو ګورو ۔ نن روځ په دنيا کښ داسے ډير څيزونه دي ۔ چه موجود دي ۔ او مونږ ئے نهٔ وينو ۔

الله په دے درے واړو کورونو دنيا، برزخ او قيامت کښ جدا جدا نظامونه جوړ کړي دي ۔ ځمونږ نه برزخ او آخرت پټ دے ۔ نو ځمونږ دپاره دا لازمي خبره ده ۔ چه هر کله مونږ الله او د هغه رسُول منو ۔ نو د هغوي په وينا به يقين کوُ ۔ او هغه حالات چه مخکښ راتلونکي دي او ځمونږ نه پټ دي ۔ د هغے په صداقت کښ به شک شُبه نهٔ کوُو ۔ او رښتيا خبره خو دا ده ۔ چه ايمان دا ايمان بالغيب نوم دے ۔ په حاضر او ليدونکي څيز ايمان راوړل خو ايمان نهٔ دے ۔ دغه قدرے ايمان خو د کافرهم وي ۔ نو الله دِ ځمونږ صحيح او کامل ايمان نصيب کي ۔ او الله دِ ځمونږ درے واړه کورونه خائسته کي ۔ آمين ۔

اتم باب

آيا په قرآن مجيد کښ دعذاب قبر بيان شته؟

ددے يو اجمالي جواب دے ۔ او يو تفصيلي ۔ اجمالي خو دا دے ۔ چه الله پاک په خوږ نبيؐ دوه قسمه

وحی نازله کړې ده۔ او په مؤمنانو یې دا خبره واجبه کړې ده۔ چه مؤمن به په دې دواړو وحیو ایمان راوړي۔ او په دې به عمل کوي۔ لکه خدائے وائي۔ وَاَنْزَلَ اللّٰهُ عَلَيْكَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ۔ اللّٰه تعالی په تا کتاب او حکمة نازل کړې دے۔ بل ځائے فرمائي هُوَ الَّذِيْ بَعَثَ فِي الْاُمِّيّٖنَ رَسُوْلًا مِّنْهُمْ يَتْلُوْا عَلَيْهِمْ اٰيٰتِهٖ وَيُزَكِّيْهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتٰبَ وَالْحِكْمَةَ۔ اللّٰه تعالی په امیانو کښې یو رسول ورالیګه۔ چه دیته د الله آیتونه اووائي او ددی پاک کی او دیته د کتاب او د حکمت تعلیم ورکی۔ د کتاب نه مراد قرآن او د حکمت نه مراد په اتفاق د علماؤ سره سنت او حدیث دی۔ په قرآن او د خوږ نبي ﷺ په فرمان او د هغه په عمل ایمان راوړه دواړه ضروري دي۔ دا د مسلمانانو اجماعي اصول دے۔ هیڅ مسلمانه فرقه په دے کښې مخالفه نشته۔ خوږ نبي ﷺ فرمائي۔ چه ماته د قرآن سره د ده غوندے سنت هم راکړې شوے دے په دے وجه که یوه مسئله په قرآن کښې نه وه۔ او په حدیث کښې وه نو تا خو یوې شئ۔ چه دا په قرآن کښې شته۔ ځکه چه قرآن او سنت یو رنګ دي۔

او تفصیلي جواب یې دا دے۔ چه فَوَقٰهُ اللّٰهُ سَيِّاٰتِ الخ خدائے مسلمانان د کافرانو د دهوکو دید و نه بچ کړه۔ او فرعونیان یې په تا کاره عذاب کښې راګیر کړه۔ دی سحر او ماښام په اور پیش کیدے شي۔ او د قیامت په روځ به دیته اوویلے شي۔ چه دا فرعونیانو په سخت عذاب کښې ورداخل شئ۔ په دے آیت کښې د فرعونیانو د پاره د برزخ او آخرت عذاب بیان شو۔ بل فَذَرْهُمْ حَتّٰى الخ خوږه نبي ته دا کافران پریګده۔ تر څو چه دی۔ هغه روځ بیا نه مومي چه په دے روځ به په دی د مرګ بے هوشي راشي او دیته به د دے مرګ نه د خلاصي چل نه ورځي۔ او نه به ورسره لوږ څوک مدد کولے شي۔ بے شکه د دے ظالمانو د پاره د دے روځے نه پس هم عذاب دے۔ خو اکثر خلق د علم نه بے برخے دے۔

د هغه د دے عذاب نه مراد د برزخ عذاب دے۔ چا ته په دنیا کښې عذاب ورکړے شي۔ او چه د دے نه بچ شي۔ نو بیا د برزخ عذاب خو د دواړو د پاره دے۔ وَلَنُذِيْقَنَّهُمْ مِّنَ الْعَذَابِ الْاَدْنٰى الخ او مونږ به دے کافرانو ته د لوی عذاب نه سوا د برزخ هغه وړوکے عذاب هم ورکو۔ ابن عباس رض د عذاب قبر د پاره دا آیت دلیل نیسي۔ ګویا دوه قسمه عذابونه دي۔ یو وړوکے، او بل لوے۔ وړوکے عذاب د برزخ هغه دے۔ او لوی عذاب د قیامت هغه دے۔ په حدیث شریف کښې راځي۔ چه فَيُفْتَحُ لَهٗ طَاقَةٌ اِلَى النَّارِ فَيَاْتِيْهِ مِنْ حَرِّهَا وَسَمُوْمِهَا۔ د دے برزخي بنده د پاره به د جهنم نه یو سوړ اُکړے شي۔

چه د دے نه به څهٔ قدرے ګرمی او تپ راځی۔ ګویا لږ لږ عذاب به په برزخ کښ وی۔ او پوره عذاب به په قیامت کښ وی۔

بلی ځائے فرمان دے۔ یَا اَیَّتُهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ ارْجِعِیْ الخ اے په اطمینان سره جوند تیروکیده روحه د خپل رب طرف ته خوشاله ورځه ستا رب ستانه خوشاله دے۔ او بیا ځما په بندګانو او ځما په جنت کښ ورداخل شه۔ دا خطاب د مرګ په وخت کښ کیدے شی۔ او هغے روح ته خطاب دے کوم چه د وجود نه راؤوت۔

په دے به محققین بحث راشی چه روحونه په برزخ کښ ټهکاو وی۔ که تاسو ته د احادیثو او د قرآن مجید د مطالعے خدائے توفیق درکړهٔ۔ لو تا خو به احادیث د قرآن تفسیر بیا مومئ۔ خو دا توفیق د ډیرو کمو خلقو نصیب کیږی۔ الله دِ موږ د دغے خلقو نه اُکړځوی۔ آمین۔

باب نهم۔ د عذاب قبر اسباب۔

د دے اسباب جهالت۔ حق تلفی او دغه سے ګناهونه دی۔ الله د فرمانبردارو په بدلو باندے عذاب نهٔ راولی۔ ځکه چه د قبر او د آخرت عذاب د الله د خفګان نښه ده۔ نو چا چه په دنیا کښ خدائے تعالیٰ د قاره کړے وی۔ او هغه ئے خفه کړے وی۔ او بیا بے توبے مړ وی۔ نو په دغه به د الله د خفګان برابر به په برزخ کښ عذاب وی۔ که دے د برزخ عذاب منی۔ او که نهٔ منی۔

خو نبی ؐ په مختلفو احادیثو کښ د عذاب د قبر اسباب بیان کړی دی۔ لکه او دس نهٔ اُچول چغلی کول۔ په خلقو کښ دشمنی پیدا کول۔ چه او دس نهٔ اوچوی۔ نو ګویا دے۔ بے لمانځه دے۔ ځکه دے په عذاب کښ ګیر دے۔ چه د شپے اُوده شی۔ او د قرآن هیڅ تلاوت او نهٔ کی۔ او د ورځے په عمل نهٔ کوی۔ خو نبی ؐ په زنا کارو سړو او ښځو او سود خورو په برزخ کښ عذاب لیدلے دے۔

د ابوهریرهؓ په حدیث کښ دی۔ چه د څهٔ کسانو سرونه په ګټو ټکولے شو۔ ځکه چه د دی سر به په مونځ کولو درونده ګرزیدهٔ۔ زکوٰة نهٔ ورکونکی ئے د زقوم په خوړلو لیدلی وُو۔ زنا کارئے په بد بوئیه ښځا غوښه خوړلو لیدلی وُو۔ په خلقو کښ په خپلو تقریرونو فتنه پیدا کونکی ئے داسے لیدلی وُو۔ چه د دی شونډے په قینچی پریکولے شوے۔ د ابوسعیدؓ په حدیث کښ دی چه د بعضے خلقو ګیډے د منګو او مره پړسیدلے وے۔ او په دی د فرعونیانو لښکر تیریدنه کوله چه دی میده کی۔

داسودخوارهٔ وُو۔ دبعضو په خُلو کښې داور سروتکے ننباسلے شوے۔ دا دیتیمانو مال خوړونکی وُو۔ زنا کاروخزو حال یے داسے اُلیدهٔ چه دتُو نه زوړند ے وُ۔ دچغل خورو دا ژبو نه غوږې پریکولے شوے۔ او غوږ چه دخلقو بے عزتی کوی۔ ددی حال یے داسے لیدلے دے۔ چه ددی دتانبے نوکونه دی۔ په دے خپل مخ او سینه کوره وی۔ او په ظلم پردے مال خوړونکے یے په قبر کښې داور په لمبو کښې لیدلے دے۔

لوتا څو اُلیدهٔ چه دقبر عذاب په زړه، په غوږونو، په خُلهٔ، په کیڼه لاس، په لاسونو په خپو او دټول وجود دګناهونو په وجه وی۔ قبرونه په کښې چپ او دخاورو ډهیری وی۔ ولے دننه کښې عذابونه او افسوسونه وی۔ دا قبرونه دکټوی هسے پیشیږی۔ والله چه په قبرونو کښې پوره وعظ دے۔ او دهٔ په خپل وعظ کښې هیڅ خبره نهٔ دلا پریځے۔

دقبرونو نه داسے چغه راځی چه اے دنیا خلقو تا څو داسے کور جوړه وی چه دے به تا سو نه زړوا غشتے شی۔ او نور خلق به پکښې اُسیږی۔ او فائده به ترے اخلی۔ او هغه کور موشا پکڅ چه هغهٔ ته تا څو خامخا ورتلونکی یی۔ او په دهٔ کښې به همیشه جوند تیره وی۔ دنیا خو د منډ و تړ و او د اُخرت دکیتے ځای دے۔ او قبرونه دنصیحت حاصلولو ځای دے۔ دے به د دنیا په نیکو دجنت باغیچه کښې، یا به دے په خپلو بد عملو ددوزخ خطرناکه کندهٔ کښې۔ اللّٰهم انا نعوذ بك من عذاب القبر فاحفظنا یا حافظ برحمتك یا ارحم الراحمین ۵

لسم باب

دقبر دعذاب نه دخلاصی څهٔ اسباب دی؟

دهغے ټولو کارونو نه مخ کیدهٔ کوم چه دقبر دعذاب اسباب دی۔ او ډیر فائده مند کار پکښې دا دے۔ چه بندهٔ دشپے اُدهٔ کیږی۔ نو لږ ساعت دِ دخپلے تیرے روځے په باره کښې دځان سره حساب وکتاب اُکی چه ما په دِ روځ کښې څومره ګناهونه او څومره نیکئ کړے دی۔ او بیا په خپلو ناکړدو ستومانه شی۔ او توبه او باسی او اراده اُکی۔ چه کهٔ صبا ته جوندے پاتے شم۔ نو دا ګناهونه به بیا نهٔ کوم۔ او په دے قسم توبه بلندے اودهٔ شی۔ دغه قسم توبه دِ هره شپه اُباسی۔ دے که په دِ شپه کښې مړ شهٔ۔ نو دے په توبه مړ شهٔ۔ او کهٔ بله روځ یے بیا موندهٔ۔ نو نیکئ ته دِ ملا اُتړی۔ او دا خیال

دِ اُکی۔ چه یوه روح مے پله بیا موندہ۔ دا ر اُکړه چه د خدائے د ملاقات تیارے اُکړم۔ او به دے نیکو د خپلو ګناهونو خیری لرے کړم او د خدائے نه معافی اُغوارم۔ دا قسم خوب او ویخه ډیر فائده مندی اوکړه د دے توبے نه روستو هغه دعا ګانے اوایي کومے چه د خوږ نبی ﷺ نه روایت دی۔ او په ذکر او فکر کښی اُده شی۔ نو ډیر خوندناک خوب به وی۔ او د عجیبو ډولی حالاتو سره به په خوب کښی دا وخت تیر کی

شعر:-
میں سو جاؤں ذکر خدا کرتے کرتے
ترحم کی رب سے دعا کرتے کرتے

دا ډیر خوش قسمته بنده دے چه چاته د دے عمل توفیق ورکړے شی۔ ریښتیا خو دا ده چه توفیق د خدائے ورکوی۔ ډیر غریبان مسلمانان او د دینه خبر نه دی۔ چه دا ویخه او دا خوب څرنګ تیره وَل پکار دی د خوږ نبی ﷺ نه یو څو معتبر احادیث په دے باره کښی راغلی دی۔

(۱) څوک چه د کافرانو سره د جنګ په مورچه کښی یوه شپه او ورځ څوکی اُکی۔ نو دا د یو میاشتے د روژو او د شپے د عبادت نه غوره عمل دے۔ او که دا قسم سړے مړ شو نو د ده د نیکی عملونه به بیا هم د ده دپاره جاری وی۔ او هر قسم فتنو نه به بچ وی۔ (مسلم)

د هر مړی عملونه په مرګ بندیږی خو د الله په لار کښی د پیره ورکونکی چه په دے پیره کښی وفات شی۔ نو د ده نیکی به تر قیامته جاری وی۔ او د دے به د قبر د فتنے نه بچ وی (ترمذی)

یو کس د خوږ نبی ﷺ نه تپوس اوکړو۔ چه د دے څه وجه ده چه بے د شهیدانو نه به ټول مؤمنان په قبر کښی آزمیلے شی؟ خوږ نبی ﷺ ورته اوے چه په ده د تورو برېښنا د قبر د آزمېښت بدل اُګرزیده (نسائی)

د الله سبحنه د شهید شپږ خصوصیات دی۔

(۱) په وینو بهیدو الله دے اُباخه۔ او په دے وخت کښی د خپله ټکونړه اُوینی (۲) د قبر د عذاب نه به دے بچ وی۔ (۳) د لوے ویرے نه به بچ وی۔ (۴) د ده په سر به د عزت تاج کیخودے شی۔ او په دے کښی به داسے د یاقوتو کانړی وی۔ چه د دے یو یو یاقوت به د دُنیا او د دُنیا د ټولو خزانو نه زیات قیمتی وی۔ (۵) د دوه اویا غټ سترګو حورو سره به د ده واده اُشی۔ (۶) دے به د خپل ټبر د اویا عزیزانو شفاعت کوی۔ (ترمذی، ابن ماجه)

سورة ملک لوستل د قبر د عذاب نه د بچ کیدو سبب دے۔ (ترمذی)

د تورے په برېښنا د بنده د ایمان او کفر امتحان اُشی۔ د دے د تورے پروا اُنه لری۔ او شهید شی۔

دے د لوړے نه اُنه تحتي. کهٔ دے منافق وے - نو دے به تختید لے وُو. دِ پوخ ایمان دے په نه تختید و مجبوره کهٔ - او ځان ئے قربان کهٔ. دے دخدائے د رضا دپاره دقاره شهٔ - چه دکافرسره په دِ وجه اُجنګیږی چه دی دالله عیاله تخانے او دمسلمانانو عزتونه او دین، مذهب تباه کوی. د دے کلے عزت پیدا کوی. دهٔ چه دا امتحان ورکهٔ - نو اُس دده دا امتحان اغشتو په قبرکښ ضرورت پاتے نهٔ شهٔ.

عبد الرحمن بن سمره دخوبنیؐ یو خوب نقل کوی - خوبنیؐ فرمائي - چه ما په خوب کښ یو امتی اُلیدهٔ - چه دے دعذاب فرښتو راګیر کړے دے - او دے او ترشوید ے - په دِ کښ مونځ په خاشته شکل کښ راغے - او دے ئے د دے نه خلاص کهٔ - دغسے یو تکے دے چه د تند ے یو خوا بل خوا منډے وهی. نو د روژے د میاشتے روژے راشی او دے سیراب کی. او یو امتی مے اولیدهٔ - چه په توره تیاره کښ ناست دے - او حیران دریان دے - په دے کښ حج او عمره راشی - او د دے تیرے نه اُباسی - او یو کس مے داُور په لمبو کښ اُلیدهٔ - نو دے خپلو خیراتونو او د متأزو سره امداد ولو د دے نه خلاص کهٔ. او یو امتی مے اولیدهٔ - چه د دوزخ فرښتو راګیر کړے دے - د تبلیغ په برکت دے د دینه خلاص شه - او دے ئے د رحمت فرښتو ته ورکه - دغسے یو امتی دے - چه دهٔ ته دده عملنامه په کینړ لاس کښ ورکیدو دَه - چه دده دخدائے نه ویره د دهٔ د ښی لاس طرف ته دعملنامے د بوتلو ذریعه شوه - یو امتی مے د پل صراط سخه په رپید و اُلیدهٔ - خو دهٔ په الله ښهٔ ګمان دده د تسلئ ذریعه شوه - یو امتی دے - چه د جنت د دروازو په خوا کښ دے - خو دهٔ ته دروازے بندے کړے شوے - نو د توحید کلمه راشی - او دهٔ ته دروازے پرانځي.

دا د خوبنیؐ خوب دے - د پیغمبرانو خوبونه په ظاهر حمل وی - تعبیر نهٔ غواړی - الله دِ مونږ په دے خپلو مالتو کورو نیکو د قبر د عذاب او هر قسم تکلیفونو نه خلاص کی! آمین.

یولسم باب

د قبر سوال به د منافق او مسلمان او کافر درے وارو نه کیږی؟

ابن عبد البر وائي - چه په قبر کښ صرف اهل قبله ازمیلے شی. که هغه مسلمانان وی او که منافق نو مسلمانان ثابت قدم پاتے شی. او منافقان ناکامیاب شی - او کافران او مشرکان نهٔ شی ازمیلے (کتاب التمهید) خو د قرآن او حدیث نه داسے ثابتیږی - چه د قبر سوال به د کافر او مسلمان

دوا ړونه کیږی۔ لکه خدائے وائی چه یُثَبِّتُ اللّٰهُ الَّذِیْنَ اٰمَنُوْا الخ الله په دنیا کښ هم مؤمنان ثابت قدم لری او په آخرت کښ هم۔ او ظالمان گمراه کوی۔ په ظالم کښ منافق، مشرک او کافر ټول داخل دی۔ خو په بنی ؐ فرمائی۔ چه هر کله خلق د جنازے نه ځی۔ نو مړے د دی د پائزار آواز اوری۔ (بخاری۔ مسلم) د منافق او کافر جواب داوی۔ چه ما نه خو نه ده معلوم چه دے څوک وو۔ ما خو په د خلقو نقل کاوُو۔ ده ته به آواز راشی۔ چه او تا خو ده د پیجند وکوشش هم نه وو کړے۔ او نه د قرآن لوستے وُو۔ بیا به ئے د ا سینے په پیلکو نو راگیر کی۔ دے به چغے وهی۔ دا چغے به یے د انسان نه نور ټول مخلوق اوری۔ په بخاری کښ ده۔ وَاَمَّا الْكَافِرُ په وا وسره ئے د۔ د مؤمن جواب داوی۔ چه۔ اَشْهَدُ اَنْ لَّا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَاَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهٗ وَرَسُوْلُهٗ ط فرښته به ورته اووائی چه تا رښتیا اوے۔ بیا به ده ته د جهنم دروازه پرانستے شی۔ او ده ته به اُخوے شی۔ چه که ته کافر وے۔ نو ستا به دا مقام وُو۔ او کافر ته به د جنت مقام اُخوے شی او ده ته به او یلے شی۔ چه که ته مسلمان وے۔ نو دا به ځائے وُو د ئے۔ چه هر کله پلک په لاس یو فرښته بنده ته په قبر کښ اُلا ړه وی۔ او دا پتوسو ته کوی۔ نو د ړے نه به څو هر څوک ویریږی۔ دا به څه چل کیږی؟ خو په بنی م د۔ یثبت الله الذین آیت اُولوسته۔ چه مؤمنان به خدائے کلک کی۔ په هغوی به هیڅ ویره نه وی۔

د قرآن مجید په اصطلاح کښ فاجر کافر ته هم ویلے شی۔ لکه وَاِنَّ الْفُجَّارَ لَفِیْ جَحِیْمٍ o كَلَّا اِنَّ كِتٰبَ الْفُجَّارِ لَفِیْ سِجِّیْنٍ o د براءؓ په حدیث کښ دی۔ چه هر کله کافر د دنیا نه په تلو شی۔ او په آخرت کښ داخلیږی۔ نو ده ته به پریږے قار چنے طاقتمندے فرښتے د اور جامے او د نار کولوپر توکے راوړی او د ده روح به داسے راکاږی لکه چه یو د ازغونو د که سانکه په لوندے وړی کښ ښخه کړے شی۔ او بیا راښکلے شی۔ او چه را اُځی۔ نو د فضا ټولے فرښتے به په دے روح لعنت وائی۔ د غسے د آسمان فرښتے هم۔ او چه په قبر کښ کیښو دے شی۔ مراد ئے سپارل دی۔ که په او د آسوزی۔ که د رنده ئے اُخوی نو د ده د روح نه به پتوس او شی۔ ستا رب څوک دے؟ پیغمبر د څوک دے؟ او په کوم دین ئے؟ کافر د دے په جواب کښ وائی څه د دسینه خبر نه یم۔ ده ته آواز اُشی۔ چه تا د دے خبرو معلومولو کله کوشش کړے وُو۔

د براءؓ په روایت کښ راځی۔ چه په ده به قبر داسے تنګ شی۔ چه چے به یے ماتے کړی۔

د قران د دے ایتونو نه چه - وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ الخ دے - د کافرانو نه به په قیامت کښې تپوس اُشي چه تاسو د پیغمبرانو په بلنه کوم عمل کړے دے؟ بل فَوَرَبِّكَ لَنَسْأَلَنَّهُمْ الخ خوږه نبي ؐ ستا په رب مے د قسم وی - چه مونږ به د دے ټولو نه د دی د عمل تپوس اُکو - بل فَلَنَسْأَلَنَّ الَّذِينَ أُرْسِلَ الخ مونږ به د رسولانو د قوم نه او د رسولانو نه ضرور تپوس اُکو - نو هر کله چه په قیامت کښې د کافرانو نه د پیغمبر په وعظ و عمل تپوس شته - نو په قبر کښې خو خامخا تپوس پکار دے - چه تا دا پیغمبر منلے وُو که نه؟ دے تا پیژندۀ کړ نه؟

دولسم باب

د قبر سوال جواب د دے امت سره خاص دے؟

دا یوه اختلافی مسئله ده - بعض حضرات وائی - چه د قبر سوال د دے امت سره خاص دے ځکه چه ړومبو قومونو کښې به ښکاره دوه ډلے شوے - یوه د پیغمبر منونکی - او بله نۀ منونکی - او په آخر کښې به چه پیغمبر ته اُخودے شوه - چه ستا په قوم کښې نور څۀ مسلمانیږی - نو پیغمبر به سره د مسلمانانو نه یو اړخ ته لاړه او په کافرانو به عذاب راغے - نو دی به هلاک شو - په دې وجه د دی امتحان اغستو ته حاجت نۀ وُو -

او د خوږ نبي ؐ په امت کښې به درے قسمه خلق وی - مسلمانان، منافقان او کافران - او په مسلمانانو جهاد لازم شۀ - او هر ځائے د اسلام حکومت قائمول ضروری شو - په دے وجه ډیر به هم څۀ خلق په زړۀ کافر او په خُلے مسلمانان شی - بل د خوږ نبي ؐ د رحمة للعالمین کیدو په وجه په کافرانو عذاب راتلل بند شو - نو په دنیوی ژوندون کښې په هر چا پرده پاتے شوه - خو چه دے مړ شی - نو اُس پکار دی - چه د ده د زړۀ معلوم کړے شی - ځکه په ده منکر نکیر مسلط شو - چه په خپلو سوالانو د ده پټ راز معلوم کړے شی ، د دی دا دلائل دی - چه د زید په حدیث کښې دی - چه خوږ نبي ؐ وائی چه په ما وحی شوے ده - چه تاسو به په قبرونو کښې ازمیلے شئ - بل دا چه فرښتے به ده ته اُوائی - چه تاسو د دغے رسول په باره کښې څۀ وائی کوم چه تاسو ته درلیږلے شوے وُو - نو مؤمن به ورته اُوائی چه دے د خدائے بنده او رسول وُو - بل خوږ نبي ؐ وائی چه څما په باره کښې به ستاسو نه امتحان واغستے شی - او ستاسو نه به سوال اُکړے شی -

خو دا خصوصیت دلائل نه دی۔ خوږ نبی ؐ خپل امت ته حال وائی نو ځکه دیته وائی چه ستاسو نه به څما په باره کښی تپوس اوشی۔ او امت لفظ د قول بنی آدم دپاره ویلے شی۔ بلکه د میږو امت د مرغو امت هم ویلے شی۔ نو د ټولو امتونو د مړو نه به سوال کیږی۔ او دی به د خپل پیغمبر په باره کښی جواب ورکوی۔ د حدیث په الفاظو کښی د خاص نبی د نوم ذکر نشته بلکه دا لفظ دے چه دے د الله بنده او د هغه رسول دے۔ د عذاب شروع د برزخ نه کیږی۔ نو دلته سوال د هر بنی آدم نه په کار دے چه د ده د نه پته زړه معلوم شی۔ او په دے د ده د ثواب او د عذاب فیصله اوشی۔ اللهم اعذنا من عذاب القبر وعذاب النار آمین۔

دیارلسم باب

آیا په قبر کښی به دا عذاب همیشه وی که ختمیږی به؟

د قبر عذاب به همیشه او ختمیدونکے دواړه وی۔ همیشه عذاب به د اولے شپیلئ تر پوکولو پورے وی۔ ځکه چه د بعض احادیثو نه معلومیږی چه د اولے او دویمے شپیلئ په مینځ کښی به عذاب په هر چا سپک شی۔ او چه دی بیا د قبرونو نه پاسی۔ نو دی به قول اووائی چه دا موږ چا د خوب د ځائے نه راپورته کړو۔ د دے خلقو دا قرآنی آیت دلیل دے۔ چه اَلنَّارُ یُعۡرَضُوۡنَ عَلَیۡهَا غُدُوًّا وَّعَشِیًّا ط دا فرعونیان سحر او ماښام په اور پیش کیدے شی۔ په بخاری کښی د خوږ نبی ؐ په خوب کښی چه کوم واقعات د سر میده کولو وغیره ذکر شوی دی۔ په دے حدیث کښی دا هم فرمان دے۔ چه د دی سره به دا عمل تر قیامته کیدے شی۔

په قبر باندے چه خوږ نبی ؐ شنه سانګه ښخه کړه۔ او داسے ئے اوفرمائیل چه تر وچیدو به په دے مړی عذاب کم وی۔ او بیا به زیات شی۔ نو معلومه شوه۔ چه په عذاب کښی د سانګے د شین والی په وجه سپکوالے راغے۔ یا د خوږ نبی ؐ د لاس برکت وو۔ د براء په حدیث کښی د کافر په باره کښی راغلی دی۔ چه د ده د پاره په قبر کښی د دوزخ دروازه لرے کړے شی۔ او دے به په عذابی تکلیف کښی تر قیامته وی۔

دویم وقتی عذاب دے۔ دا به د سپکو ګناهونو په برابر تر یو مقرره وخته پورے وی۔ بیا به موقوف شی۔ د دے مثال داسے دے۔ لکه چه ګناهګاران به د خپلو ګناهونو په برابر په دوزخ کښی وی۔ بیا به تری عذاب موقوف شی۔ دا قسم عذاب په دعاء یا په صدقه یا په استغفار یا د قرآن مجید په لوستو چه د خپلو

عزیز د طرف نه مړی ته اُرسی۔ نو عذاب به ترے موقوف شی۔ د دے مثال داسے دے۔ لکه چه په دنیا کښې یو مجرم ته سزا ورکیدے شی۔ او څوک راشی۔ د ده سفارش اُکی۔ او دے د عذاب نه خلاص کی۔ د دنیا په سفارش کښې د اجازت ضرورت نه وی۔ خو د الله په مخکښې د شفاعت د پاره بے اجازته څوک نه شی پیش کیدے۔ په دے د قرآن شریف ډیر دلائل دی۔ لکه مَنْ ذَا الَّذِیْ یَشْفَعُ عِنْدَهٗ اِلَّا بِاِذْنِهٖ ط او وَلَا یَشْفَعُوْنَ اِلَّا لِمَنِ ارْتَضٰی۔ څوک دی چه د خدائے په مخکښې به بے اجازته شفاعت اُکی۔ او شفاعت به د هغه چا د پاره وی۔ د چا د پاره چه خدائے اُغواړی عبد الله بن نافع وے۔ چه یو د مدینے سړی وفات شه۔ نو دے چا په خوب کښې اُلیده چه دے د قبر په عذاب کښې ګیر وُو۔ دے په دے ډیر خفه شهٔ۔ د ده څه موده پس د اکس بیا په خوب کښې اُلیده۔ نو دے ښهٔ خوشاله وُو۔ ده ترے پټوس اوکه۔ چه ته خو مخکښې په عذاب کښې لیدلے وے۔ او س خو مے ته خوشاله اولیدے۔ دا څرنګ؟ ده ورته اووے۔ چه څما په څوا کښې یو نیک بنده ښخ شهٔ۔ نو ده د خدائے نه سوال اوکه۔ چه خدایا! څما ګاونډیان مړی د عذاب نه معاف کے۔ څه د ده په شفاعت د څلویښتو ګاونډیانو مړو سره د عذاب نه معاف شو په دی کښې یو څهٔ هم وُم۔ احمد بن یحیٰی وائی چه د یو سړی رور وفات شهٔ۔ نو ده دے په خوب کښې اولیده۔ ده ورته اُووے۔ چه وایه په قبر کښې دِ څهٔ حال وُو؟ ده ورته اووے۔ چه ماته د اور سرو تکے راوړے شوے۔ خو د دعا ګوئنکو دعا ګانو څما نه د اسرو تکے بیرته کړے۔

عمرو بن جریر وائی چه هر کله یو بنده د خپل مړه و د پاره دعا غواړی۔ نو دا دعا یو فرښته د ده قبر ته اوړی۔ او ده ته اوائی۔ چه د قبر مسافره! ستا مهربان رور تا ته د دُعا د اتحفه را اُلیګله۔

بشار بن غالب وائی۔ چه ما به د بی بی رابعه بصری د پاره ډیره دعا کوله۔ یو کله ار ما دا په خوب کښې اُلیده۔ نو دِ راته اُووے۔ چه ستا دعا ګانے ماته په نورانی طباخ کښې د ریښمو په رومال کښې پټے راوړے شوے۔ ما وے دا څرنګ؟ دے وے۔ چه هر کله یو ژوندے مؤمن مړو ته دعا ګانے اُکی۔ او دا دعا ګانے خدائے قبولے کی۔ نو هغه دعا ګانے په دے رنګ مړی ته پیش شی۔ او ده ته د هغه تحفه ورکونکے اُخوے شی۔ په دے به مخکښې بحث راشی ان شاء الله تعالٰی۔

(اللهم سهل علینا کل صعب بحرمة سید الابرار)

څوارلسم باب

د مرګ نه پس د روحونو د ټهکاو ځاے۔

د دے ټکونړے په باره کښ ډیرے ویناګانے دي۔ چه هغه به درته بیان کم خو اول غوره خبره ښکاره کوم۔

په برزخ کښ به د روحونو جدا جدا مرتبے وي۔ بعضے به برنه بر وي۔ لکه د پیغمبرانو روحونه مبارک او په پیغمبرانو کښ ورے لوے مرتبے دي۔ خو نبي ؐ په معراج کښ د بعضے روحونو لیدل د شنو مرغو په حجورو کښ ګرځیدي۔ چه هغوی په جنت کښ په ازادۍ خوړل څښل کول۔ دا د بعضے شهیدانو روحونه وو۔ بعضے روحونه د قرض په وجه د جنت نه منع کړے شوے دي۔ او دوي به د جنت په دروازو کښ وي۔ بعض روحونه به په قبرونو بند کړے شي۔ لکه د یو سړي واقعه ده چه ده د غنیمت د مال نه څادر پټ کړے وو۔ او بیا شهید شهٔ۔ خلقو اوے۔ چه دے جنتي دے۔ نو خو نبي ورته اوے۔ چه ده څادر پټ کړے وو۔ د هغه څادر ورله اور شهٔ۔ او دے په قبر کښ په دے اور کښ ګیر شهٔ۔ بعضے روحونه به د جنت په دروازو کښې اوسي۔ لکه د ابن عباسؓ په حدیث کښ دي۔ چه شهیدان د جنت د دروازو د نهرونو په غاړه باندے په شنو ګنبدونو کښ دي۔ او دوي ته به د جنت نه د دوي روزي سحر او ماښام راځي۔ (احمد)

د جعفر بن ابي طالب په باره کښ دي۔ چه د ده د پرېکړو لاسونو په بدل کښ د وه وزرے ورکړے شوے وے۔ په جنت کښ په دے الوځي۔ د بعضو خلقو روحونه به په زمکه کښ بند وي۔ دي بره نهٔ شي ختے۔ ځکه چه دي د زمکے سره ډیره مینه لرونکي وو۔ دي د اسماني روحو سره نه شي یو ځاے کیدے۔ د دے روحونو ته چه په دنیا کښ د خداے سره مینه محبت د الله ذکر او خدائي کارونه نهٔ وو نصیب شوي۔ دي په خواهشاتو او ګناهونو کښ ډوب پراتهٔ وو۔ نو هر کله چه دا روحونه د وجود نه جدا شي۔ دي به د خپل قسم روحونو سره اوسیږي۔ او څوک چه د خدا ے په مینه مست وي۔ او د الله د رضا په کارونو کښ یے وخت تیر کړے وي۔ دي چه د وجود نه جدا شي۔ نو د خپل مناسب روحونو سره به د برنه بر اُسیږي۔ پاک روحونه به د پاکو روحونو سره وي او پلیت به د پلیتو سره وي۔ خو نبي ؑ ته د زناکارو سړو او ښځو په تنور کښ سوزیدل په خوب کښ

ف۔ روحونه په جسمونو قیاس کول۔ ف۔ د روح کورونه

خولے شوے دی۔ بعض روحونه د وینو په نهرونو کښ لامبو وهونکی خوږ نبی ؑ لیدلی دی۔ او د بعضے په ځنځے کښ کټے ورمنډلے شوے دی۔ د دینه معلومه شوه۔ چه د روحونو لیوه تهکونړه نه ده۔ ګوری! روحونه په جسمونو قیاس کول نه دی پکار۔ روحونه سره د دے چه په جنت کښ وی۔ دی په آسمان او د قبر په خوا کښ او په قبر پروت وجود کښ هم وی۔ روح په کوزیدو۔ او ختو کښ بیحده تیز دے۔ روحونه چه د وجود نه جدا شی۔ نو د مړه روغوالے، ناجوړتیا، خوشالی او غمونه د وجود سره د یو ځائے کیدو د حالت نه زیات محسوسیږی۔ د روح څلور کورونه دی۔ او روستنے د مخکنی نه لوی دے۔

ړومبے کور یے د مور رحم دے۔ چه لنډ تنګ دے۔ او تور تم دے۔ په دے تیارو کښ ګیر دے۔ دوېم کور یے دنیا ده۔ دلته انسان د خیر او د شر کټه کوی۔ دا یو پټے دے۔ دے پکښ زمینداری کوی دریم کور یے برزخ دے۔ چه د دنیا نه ډیر لوی دے۔ څلورم د آخرت کور دے۔ چه هغه جنت یا جهنم دے۔ ور پسے بل کور نشته۔ الله پاک په قلاره قلاره انسان د یو کور نه بل کور ته بوته تر دے چه آخرت ته اُرسیدهٔ۔ او انسان د دے د پاره پیدا وو۔ او په دنیا کښ د دے کور د کتلو د پاره په ده خاص محنت کول لازم وو۔

نو د دے څلور وارو کورونو جدا جدا حالات او احکام دی۔ هغه بنده ډیر خوش قسمت دے۔ چه په دنیا کښ د آخرت د خوشالی اسباب جمع کی او د بد بختی د جا خونه ځان بچ کی۔ دا د یو خدائے د احکام په منلو او د خوږ نبی ؑ په فرمانونو تللو او د ناجائزو خواهشاتو نه په بچ کیدلو حاصلیږی۔ خالق خدائے خوږ د بنے د پاره پیغمبران رالیګل۔ چه موږ ته هغه اسباب اُښئی په کوم چه د آخرت کور ښائسته کیږی۔

ف۔ د روحونو حیرتناکے کارنامے

ډیر کذاره خلقو خوږ نبی ؑ او ابو بکر رض او عمر رض په خوب کښ لیدلی دی۔ چه د دی روحونو مبارکو د کافرانو او ظالمانو لویو لښکرونو ته شکست ورکړے دے۔ او د دے ظهور داسے شویدے چه ډیر زورور د کافر لښکر ته تش لاسو او کمزورو او لږو مسلمانانو شکست ورکړیدے۔ او نن خو د پاکستان بے خبره او کمزورو مسلمانانو فوځیانو ته خدائے داد روحانی امداد عملی نقشه اُخوه کومه چه په ۶ر ستمبر ۱۹۶۵ء کښ ښکاره شوه۔ بے خبره او کم شمیره مسلمانانو فوځیانو ته دا ثابته شوه

چه د غیبي طاقتونه وو - چه خمونږ د فتح سبب ګرځیده - تردے چه ګرفتار شوے هندوانو، سکانو د قید نه پس دا بیانونه ورکړه - چه مونږ چه چا پټولي یو هغه د افوځیان نه دی - او دی د دی ډنګوالے او جامے هم اغوستے - دا هم د غه روحونه وو - چه خمونږ د امداد او په کافرو د رعب سبب ګرځیده - غفرهم الله - د روح په وجود کښ داسے مثال دے - لکه باتی په ډیوه کښ که باتی نه اباسے نو رڼا خوره وی - او که باتی اُباسے نو ډیوه مړه شی د غسے روح د بوږے په لار خپله رڼا خوره وی خو دده سور والے په جسم باندے وی - چه دا روح پوره اُځی نو بنده مړ شی - او دے بیا پوره ازاد شی - سنګه بره بنه په تیزئ ګرځی راګرځی - او چه څومره پاک روح وی - دومره دده تیزی وی . بسندا شوه - چه قدرت مونږ ته د خپلو لاسو جوړ داسے مشینونه، ریل یوکان، جت جهازونه اخو - چه دی ډیر تیز پراو طاقتمند دی - نو چه انسان په خپل روح په وجود کښ دننه دا قسم کارونه کولے شی - د غه روح چه ازاد شی - نو بیا خو به ډیر تیز وی - او ډیر عجیبه کارونه به کولے شی - او خاص کر چه دا روحونه په نیکو عملونو ډیر طاقتمند روحانی عالم سره اشنا شوے وی. او د غفلت د قید نه خلاص ازاد ګرځی - او چه په سجین کښ قید شی نو هر یو طاقت به یے ختم شی - ځکه عبدالرحمن بابا رح وائی - **شعر**

چه په یو قدم تر عرش پورے رسی ؛ ما لیدلے دے رفتار د درویشانو.

دا خبره چه د مرګ نه پس تر قیامته پورے په مینځنۍ وقفه کښ به روحونه کوم ځائے اسار وی؟ چه په اسمان کښ به وی - که په زمکه کښ؟ په جنت کښ به وی که نه؟ ده ته به بل وجود ورکولے شی - او په دے کښ به ثواب عذاب مومی - که مجرد به وی - دا داسے اهم مسئله ده - چه ددے دپاره خمونږ عقل هیڅ نه شی ویلے ددے ثبوت به په قرآن او حدیث کښ ګورو - ځکه -

بعض خلق وائی - چه د مؤمن روح به د الله سبحنه په جنت کښ وی که شهید وی او که نه وی - خو داهله - چه لوے ګناه یے نه وی کړے او قرض په نه وی - ددے قائل ابوهریره رض او ابن عمر رض دی - بعض وائی چه دی به د جنت په دروازو کښ وی - او په دی به د جنت یخے هوا لګی او دیته به جنت نه نعمتونه وررسی - بعض وائی چه روحونه به د قبرونو په خوا او شا کښ وی امام مالک رح وائی - چه روحونه به ازاد وی - هرخوا چه غواړی دی به ګرځی - امام احمد رح وائی -

چه د کافرانو روحونه به جهنم کښې وی - او د مؤمنانو به په جنت کښې وی - د بعضو په نزد د مؤمنانو روحونه په علیین کښې وی چه په اوم آسمان کښې دے - او د کافرانو روحونه په سجین کښې د اوومے زمکے لاندے وی - د غلته به د ابلیس لښکر وی - بعض وائی چه د مؤمنانو روحونه به د زمکے آسمان په مینځ کښې وی - او هر خوا چه غواړی اخوا به ګرځی - او د کافرانو روحونه په سجین کښې وی - ابن حزم وائی چه روحونه چه د جسمونو نه مخکښې کوم ځائے وو - هم د غه مقام ته به د مرګ نه پس اوګرځی - د دے ټولو د پاره مختلف قرآنی او روایاتی دلائل شته دے - خو د اتفصیل په دے مختصر کښې نه شی راتلے ځکه په دے اکتفاء کوم - الله د دا خبرو د پاره کافی اوګرځوی - آمین -

پنځلسم باب

آیا د مړو روحونو ته د ژوندو د عمل فائده رسی؟

د فقهاؤ او د تفسیر د علماؤ په دے اتفاق دے - چه مړو ته د ژوندو نه په دوو صورتونو کښې فائده رسی - یو خو به د امر یے د ژوندون په حالت کښې سبب ګرځیدلے وی - او دویم صورت دعاء، استغفار، صدقه او حج وغیره دی -

په دیکښې بحث شته چه آیا د عمل او د خوښ کولو د وارو ثواب ور رسی - که د نفس عمل لوا ځے - د عبادت بدنی لکه مونځ، روژه، ذکر الله وغیره متعلق اختلاف دے - چه د دے ثواب ور رسی کنه؟ امام احمدؒ وائی چه د دے ثواب هم ور رسی - د امام ابوحنیفهؒ بعضے مرکوی هم د دے قائل دی - خو امام شافعیؒ او امام مالکؒ وائی چه د بدنی عبادت ثواب نه ور رسی -

او څه متکلمین او بدعتیان وائی چه مړی ته نه د دعا ثواب رسی - او نه د بل عمل (دا خبره د صحیح احادیثو په وجه قطعی غلطه ده) خو نبی ﷺ فرمایلی دی - چه په مرګ ټول عملونه ختم شی خو درے عملونه باقی وی - دعا، فائدے خیرات، هغه علم چه په دے خلقو ته فائده رسی - او نیک اولاد چه د مور پلار د پاره دعا کانے کوی (مسلم) د دے درے وارو سبب د امړ دے - ګویا دا د دے مړی عمل دے - که یو سړی جمات جوړ کړه - مسافرخانه یے جوړه کړه - والا یا کوهے یے اوکنه - یا یے چیم کښې یے نوے اسلامی سنت جوړ کړے - او خلقو په دے عمل شروع کړو - که دنیا کانړه طریقے شروع کولو لکه چه قابیل اول قتل کړید دے - نو ټول قاتلانو سره به د ده یرخوی - که په عذاب کښې د ده ا برخه

ده۔ نو په ثواب کښې به خو به خود برخه اخلی۔ ځکه چه دا افضل دے۔

د دعا په باره کښې چه مړو ته فائده رسوی۔ دا آیت دلیل دے۔ چه قرآن وائي۔ وَالَّذِيْنَ جَآءُوْ مِنْ بَعْدِهِمْ يَقُوْلُوْنَ الخ۔ د دینه دوستئ خلق دا دعا کوی۔ چه اے څښتونږ ربه! مونږ او بخښے او ځمونږ هغه رونړه هم۔ کوم چه ځمونږ نه مخکښې ایمان راوړیدے۔ خدائے د دے دوستو خلقو تعریف کوی ځکه چه دی مخکښو مؤمنانو ته دعا کانے کوی دا مخکښی د دوستئ د پاره سبب نمونه شو۔ دوستی هم په دینه لاړه۔ گویا مخکښی د دوستو د ایمان راوړو سبب شو۔ په جنازه کښې د مړی د پاره دعا غوښتے شی۔ او قبول امت په دے متفق دے۔ چه په دے مړی ته فائده رسی۔ نو معلومه شوه۔ چه د دعا فائده یقینی ده۔ خوږ نبی ص فرمائي۔ چه د مړی د پاره په اخلاص دعا کوی (سنن)

خوږ نبی ص په یوه دعا کښې وائي۔ چه ربه! د ده قبر ارت کے۔ د ده گناه په واوره او په ږلئ اُمخے۔ او دے د سپینے جامے هسے پاک کے۔ او ده ته د دنیا د کور نه ښه کور ورکے۔ دے د قبر او د جهنم د عذاب نه بچ کے۔ (مسلم)

خوږ نبی ص د مړی د قبر سره اُلاړ دے۔ او خلقو ته وائي چه د خپل ورور د پاره دعا اُکی۔ چه په سوال جواب کښې کلک شی۔ قبرونو ته خوږ نبی ص دا دعا ښوولے ده۔ چه السلام علیکم یا اهل الدیار الخ د قبرونو مؤمنانو مړو روغ اُسئ۔ او زر ده چه مونږ به د مړه ملاقات اُکو۔ مونږ د الله نه ستاسو د پاره او د ځان د پاره دعا کوو۔ (مسلم) خوږ نبی ص په اخوه شپه کښې د مدینے منورے مقبرے ته تلے دے۔ او د یته یے دعا کړے ده۔ چه اے ربه! د بقیع الفرقد مړی او بخښے (مسلم) په یو حدیث کښې راغلی دی۔ چه خدائے به په جنت کښې د یو بنده مرتبه اُچته کی نو دے به سوال اُوکی چه دا ولے؟ نو ده ته به اُخوے شی۔ چه زاستا د اولاد د دعا په وجه۔

یو کس چه د مړی نه مال نه وی نه د ده په وصیت په مړی پسے خیرات اُکی۔ یا یو کس د خپل ذاتی مال نه چه په دے کښې د بل چا شراکت نه وی۔ څه خیرات اُکی۔ او خیرات هم په فقیرانو، مسکینانو مسافرو۔ د خدائے په لار کښې په جنگ کونکو۔ فوجیانو، غازیانو یا د دین د علم په خوره کونکی یا د علمانو د غلامئ نه د خلاصولو د پاره۔ یا په قرضدارو د عشے د دین د کتابونو په بے وسه مصنف نو دا مړو ته فائده رسه وی۔

ف
مړی،
خیرات

یو کس د خوږ نبي ؐ نه تپوس اوکړ۔ چه خوږه نبي! زما مور فورًا مړه شوه۔ او وصیت یې اونه کړے شو۔ که دے وخت موندے وے۔ نو دے به وصیت کړے وو۔ که څه د دے د طرف نه خیرات اُوکم نو دې ته به ثواب اُورسی؟ خوږ نبي ؐ ورته اُووے۔ چه او۔ د غسے سعد بن معاذ ؓ ته هم خوږ نبي ؐ ویلے وو۔ او ده مخراف نومے باغ د مور د ثواب د پاره خیرات کړے وو۔ (بخاری ؒ) د روجو ثواب هم د خوږ نبي ؐ د فرمان په موجب مړی ته ورسی (بخاری۔ مسلم) خوږ نبي ؐ یو د غه قسم سائل ته اووے۔ چه روجے خو د قرض هسے دی۔ که تا د مور قرض ادا کړ۔ نو خدائے قرض روجے هم ادا کړه (بخاری تعلیقات)۔

د غسے د مسلم په حدیث کښ د مړی د طرف نه د حج ثواب رسیدل هم ثابت دی۔

که مړی منت کړے وی او ادا کړ نو نه مخکښ مړ شی۔ یکه روجے ینول شو۔ د ده وے چه که څه د طوفان نه بچ شوم۔ نو یوه میاشت روجے به نیسم نو خوږ نبي ؐ د دے کس خور یا لور ته اووے۔ چه ته د دے د طرف نه روجے اُنیسه (مسند احمد) خوږ نبي ؐ د روجو په بدل کښ د هرے روز د پاره د یو متاز خوراک هم خوړلے دے۔ (ترمذی، ابن ماجه)

که جوندی بنده خپل قرض مړی ته معاف که نو دا معاف کیږی۔ څرنګه چه جوندی ته معافی کیدے شی۔ دغسے مړی ته هم کیدے شی۔ او چه مړی ته د معافی فائده رسی۔ نو د جوندی د طرف نه چه کومے تحفے مړی ته پیش کړے شی۔ نو دا به ورته ولے فائده نه ورکوی۔ که یو جوندی بنده څه نیک عمل اوکړ۔ نو بیا د دے ثواب حقدار شه۔ اُس که دا کس د خپل ثواب چا مسلمان رور ته تحفه کی۔ نو په دے کښ څه مانع دے۔ چه دا د مړی ته اُنه رسی۔

خوږ نبي ؐ چه د روجے د ثواب رسید و فرمان کړیدے سره د دے چه روجه خو د زړه نیت دے۔ او خوراک، سکاک پریخودل دی۔ دا خو عمل نه دے۔ بلکه ترکِ عمل دے۔ د دے خبرے خو یوائے خدائے ته علم دے۔ نو د قرآن د قرائت ثواب خو به خامخا رسی۔ ځکه چه دا خو د ژبے عمل دے۔ او دا اوریدے او لیدے شی۔ په قرائت کښ نیت او عمل دواړه دی۔ تر دے چه په دے کښ نیت ته هم ضرورت نشته د روجے د ثواب په رسیدو کښ د هر قسم بدنی عبادت د ثواب رسیدو ته اشاره ده۔ د غسے د صدقے په ثواب رسیدو کښ د ټولو مالی عبادتونو د ثواب رسیدو ته اشاره ده۔ او د حج د ثواب په رسیدو کښ اشاره ده۔ چه د وجود او د مال د شریکو نیکو ثواب هم مړی ته ورسی۔ نو د دے درے واړو بدنی

مالی او شریکو نیکو ثواب په نص او قیاس سره مړوته رسید نه ثابت شو ۔

مړوته د ثواب نه رسید و قائل د قرآن دا دلائل بیانوی ۔ چه
وَاَنْ لَّيْسَ لِلْاِنْسَانِ اِلَّا مَا سَعٰى ۔ انسان ته صرف خپل عمل فائدہ رسوی ۔ وَلَا تُجْزَوْنَ اِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُوْنَ ۔ تاسو ته به صرف ستاسو د عملونو جزا ورکیدے شی ۔ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ ط د بنده د فائدے هغه کار دے ۔ چه دے یے اوکی ۔ او ده ته به ضرر رسوی د ده بد عملی ۔

او دی وائی چه د صدقه جاریه ثواب مړی ته ځکه رسی ۔ چه دے د دے اعمالو سبب دے ۔ او دا لس په حدیث کښ دی ۔ چه قبر ته صرف دا لسو عملونو ثواب رسی ۔ چه چا ته علم اوښیی ۔ وا لہ نهر د عامو خلقو د فائدے د پاره اوکنی ۔ کوهے جوړ کښی ۔ میوه دار یا د سوری ونه نهال کے ۔ یا جمات جوړ کے ۔ یا قرآن وقف کے ۔ چه خلق یے لولی ۔ یا نیک اولاد پریږدے چه دی ده ته دعا کوی ۔

دا د لسو عملونو خصوصیت دا ښکاره کوی ۔ چه د نورو چا د عمل ثواب مړی ته نه رسی ۔

او که تاسو وائی ۔ چه هر کله جوندے د مړی قرض معاف کولے شی ۔ نو تحفه هم ورکولے شی ۔ نو دا قیاس غلط دے ۔ ځکه چه تحفه ورکول یو قسم حواله کول دی ۔ لکه څوک د قرض داری حواله په بل کس اوکی ۔ چه زما قرض به تا نه فلانکے درکی ۔ نو حواله خو په لازمی حقوقو کښ کیدے شی ۔ او د عمل ثواب خو په الله لازم نه دے ۔ بلکه دا خو د الله فضل دے ۔ نو یو بنده دا حواله کله کولے شی ۔ چه خدائے چه ماته زما د عمل په خپل فضل ثواب راکی ۔ نو دا د مړی په خیر راشی ۔ د دے خو دا سے مثال شو ۔ لکه یو فقیر او وائی ۔ چه هلکه ماته چه فلانکے سړے خیرات راکی ۔ نو هغه هم تا ته بخم ! دا قسم بخنه بیکاره ده ۔ او که دا قسم تحفه چا ته ورکوی ۔ نو دا هم د کار تحفه نه ده ۔ ځکه چه دا قسم امید قدر دے ۔ یقینی خبره نه ده ۔ کیدے شی چه هغه ورته او هم ورنکی ۔ دغسے کیدے شی ۔ چه د جوندی د عمل او خدائے ثواب ورنه کی ۔ نو دے به مړی ته څه اوبخی ۔ بلکه دا خبره ده ۔ چه د یو جوندی عمل د ثواب سبب دے ۔ او د سبب قربانی مکروه ده هغه قربانی چه د عبادت په وجه حاصلیږی ۔ نو چه د سبب قربانی مکروه ده ۔ نو د سبب ثواب بخل خو مکروه شو ۔ دغه وجه ده چه امام احمدؒ د پاره د اول صف پرینودو مکروه وائی ۔ څوک چه د ثواب رسید نه جائز منی ۔ هغوی وائی ۔ چه د نیک کار په وخت کښ به د مړو د ثواب رسید نیت کوی ۔ گنی بیا ثواب نه ور رسی ۔

ف
مړوته
ثواب د
رسید
دلائل

بل دی وائی۔ چه که جوندے مړی ته ثواب بخلے شي۔ نو بیا بیکار دی۔ چه یو جوندے بل جوندی ته ثواب اُمجی۔ او دا خبره دِ په فرائضو کښ هم جائزه شي۔ چه یو کس دِ د بل جوندی دپاره فرض مونځ یا روجه اُنیسی۔ او دی وائي چه دا تکالیف په شریعت کښ د امتحان دپاره مقرر شویدی۔ او په امتحان کښ عین ذات د مکلف، او عاقل مقصد وی۔ ځکه د یو په ځابل عمل نه شي کولے۔ که یو کس ناجوړ شي۔ یا تکے شي۔ یا بربنډ شي۔ او بل بنده د ده دپاره دارو یا ابه اُخلی۔ یا جامے واغوندی۔ نو ده ته فائده نه رسي بلا دا چه که د بل کس عمل چاته فائده رسولے شي۔ نو بیا خو به یو کس د بل دپاره توبه هم اوخکے شي۔ او دا خو منلے شوے خبره ده۔ چه د بل دپاره اسلام راوړه او مونځ کول نه قبلیږی۔ او چه د سر د عملونو احال دے۔ نو د دینه د کوورو عملونو به هم دا حکم وی۔

او د عبادتونو دوه قسمه دی۔ یو خو سره د بل دپاره نه شي کیدے۔ لکه اسلام، مونځ۔ روجه او د قرآن تلاوت۔ د دے ثواب خو به صرف د دے عمل کونکو ته ورکیدے شي۔ د دے ثواب بل ته نه رسي لکه په جوندون کښ دا حکم دے۔

اول دا سے عبادت دے۔ چه د بل دپاره کیدے شي۔ لکه د چا امانت د ده د طرف نه ورکول۔ یا د چا د طرف نه قرض ورکول یا د چا د طرف نه زکوٰة ورکول او حج کول شو۔ د دے قسم عبادتونو ثواب مړو ته رسي۔ او دا کارونه په جوندون کښ د بل جوندی د طرف نه کیدے شي۔ او چه جوندے دا کارونه د جوندی د طرف نه کولے شي۔ سره د دے چه جوندے بخپله د دے په کولو قادر دے۔ نو د مړی د طرف نه به جوندے ضرور دا کارونه کولے شي۔ او د مر غاره به د جوندی په عمل خلاصیږی۔

که یو بنده د یو مونځ یا روجے منخته اُکړه۔ او دے د دے ادا کولو نه مخکښ وفات شه۔ نو مونځ په باره کښ د ده د طرف نه جوندے نه مونځ کولے شي۔ او نه یے کفاره ورکولے شي۔ او د روجے په باره کښ جوندے د مړی د طرف نه روجه نه شي نیولے او کفاره ورکولے شي۔ او که د مړی د طرف نه جوندی حج او که نو د خرخ ثواب به مړی ته اُرسی۔ او د حج د کارونو ثواب به جوندی ته رسي۔

د دے آیت چه وان لیس للانسان الاما سعٰی ۔ یو دا جواب کیدے شي۔ چه انسان په خپل کوشش اولاد پیدا کوی۔ د خلقو سره ښه سلوک کوی۔ نو د دے سلوک په وجه د ده دوستان پۂ ته د عبادتونو تحفے ورلیږی۔ نو اولاد هم د ده د کوشش نتیجه ده۔ او دوستان هم د ده د کوشش نتیجه ده۔ او د خبرے

ف د دے دلائلو چه ثواب نه رسي جواب

طرف ته صدقات جاریه هم اشاره کوی ۔ دغه وجه ده چه امام شافعیؒ وائي چه اولاد د مور پلار د طرف نه حج بدل کولے شی ۔ او پردی خلق نه شی کولے ۔ ځکه چه د اولاد پیسے د مور پلار پیسے دی ۔ نو گویا دده حج گویا د مور پلار پخپله حج شو ۔ او ددے دا مثال دے چه د جماعت په مانځه کښ چه اویشت درجے ثواب حاصل شو نو دا د یو بل د عمل نه یو بل ته فائده اُرسیده ۔ گویا د هر مانځه گذار عمل د بل مانځه گذار د ثواب د زیاتی سبب شو ۔ په دے باندے جهاد، حج، تبلیغ او هره نیکی قیاس کیدے شی ۔ چه په کثرت دا کار وونه کی نو ثواب یے زیات شی ۔ خوږ نبیؑ دا سونو د گوتو په گوچی کولو د دے کثرت مثال ښوّلے دے ۔ نو کثرت خلق چه د دنیا یو کار بنه کولے شی ۔ نو د دین د کار د پاره خو د دے ډیر ضرورت دے ۔ گوره خوږ نبیؑ وائي چه د عرش پورته کونکے ملائکے د مومنانو د پاره دعا کوی ۔ او دا یے هم فرمایلی دی چه د مومنانو د پاره پیغمبران لکه نوحؑ ابراهیمؑ او خوږ نبیؑ هم دعا او استغفار کوی ۔ گویا مؤمنان د ایمان په وجه د دے دعا گانو نه فائده اخلی ۔ او دا ایمان د ده د کوشش نتیجه ده ۔ نو د دے ایت دا تفسیر میانه حال دے ۔ او بل د دے ایت دا جواب کیدے شی ۔ چه قران شریف د بل د عمل د فائدے رسیدو نفی نه ده کړے ۔ بلکه دا یے فرمایلی دی ۔ چه هیڅ څوک د بل کس د عمل مالک نه دے ۔ د دے د خپل عمل یکی یوائے مالک دے ۔ او د ایل د خپل عمل مالک دے ۔ اُس که دا بل کس اُنګی ۔ او د خپل عمل ثواب یو مړی ته اُمجی ۔ نو دے یے بخلے شی ۔ او که ځان ته یے ساتی نو ساتلے شی ۔ هم دغه مطلب د لها ما کسبت وعلیها ما اکتسبت دے ۔ چه ده ته به خپل عمل فائده رسوی ۔ او په خپل عمل به بیو رے شی ۔ د بل په عمل به نه شی بیو رے ۔ مړی که د ژوندو د تحفو نه فائده موی ۔ نو دا د دے مړی خپل عمل نه دے ۔ بلکه دا د الله فضل و کرم دے ۔ خدائے د ژوندی بنده د عمل ثواب د دے مړی ته ارسو ۔

په صدقه جاریه کښ خوږ نبیؑ دا فرمایلی دی ۔ چه د مړ بنده خپل عمل بند شو ۔ دا نه چه کړی دے د بل د عمل نه فائده نه شی اخستے ۔ نو ځمیدونکے عمل د ده خپل عمل دے ۔ او رسیدونکے ثواب د بل څیز دے ۔

او دا وینا چه د ثواب مړی ته تحفه کول حواله ده ۔ او په حواله سره لازمی حق ور کیدے شی ۔ نو دا خبره د مخلوق په بل مخلوق په حواله کښ صحیح ده ۔ خو د مخلوق په خالق په حواله کښ صحیح نه ده ۔ ځکه چه په نص او اجماع دا خبره ثابته ده چه که د مړی د طرف نه ژوندی د ده قرض ور که ۔ یا نور واجب حقوق

یے ادا کړه. یا د خپل مال نه یے د دغه د ثواب د پاره صدقه اوکړه. یا یے حج اوکړو. نو په دا عمالو مړی ته ثواب رسی. د دے نص او اجماع سره قیاس کله مقابله کولے شی. د غسے د روجو د ثواب رسیدو په باره کښ د خو بنیؐ فرمان شته. او دا خبره چه په عباداتو کښ قربانی کول مکروه ده. نو د عبادت د ثواب قربانی کول خو به خامخا مکروه وی. نو د دے وجه دا ده چه جوندی ته که د عبادت ثواب ورکے. نو کیدے شی چه دا سړے مرتد شی. نو د ده دا ثواب بخل به یو نا اهل ته ور کړے شی. او چه مینده مړ شی. نو دا خطره پاتے نه شوه په دے وجه مړی ته د عبادت ثواب ورکول مکروه نه دی.

او دا اعتراض چه کیدے شی. چه دا مړی په اسلام نه وی مړ نو په دے حالت کښ به د ثواب بخل بے فائدے شی. نو د دے جواب دا کیدے شی. چه دا خو دا سے خبره شوه. لکه چه په هر مسلمان مړی جنازه دعا او استغفار کیدے شی. او که دا مړے د دے اهل نه وی. چه په اسلام نه وی مړ نو د دے عبادت ثواب به د دے عمل کوونکی ته بیرته را اوګرځی.

او دا اعتراض چه که یو بنده مړ ته ثواب بخلے شی. نو جوندی جوندی ته د عبادت ثواب بخل ولے نه دی جائز؟

نو خبره دا ده چه په جوندی او مړ کښ فرق دے. جوندی ته د عمل موقع شته. او مړ ته نشته نو مړ عاجز دے او جوندے عاجز نه دے. حکم د مړ د پاره د عبادت ثواب بخل جائز شو. او د جوندی د پاره نه دی جائز. بیل دا ده. چه که د جوندی د جوندی د پاره عبادت کول جائز شی. نو بیا به مالداران په غریبو به مزدوری عبادت کوی. او دے به په قلاره ناست وی. نو فرائض او نوافل به اوغورزیږی. او کوم عبادتونه چه د الله د خوشالئ ذریعے دی هغه به د بندګانو د خوشالولو ذریعے اوګرځی. او اخلاص به په کښ پاتے نه شی. او په دے قسم عبادت به دواړه د ثواب محروم شی. موږ شریعت د دا سے عبادت نه منع کړی یو. په کوم چه اجرت او مالی بدل اغستے شی شریعت وائی چه تا سو دنیا د عبادت په بدل کښ واغسته. نو ثواب به د خدائ په بدل کښ واخلئ. ثوابونه خو د هغه چا د پاره دی. چه څوک خالص د الله د پاره یو عمل اوکی. د شریعت د عباداتو دومره لوی شان دے. چه په دے مالونه ګټل، او په دے د دنیا د جوند خوراک حاصلول د عبادت د شان نه پریوتے خبره ده.

بعضې حضراتو د مړي د پاره د ثواب د رسیدو د پاره په اول کښې دا قسم نیت شرط کړیدے۔ په دے صورت کښې به په نیغو ثواب مړي ته اُرسي۔ او چه ته یو کار د ځان د پاره اُکے۔ او بیا د دے د ګټو له روستو د دے ثواب مړي ته بخے نو دا نه دے جائز۔ د خوږ نبي ؐ نه چه کوم پیوستون شویدي۔ لکه د مور د پاره حج د پلار د پاره حج۔ نو هغے هم د غه مطلب دے چه په اول کښې د دي د ثواب د رسیدو نیت اُشي۔ دا سے هیڅ صحابي نه دي کړي۔ چه اول یې د ځان د پاره عمل کړیدے۔ او بیا یې د دے ثواب مړي ته بخلے دے۔ او څوک چه دا نیت شرط نه وایي۔ هغوي د ثواب د بدلیدو هم قائل نه دي۔ خوږ نبي ؐ ته حکم وُو۔ چه ته خپلو ژوندو او مړو اصحابو ته دعا کوه۔ خوږ نبي ؐ به د اصحابو په قبرو نو د یته دعا کانے کولے۔ خدائے د غه کس چه د مړي قرض ادا کی۔ د قبر د ګرمۍ نه د بچ کیدو زیرے ورکوي۔ تا څو اُګورې د امام قراءت د مقتدي د پاره کافي کیږي۔ چه د امام مخے ته ستره وي۔ نو دا د مقتدیانو د پاره کافي کیږي۔ دا مخلوق د الله د عیال هسے دے۔ څوک چه د مخلوق سره ښه کوي۔ نو دا قسم بنده د الله ډیر خوښ وي۔ نو مړے خو ډیر عاجزه دے۔ د ده سره چه څوک احسان اُکی۔ نو الله به په دے ډیر خوشالیږي۔ د غه وجه ده۔ چه چا رب اغفرلي ولوالديّ وللمسلمین والمسلمات والمؤمنین و المؤمنات اُویا ګذاره روزانه اوے۔ نو ده ته به د ټولو مسلمانانو برابر ثواب ورکیدے شي۔ دا د ده د حسن سلوک بدله ده۔

په شریعت کښې د چا د طرف نه اسلام او توبه نه قبلیږي۔ او په دے باندے نو قیاس نه د جائز ځکه چه شریعت صدقه، او حج وغیره د بل د پاره کول جائز وا اے۔ دا دواړه برابر ګڼړل دا سے قیاس دے لکه څوک اوایي۔ چه مړ داره او حلاله دواړه مړه دي۔ نو د دواړو غوښے خوړل د جائز شي۔ یا سود او بیعه د دواړه یو شان شي۔ پټه اصل کښې اسلام د مسلمانانو په مینځ کښې د اسلام په ذریعه دا سے تړون اوکه۔ چه دوي به په ژوندون او مرګ د دواړو کښې د یو بل د فائدے کار کوي۔ او ګورې په دنیا کښې په ژوندون وئے څوک د چا د طرف نه روجه نه شي نیولے۔ خو چه عاجز مړ شي۔ نو ژوندے د ده د طرف نه روجه نیولے شي۔ د غسے جنازه چه څه خلق اُکی۔ نو دا د نورو یا تو د پاره کافي ګرځي۔ د غسے د نابالغه مال دا د طرف نه د ده مشر حج کولے شي۔ او د ده په عمل به د نابالغه ته فائده رسي۔ د غسے چه مور و پلار د مسلمانان شي نو نابالغه بچي یې هم مسلمانان ګڼلے شي۔

نو تاسو اُلیدهٔ چه شریعت د کار کونکی - نیکی نه کار کونکی ته بدله کړه - نو داسے کامل شریعت به د مور پلار یا د عزیزانو سره یا د نورو مسلمانانو سره د سخت ضرورت په وخت کښی چه مړګ دے - د ثواب د بخلولو نه څنګه منع اکی - نو د حج صدقے، د روژے، د مونځ د تلاوت او د اعتکاف ثوابونه مړی ته بخل یو احسان دے چه شریعت د اسلامی رشتے په وجه جائز کړے دے - او خدائے وائی چه څه د محسنینو سره مینه کوم د پیرو مخلقو د خپل احسان په کولو د پیر مړی لیدلی دی - چه هغوی دی د دینه خبر کړیدی چه ستاسو تحفے ماته را اُرسیدے -

د مړی د طرف نه چه په دهٔ روژے وی - پنځول په دیکښ دا اقوال دی -

ابن عباسؓ او احمد وائی - چه د مُنخنے روژے نیوے شی - او د رمضان د روژو به کفاره ورکوی

د داؤد اصحاب او ابو ثور وائی - چه دوارهٔ قسمه روژے جوند د مړی د پاره نیوے شی -

اوزاعی او ثوری وائی چه د روژو کفاره دِ ورکی - که نبی روژے دِ او ساتی -

حسن بصریؒ وائی چه که یو مړی دیرش روژے وی - او به یو ورځ دیرشو سړو وجه اُنیوه نو د مړی دیرش روژے به پورے خلاصے شی -

او د او وینا چه که حج جوندی د مړی د طرف نه اُکړ - نو د خرخ ثواب به ورته اُرسی - او د حج د کار ثواب به حج کونکی ته رسی - غلطه خبره ده - ځکه چه خو نبیؐ د حج د کولو په احادیثو کښی د اتفصیل نه ذکر کړے او په نیت کښی که الفاظ او یلے شو او که صرف د زړهٔ نیت اُشی - دا کافی دے ځکه چه الله علام الغیوب دے - خو دا په هغه عمل کښی - چه د اول نه یے نیت اُکی - او که د عمل نه روستو مړی ته ثواب بخی نو بیا به د الفاظو وینا کوی - لکه د اول نه یو بنده یو مکان د جمات یا د دار العلوم د پاره جوړه وی - نو په دے کښی د زړهٔ نیت کافی دے - او که اول یے کور کاؤ - او د جوړید و نه پس یے جمات کوی - نو بیا به الفاظ ضروری وی -

د مړی د پاره په تحفو کښی د غلامانو ازادول دی - لکه نن روځ چه پنځوس لاکهه د کشمیر مسلمانان د هندوانو غلامان دی - که څوک د خپل مړ د پاره په خپلے مالی قربانی دی ازادکی نو دا تحفه د روژو نیولو نه غوره ده - او کوم ځائے چه اوبه کمے وی - هلته کوهیان جوړول، او کوم ځائے چه لوږه وی - هلته خوراک ورکول - او په دعا غوښتی او اخلاص د مړی د پاره دعا او استغفار صدقے

نه غوره دی۔ دخپل مړی په قبر ده ته دعا کول د صدقې نه غوره ده۔ بې مزدورۍ ورکولو په چا قرآن لوستنه او ددې ثواب مړي ته بخښل لکه د مړي د طرفه نه د حج کولو ثواب ور رسي۔

باقی دا خبره چه د خوږ نبی ؐ او د اصحابو نه د قرآن د تلاوت د ثواب لیکلو څخه ثبوت نشته نو ددې خو دا جواب دے۔ چه هر کله د نیکو عملونو ثواب رسیده ثابت شو۔ او قرآن لوستنه هم یو نیک عمل دے۔ نو ددې ثواب د ولې نه رسي۔ بل دا چه تیرو خلقو به دا قسم کارونه پټ کول دا سې په ګڼړه کوټړه او په قبرونو ښکاره تلاوتونه نه کیده۔ او که خوږ نبی ؐ ددې په باره کښې فرمان نه دے کړے نو ددې په باره کښې پټوس نه دے شوے۔ ځکه هغوی جواب نه دے کړے۔ نو وجه چه خالص نیت او د خوراک، سکاک نه منع کیده دی۔ ددې ثواب د رسی۔ او د ذکر او د قرارت ثواب د نه رسی چه دا یو بنه نیک عمل دے۔ ثواب خو د عامل ملکیت دے۔ که دے د خپل بنه سلوک په وجه دا ثواب چا مړی ته اوبخښې نو خدائے به دا ثواب هغه مړی ته اُرسوی۔ دا یو ډیره ضروری مسئله وه۔ په دے وجه ما په دیکښې زیات تفصیل اوکړ۔ تا څوته م دواړه طرفونه اخو۔ اُس په تا څو فکر اُکئ۔

شپاړسم باب

آیا روح قدیم دے۔ که حادث او مخلوق؟

دا یوه داسې مسئله ده۔ چه ډیر خلق په کښې ګمراه شوے دے۔ خو د خوږ نبی ؐ د صحیح حدیثونو منونکو ته صحیح حقیقت معلوم شویګی۔ روح حادث او مخلوق دے۔ دے الله جوړ کړے دے۔ او د ده پالنه الله پاک کوی۔ څه داسې نا پوهان د تابعینو زمانے نه پس پیدا شو چه د قرآن او حدیث په معنی پوره نه پوهیدل۔ نو دی دعوے اوکړه۔ چه روح قدیم او غیر مخلوق دے۔ او دلیلئے دا دے۔ چه دے د "امرالله" نه دے۔ او د الله امر غیر مخلوق دے۔ اوبل دی وائي چه الله علم، کتاب، قدرت، سمع، بصر، او لاس او دغشے روح د ځان طرف ته منسوب کړی دی۔ نو دا ټول قدیم او غیر مخلوق دی۔ بعضې خلقو په دې باره کښې توقف کړے دے۔ او وائي چه مونږ ته معلوم نهٔ ده۔ چه روح مخلوق دے او که غیر مخلوق دے۔ اهل سنت وائي۔ چه ټول روحونه مخلوق دی او دلیل یے دا دے۔ چه خوږ نبی ؐ فرمائیلی دی۔ چه روحونه خو نو جمع کړے شوے فوځ دے۔ دی چه د غلته د یو بل سره پیژند ګلو اُکی۔ نو دلته په دنیا کښې بیا د یو بل سره محبت کوی۔ نو جمع شوے لښکر

خو خود مخلوق وی ۔ رافضیان لکه د عیسایانو د آدمؑ د روح په باره کښ وائي چه دا روح د الله د ذات نه جدا شه ۔ او په آدمؑ او مریمؑ کښ راغے ۔ د غه وجه ده چه عیسایان د عیسیٰؑ د خدائے د روح والی په وجه عبادت کوی ۔ او دی روح ته غیر مخلوق وائي ۔

ته ځکه چه قرآن کریم عیسیٰؑ ته پیدا شوے د مور پي سکونکے، اُبنیار هلاك، پوهه خلیے، خوراک سکاك کونکے، او ده ته خدائے کلمه وائي ده ته کله د کولو او کله د نه کولو حکم ورکوی ۔ او دے د حضرت نوحؑ، او حضرت ابراهیمؑ اولاد دے ۔ او ده ته د کُن د کلمے نه پیدا وائي ۔ د دے کُن کلمه نه ده ۔ بلکه کُن د الله فرمان دے ۔ او دے د دینه پیدا دے ۔ نو سره د دے د عیسیٰؑ روح ته قدیم ویل صفا غلط خبره ده ۔

د رُوحٌ مِّنْهُ ۔ دا مطلب دے ۔ چه په ده کښ د الله په حکم روح راغے ۔ د روح الله دا معنے ده چه الله د کُن په کلمے روح پیدا کړه لکه د عبد الله معنی ده د الله بنده ۔ او چه د عیسیٰؑ روح مخلوق ثابت شه ۔ نو نور روحونه خود مخلوق ثابت شو ۔

فَأَرْسَلْنَا اِلَيْهَا رُوْحَنَا ۔ د دے دا معنے ده ۔ چه جبرئیل مریم ته د انسان په شکل کښ ظاهر شه ۔ دا روح جبرئیل الله رالیکلے وو ۔ دا روح نه الله دے ۔ او نه د الله صفت دے ۔ بلکه دے یو مصنوع دے ۔ او د فرښتو، پیریانو او بنی آدمو هسے یو مخلوق دے ۔ د روح او بدن د دواړو مجموعے ته خدائے د قرآن په مختلفو مقاماتو کښ خطاب کړے دے ۔ لکه وَقَدْ خَلَقْتُكَ مِنْ قَبْلُ وَلَمْ تَكُ شَيْئًا ۝ ته سره د وجود او روح نه موږ پیدا کړے ۔ او ته نیشت وے ۔ د غسے وَلَقَدْ خَلَقْنٰكُمْ الخ کښ مطلب روح او بدن د دواړه دی ۔ د قرآن مجید د سورة فاتحے نه د روح او وجود مخلوق والے معلومیږی ۔ الله رب العٰلمین دے ۔ او روح په عالم کښ دے ۔ نو ده هم پالونکے دے ۔ نو گویا دے مخلوق دے ۔ اِيَّاكَ نَعْبُدُ وَاِيَّاكَ نَسْتَعِيْنُ ۝ عبادت په روح او وجود دواړو کیږی ۔ د غسے مدد هم دواړه غواړی ۔ او دا کاروونه د مخلوق دی ۔ اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيْمَ ۝ روح او وجود دواړه د خدائے نه هدایت غواړی ۔ د غسے انعام او غضب په دواړو کیږی ۔ او دا قسم خیز مخلوق وی ۔ روح اصل او وجود د روح په برکت عبادت کولے شی ۔ یواځے وجود کله حرکت کولے شی ۔

هَلْ اَتٰى عَلَى الْاِنْسَانِ حِيْنٌ مِّنَ الدَّهْرِ لَمْ يَكُنْ شَيْئًا مَّذْكُوْرًا ۝ که روح قدیم وے ۔ نو ده به نام و

نشان وُو۔ **شعر**

یَاخَادِمَ الْجِسْمِ کَمْ تَشْقٰی بِخِدْمَتِہٖ   فَاَنْتَ بِالرُّوْحِ لَابِالْجِسْمِ اِنْسَانٗ

اے د جسم پہ خدمت کښې مشغولہ! ستا سړی توب خو پہ روح دے نہ پہ جسم۔ نو معلومہ شوہ۔ چہ پہ قدیمہ زمانہ کښې صرف یکی یواځے اللہ وُو۔ بل هیڅ څوک نہ وُو۔

یمنیا نو د خوږ نبی ؑ نہ د دنیا د شروع تپوس اوکړهٔ۔ خوږ نبی ؑ ورتہ اوے چہ اول اول خو یو اللہ وُو۔ بل څوک نہ وُو۔ د دهٔ عرش پہ اوبو وُو۔ (بخاری) نو معلومہ شوہ چہ د اللہ سرہ روحونہ قدیم نہ وُو۔ او د اللہ سرہ پہ دے صفت کښې هیڅوک شریک نشتہ۔ دغسے فرښتے چہ یواځے روحونہ دی۔ جسم نہ لری۔ دی هم مخلوق دی۔ فرښتے د انسان نہ او ددی د روحونو نہ مخکښې پیدا شوے وے۔ نو هر کلہ چہ هغہ فرښتے چہ پہ انسان کښې روح پوکوهی دی مخلوق دی۔ نو هغہ روح چہ ددی د پوکوهلو نہ پیدا کیږی۔ دی بہ ولے مخلوق نہ وی۔ او دا ملائکے چرتہ ازلی روح پہ انسان کښې نہ پوکوهی بلکہ څرنګ چہ د منی نہ د انسان وجود پیدا کیږی۔ دغسے د فرښتو د پوکوهلو نہ روح پیدا کیږی گویا روح د اٰسمانی مادے نہ دے۔ او وجود د زمکے د مادے نہ دے۔ پہ انسان کښې کلہ د اٰسمانی مادہ چہ روح دے۔ غالب شی۔ او بندہ برنہ بر لوځی۔ او دا روح د فرښتو سرہ د ناستے اُلارے قابل شی۔ او کلہ پہ انسان د زمکے مادہ غالبہ شی۔ او دے د کوز نہ کوز او ذلیل مخلوق د ناستے ځان قابل کی۔ نو معلومہ شوہ چہ فرښتہ د روح د پارہ او خاورہ د وجود د پارہ د پلار هسے دی۔

د روح قبض کیږی د خوب پہ حالت کښې چہ دے لاړ شی۔ نو کلہ کلہ هم د غلتہ اِسار شی او دا قسم صفات د مخلوق وی۔

د نفس نہ مراد روح اغښتے شی۔ عزرائیل ؑ د مړی روح د جنت یا د جهنم پہ کفن کښې پټ کی بیا ئے اٰسمان تہ اوسی۔ پہ لار کښې ملائکے د دهٔ تعریف کوی۔ یا ئے بدی وائی۔ بیا روح د اللہ پہ مخکښې اُدریږی۔ اللہ د دهٔ پہ بارہ کښې فیصلہ اُکی۔ بیا زمکے تہ دا بیرتہ کړے شی۔ او د مړی پہ کفن کښې ور داخل کړے شی۔ بیا د دهٔ نہ پہ قبر کښې منکر نکیر سوالونہ اُکی۔ او عذاب یا ثواب حقدار شی۔ د شهیدانو روحونہ د شنو مرغو پہ ججورو کښې کیخودے شی۔ او دی بیا د جنت نہ خوراکونہ کوی۔ کہ ناکارہ وُو۔ نو دهٔ تہ سحر او ماښام اور پیش کولے شی۔ هم د انفس او روح۔ اَمّارہ، لوّامہ او مطمئنہ

ګرځي - دے خوندونه او تکليفونه پورته کوي - دا ټول د صفات د مخلوق دي - خو ربني ؐ وايي - اَللّٰهُمَّ اَنْتَ خَلَقْتَ نَفْسِيْ - اے ربه تا ځما روح پيدا کړ - داسے روح چه په جوند او مرګ خوشالي او خفګان کښ او قدم په قدم الله ته محتاز دے - نو دے کله قديم کيدے شي - دے بے د الله د توفيق نه نيکي نه شي کولے - او بدي نه نه شي هم کيدے - دے د الله هدايت ته هر وخت وازه خوله نيوتکے دے ۔

نو معلوم شوه - چه دے مخلوق دے - د ده کارونه هم مخلوق دي - قديم خو په خپل وجود او صفاتو کښ چا ته محتاز نه وي - لکه الله چه بالذات مستغني دے - د الله سره په قديم والي رب والي او د ټول عالم په بادشاهۍ - د ده په پاکوالي کښ هيڅوک شريک نشته - او چه سرنګ د انسان جسم مخلوق دے دغسے د ده روح هم مخلوق دے ۔

خداے وجود او روح د وارو ته وايي - يَآاَيُّهَا النَّاسُ اَنْتُمُ الْفُقَرَآءُ - بل ځاے وايي - فَلَوْلَآ اِذَا بَلَغَتِ الْحُلْقُوْمَ - انسانه که ته مخلوق نه يے او تا ته به د عمل بدله نه شي درکيدے - نو بينه ده چه ستا روح چه غرق ته را اُرسي - نو دا روح د بيا وجود ته بيرته ګه کنه ؟ د دينه معلوم شوه - چه روح په خپله د ځان مالک نه دے - بلکه دے مخلوق او مملوک دے - د ده سره به حساب و کتاب کيدے شي ۔

د دي يو دليل دا دے - چه قُلِ الرُّوْحُ مِنْ اَمْرِ رَبِّيْ - دي د امر نه مراد طلب اخلي - د دے په مقابله کښ نهي ده - او د الله امر خو قديم دے - نو روح قديم شه ۔

دلته دي غلط شو - د امر نه مراد مامور دے - لکه اَتٰى اَمْرُ اللّٰهِ - د الله مقرر شوے عذاب راغے - وَمَآ اَمْرُ السَّاعَةِ اِلَّا كَلَمْحِ الْبَصَرِ - د قيامت مقرر شوے وخت به په ستر ګه رپ کښ راشي ۔ دغسے خلق د مخلوق په معنی راځي - بل دا چه بعض حضرات د دے روح نه مراد انساني روح نه اخلي - بلکه دا هغه روح دے - چه د قيامت په ورځ به د فرښتو سره په صف کښ اُودريږي - يَوْمَ يَقُوْمُ الرُّوْحُ وَالْمَلٰٓئِكَةُ صَفًّا - دا روح د ټولو نه لويه ملائکه ده - د خو ربني ؐ نه چه يهوديانو د کوم روح په باره کښ تپوس کړيدے - نو هغه دا انساني روح نه وُو - بلکه دي د هغه روح تپوس کړے دے - د کوم علم چه بے د وحي نه نه شو کيدے - او کوم روح چه د الله سخر دے - او خلق ترينه اشنا دے - انساني روح خو د غيبو خيزونه دے - چه د دے تپوس اُشي - او انساني روح مراد اغسته د سدي روايت دے - په دے کښ ډيرے منکرے خبرے دي ۔

ف د روح د قديم منونکو متشابه دلائل

دروح ډیرے معناګانے راځی۔ دروح یوه معنے وحی ده۔ لکه وَكَذٰلِكَ اَوْحَيْنَآ اِلَيْكَ رُوْحًا مِّنْ اَمْرِنَا ، يُلْقِى الرُّوْحَ مِنْ اَمْرِهٖ عَلٰى مَنْ يَّشَآءُ مِنْ عِبَادِهٖ ۔ بله معنے ئے قوت راځی۔ وَاَيَّدَهُمْ بِرُوْحٍ مِّنْهُ ط بله معنے ئے جبرئیل دے۔ نَزَلَ بِهِ الرُّوْحُ الْاَمِيْنُ عَلٰى قَلْبِكَ ، قُلْ نَزَّلَهٗ رُوْحُ الْقُدُسِ ۔ هغه روح چه د هغے په باره کښ یهودیانو تپوس کړے وُو۔ يَوْمَ يَقُوْمُ الرُّوْحُ وَالْمَلٰئِكَةُ صَفًّا ، تَنَزَّلُ الْمَلٰئِكَةُ وَالرُّوْحُ فِيْهَا ذلیلة القدر په شپه ملائکے او روح د خپل رب په حکم راکوزیږی۔ بل دروح نه مراد حضرت عیسےٰ ع دے۔ وَرُوْحٌ مِّنْهُ۔ عیسےٰ د الله د طرف نه روح موندونکے دے۔

په قرآن مجید کښ د انسانی روح د پاره نفس لفظ استعمال شوید ے۔ لکه يٰٓاَيَّتُهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ ، وَلَآ اُقْسِمُ بِالنَّفْسِ اللَّوَّامَةِ ، اِنَّ النَّفْسَ لَاَمَّارَةٌ بِالسُّوْٓءِ ، اَخْرِجُوْٓا اَنْفُسَكُمْ ، وَنَفْسٍ وَّمَا سَوّٰىهَا ، كُلُّ نَفْسٍ ذَآئِقَةُ الْمَوْتِ ط

په احادیثو کښ د انسانی روح د پاره نفس او روح دواړه لفظونه راځی۔ دے دلائلو نه معلومه شوه۔ چه روح که د الله امر دے۔ نو په دے دروح قدیم والے او نه مخلوق والے نه ثابتیږی۔

او که دروح نسبت الله ته شوید ے۔ نو د الله طرف ته په قرآن کښ دواړو صنفو او د جواهرو نسبتونه هم شوی دی۔ اول ته صفتی نسبت وایی۔ لکه علم الله ، کلام الله شو۔ دا د الله صفتونه او غیر مخلوق دی۔ او د دویم مثال بیت الله ، ناقة الله ، روح الله دے۔ دیته تشریفی نسبت وایی۔ د خدائے طرف ته واخے او دروح نسبت د شرافت د پاره دے۔ نو دروح الله ته نسبت دویم قسم دے۔ چه دیته جوهری نسبت او د شرافت نسبت وئیلے شی۔ دے د الله شریف مخلوق دے۔

عیسےٰ ته چه روح الله وئیلے شی۔ یا د آدم د روح نسبت هم الله ته د شرافت په وجه کیږی۔ گویا خدائے د عیسےٰ روح د فرښتو په پوکو هلو پیدا کړه۔ او لکه چه پلار د حمل سبب دے۔ نو دا روح د حمل سبب شه۔ او آدم ع نه د عیسےٰ په شان یواځے د مور نه پیدا دے۔ او نه د عامو انسانانو غوندے د مور و پلار دواړو نه پیدا دے۔ بلکه بے موره ، بے پلاره پیدا دے۔ او نه د اولاد آدم په شان یکښ روح پوکولے شوید ے۔ تاسو دروح د مخلوق والی متعلق کافی دلائل واوریده۔ دغه کافی ګڼم۔

اولسم باب

رومبے روح پیدا شو۔ که جسم؟

ابن حزمؒ د روحونو مخکښ پیدا کیدو قائل دے۔ د ده د قرآن او احادیثو نه دا دلائل دی۔ وَلَقَدْ خَلَقْنٰکُمْ ثُمَّ صَوَّرْنٰکُمْ ثُمَّ قُلْنَا لِلْمَلٰٓئِکَةِ اسْجُدُوْا لِاٰدَمَ فَسَجَدُوْا۔ موږ تاسو پیدا کړئ بیا مو تاسو ته شکلونه درکړه۔ بیا موږ فرښتو ته او وے۔ چه ادمؑ ته سجده اوکړئ! نو د "ثُمَّ" نه دا معلومه شوه۔ چه د ادمؑ د پیدائش نه مخکښ پیدائش شوے دے۔ او دا مخکښ د روح پیدائش کیدے شی۔ ځکه چه د وجود د پیدائش خو روستو دے۔

(دویم دلیل) وَاِذْ اَخَذَ رَبُّکَ مِنْ بَنِیْٓ اٰدَمَ مِنْ ظُهُوْرِهِمْ ذُرِّیَّتَهُمْ وَاَشْهَدَهُمْ عَلٰٓی اَنْفُسِهِمْ اَلَسْتُ بِرَبِّکُمْ قَالُوْا بَلٰی۔ او چه الله د ادمؑ د شا نه د ده اولاد را اُخکل۔ او دوی ئے په خپلو ځانونو گواه کړه۔ چه و ئے زۀ ستا خو رب نۀ یم څۀ؟ ټولو اُوے چه ولے نۀ یے۔ نو دا ظاهره خبره ده چه د ادمؑ په وخت کښی خو ارواح وُو۔ وجودونه نۀ وُو۔ او حضرت عمرؓ د خوږ نبیؐ دا فرمان د دے ایت په تفسیر کښی نقل کوی۔ "چه الله ادمؑ پیدا کړه۔ بیا ئے د ادمؑ په شا ښے لاس را اوخکۀ۔ او د ده د شا نه د ده ټول اولاد پیدا شۀ۔ او الله اُوے۔ چه دی به د جهنم کارونه کوی۔ او دوی به د جنت کارونه کوی۔ په دیکښی به جنتیان د جنت کارونه کوی او دوزخیان به د دوزخ کارونه کوی۔ او د هر یو به خاتمه په دغه عمل کیږی۔ (مؤطا امام مالک)۔

بل خوږ نبیؐ فرمایلی دی۔ چه خدائے ارواحونه دوه ۲۰۰۰ زره کاله مخکښ پیدا کړی دی۔ او دغلته چه د روحونو په کور کښی دیو بل سره تعلق اُشی۔ نو په دنیا کښی به ئے هم تعلق وی۔ (ابن منده)

دویم قسم علماء والی۔ چه د وجود نه روحونه روستو پیدا دی۔ د دی دا دلائل دی۔

یَآ اَیُّهَا النَّاسُ اِنَّا خَلَقْنٰکُمْ مِّنْ ذَکَرٍ وَّ اُنْثٰی۔ اے خلقو! موږ تاسو د سړی او ښځے نه پیدا کړی۔ دا خطاب د انسان سره دے۔ او انسان د روح او وجود نوم دے۔ نو گویا مجموعه انسان د مور، پلار نه پیدا دے۔

یا ایها الناس اتقوا ربکم الذی خلقکم من نفس واحدة۔ اے خلقو خپل رب ته اُویریږئ۔ کوم چه تاسو د یو نفس نه پیدا کړئ۔ د دینه معلومه شوه۔ چه د انسان نوعه د ده د اصلی بنیاد نه روستو ده۔ گویا ادمؑ مخکښ دے۔ او انسانان چه د روح او جسم نوم دے۔ روستو دی۔

او دا فریق والی۔ چه د ډیرو دلائلو نه د روحونو مخکښ پیدائش نه ثابتیږی۔ د دینه خو ډیر نه ډیر دا ثابتیږی۔ چه الله د روحونو شکلونه پیدا کړه۔ د دی د عمرونو او عملونو اندازه ئے

اُکړه ۔ او دا روحونه یے د دی د مادے نه پیدا کړهٔ ۔ بیا یے هم په دغه ماده کښې بیرته کړه ۔ او د هر یو د پیدائش وخت یے مقرر کړهٔ ۔

دا نه چه کښے روحونه یے په مستقل وجود پیدا کړهٔ ۔ او بیا کښے دا روحونه سره د علم او د خبرو په یو خاص مقام کښې جوندی وُو ۔ او بیا دا روحونه په وار وار کښے خپلو وجودونو ته راځی ۔ دا قسم وینا ابن حزم کوی ۔ بلکه دو مره قدرے خبره ثابته شوه ۔ چه الله د خپل تقدیر په برابر ټول بنی اُدم پیدا کوی ۔ او د هغه په خارجی او تقدیری اندازه کښې د ویخته امره فرق نه راځی ۔ نو د ابن حزم دلائل یا په تقدیر دلالت کوی ۔ یا په دے ۔ چه الله د روحونو مثالونه او شکلونه را اُخکهٔ او نیکے او بد یے جدا کړه ۔ او د مؤطا حدیث کښې ابو عمر منقطع دے ۔ د مسلم بن یسار د حضرت عمر رض سره ملاقات نه دے ثابت ۔

(۱) الله د اُدم ؑ د اولاد شکلونه او مثالونه را اُخکه ۔ او ښهٔ او بد یے جدا کړهٔ دا خبره د مرفوع او موقوف احادیثو نه ثابته ده ۔

(۲) په دغه وخت کښې یے په دی دلائل قائم کړهٔ ۔ او دوی یے په خپل رب والی ګواه کړهٔ او په دی یے فرښتے ګواه کړے ۔ د دے په باره کښې ابو اسحاق وائی ۔ چه کیدے شی ۔ چه د دے میګو هسے روحونه الله عقل او پوه ورکړے وی ۔ لکه په قَالَتْ نَمْلَةٌ کښې د میګو د سلیمان ؑ نه د بچ کیدو د پاره وینا ۔ چه په خپل میکتون کښې ور داخل شئ ۔ یا لکه غرونو او مرغوو د داؤد ؑ سره تسبیحات دے ۔ او د شهیدانو روحونو ته روزی ورکیدے شی ۔ سره د دے چه د دی وجودونه خاورے شوے دی ۔ په دی کښې د خوشالی او د غم او د پیچیند کلو احساس دے ۔ او د دے نمونه خوب دے چه د روح ته خوشالی حاصلیږی ۔ او د وجود یے اثر و خبر نه وی ۔ د دے میثاق دا فائده ده چه الله د روحونو سره د خپل محبت اظهار اوکړه ۔ بیا خدائے د دے لوظ د یاد ولو د پاره د یته رسولان را اُلیګل چه د دغه لوظ خیال اُساتی ۔

بعضے علماؤ د "اَخَذَ" ماضی معنی مضارع کړیده ۔ لکه په نَادٰی اَصْحٰبُ النَّارِ او نَادٰی اَصْحٰبُ الجنة او نادے اصحاب الاعراف کښې ماضی د مضارع په معنی ده ۔ نو کویا د دے آیت چه وَاِذْ اَخَذَ رَبُّكَ دے ۔ معنی به دا شے شی ۔ چه

هر کله ستا رب به د اُدم ؑ اولاد د دی د پلار انو د شا کانو نه را اوباسی ۔ او دوی ته به بیا عقل او شعور ورکی

د میثاق پیمانه ګټنه خبره جز ۲

اودی به په ځان ګواهان کی۔ هر بالغ به په خپلو بنه اوبد وواقف شی۔ اود ثواب او عذاب کار به اُپیجنی۔ الله ترے لوظ واغستہ۔ ځکه چه دهٔ ته یے عقل ورکهٔ۔ اودے پوهه شهٔ۔ چه ځما خو څوک پیدا کونکے شته۔ ځهٔ په خپله نهٔ یم پیدا۔ اوهغه بے مثله دے۔ اودے الله دے۔ دابلوغ اودا عقل ګویا دده نه لوظ اغستل دی۔ اوده په دے عقل ګویا اقرار اُکهٔ۔ چه الله یو دے۔ اودے مسلمان شهٔ۔ دا معنے مجازی ده۔ اوپه دے دلائل شته۔

په حدیث کښ راځی۔ چه د درے تنو نه به جواب نهٔ کی۔ "نابالغ، لیونے او اُدهٔ" اودا آیت چه انا عرضنا الامانة الخ۔ دلته د امانت نه مراد لوظ دے۔ په اسمان او زمکه او غره کښ عقل نشته۔ ځکه دی امانت پورته نهٔ کهٔ۔ اوپه انسان کښ عقل دے۔ نو ده دابار پورته کهٔ۔ په آیت کښ فرمان دے چه د ادمؑ د اولاد نه وعده واغستے شوه۔ نو ادمؑ او دهغهٔ اولاد جدا جدا دی۔ بل د قران فرمان دے چه د دی د شاګانو نه یے را اُخکه۔ یوائے شا یے نه ده ویلے۔ مِنْ ظهورهم، من بنی آدم، شهدوا علی انفسهم۔ د دی ذاتونو په دی ګواهان شو۔ نو دی ته به د دنیا ګواهی یاده وی۔ د دُنیا د راتلو نه مخکنی به ورته څه یاده شی۔ خدائے وائی چه د دے ګواهی مطلب په دی دلیل قائمول دی۔ چه د قیامت په ورځ د بے خبری عذر پیش نهٔ کی۔ او دلیل د رسولانو په ذریعه قائم شه۔ یا په هغه فطرت په کوم چه دے پیدا دے۔ الله فرمائی۔ رُسُلًا مُّبَشِّرِین وَمُنذِرِین۔

اوچه دی د مور پلار د شرک عذر اُنهٔ کی۔ نو دا ټولے خبرے د عقل د راتلو نه روستو کیدے شی۔

او قران شریف پخپله د یو بل آیت تفسیر کوی۔ د میثاق د آیت تفسیر دا آیت کوی چه۔ یا ایها الناس ان کنتم فی ریب من البعث فانا خلقنکم من تراب ثم من نطفة. دلته د انسان د پیدائش اول ماده خاوره اُخوے شوے۔ او د خاورے نه ادم پیدا دے۔ چه خاوره د ده اصل دے او بیا د ادم د اولاد پیدائش ولقد خلقنا الانسان من سلالة من طین۔ ثم جعلناه نطفة فی قرار مکین ۰ ګویا ادمؑ د خاورے نه او ده اولاد د منی د قطرے نه پیدا شهٔ۔

او دغه حدیث چه روحونه د جسمونو نه دوه زره کاله مخکښ پیدا دی۔ نو د دے حدیث اسناد صحیح نهٔ دے۔ په سند کښ عتبه بن السکن دے چه دار قطنی ده ته متروک وائی۔

او د ادمؑ د پیدائش په باره کښ متصل حدیث دے۔ چه خدائے جبرئیل اُلیګه۔ نو د دے زمکے نه

یو موټے خاوره را واغستله او ختھ یے کړه۔ بیا یے ددینه د آدمؑ شکل جوړ کۀ۔ بیا یے په دۀ کښ روح واچو۔ او د روح په وجه د دے دغو بښے وپښے۔ جوند او خبرو قابل شۀ۔ نو گویا د روح راتلل د جسم نه روستو دی۔

ملائکو چه د آدمؑ د خلافت په باره کښ واوریده۔ او دی د اور پیدائش اُلیده۔ نو د خدائے نه یے سوال اوکۀ۔ چه دا اور دغۀ د باره دے۔ نو خدائے ورته اووے۔ چه دے د نافرمانو خلقو د باره دے۔ نو دی حیرانے شوے چه بے څمونږ نه خو بل مخلوق نشته۔ نو چه مونږ به نافرمانی کو۔ او دوزخ ته به ځو۔ خدائے ورته اووے۔ چه نه څه به آدمؑ او بنی آدم پیدا کوم۔ او دهغوی نافرمان به اورته لیږم۔ که د ملائکو نه علاوه انسانی ارواح موجود وے۔ نو دی به دا تعجب ولے کاوو۔ چه دا آدمؑ څه له پیدا کوے؟ او دا اور دغۀ له پیدا کۀ؟ ځکه چه که ارواح موجود وے۔ نو په دے کښ خو به مسلمانان او کافران دوه قسمه روحونه وو۔ نو دی به وے۔ چه اورته به کافران ځی۔ مونږ خو معصوم یو۔ نو معلومه شوه۔ چه ارواح د آدمؑ د پیدائش نه مخکښ موجود نه وو۔ او آدمؑ یواځے پیدا او وو۔ چه په دغو اولنو شپږو ورځو کښ پیدا شوے وو۔ او د دۀ اولاد دغنه وار په وار پیدا کیږی۔ لکه چه پیدا شو۔ او نور به هم پیدا شی۔ او کۀ بالفرض دا روحونه د وجود نه مخکښ اُمنلے شی۔ نو دی به عالمان جوندی عقل لرونکی۔ او خبرے کونکی وی۔ او چه دا روحونه بیا د وجود سره یو ځائے شی۔ نو دا صفتونه به ترے لاړ شی۔ او بیا به دے روح ته په وجود کښ په قلاره قلاره شعور او علم او عقل ورکیدے شی۔ او دا ډیره عجیبه دۀ۔ چه روح دِ اول کامل عقلمند وی۔ او بیا دِ ناقص او کمزورے او جاهل شی۔ دا خبره خلاف العقل والنقل دۀ۔ ځکه چه خدائے اووایی۔ وَاللّٰهُ أَخْرَجَكُم مِّن بُطُوْنِ امهاتكم لا تعلمون شيئًا وجعل لكم السمع والابصار والافئدة لعلكم تشكرون

گویا د انسان اصلی حالت بے علمی دۀ او علم، عقل او قوت دۀ ته عارض دی۔

نو د روح وجود ته راتلل داسے نه دی۔ چه گنے روح اول جوړ موجود وو۔ او د دے جوړ جاړ وجود ته راغے۔ دا خو ملائکه راشی۔ او پو کوهل اوکی۔ او د دے پو کولو نه روح پیدا شی۔ د نقل یو نه څوک انکار نه کوی۔ چه گنے د روحونو مخکښ نه موجود والی په وجه به د نقل یو نه انکار اُشی۔ خو په دے څۀ دلیل نشته۔ چه گنے د انسانانو ټول روحونه په یو وخت کښ پیدا شو۔ بیا یو ځائے تهکاو کړے شو او دیته جوند او پوهه او د خبرو کولو طاقت ورکړے شه۔ او بیا په وار وار په خپل خپل وخت خپلو خپلو

جسمونو ته راغلہ - واخېره دالله رقدرت نه لوے نه ده - خو دے د پاره دلائل نه بنکاري - خو بنی ۴ د دے په باره کښې څه بیان نه دے کړے - خو بنی ۵ خو دا بیان کړے دے - چه د انسان پیدائش د مور په رحم کښې څلوېښت ورځے نطفه وی - بیا څلوېښت ورځے پس ټینګه وینه شی - بیا څلوېښت ورځے پس د غوښے ټکړه شی - بیا د الله په حکم فرښته په ده کښې پو کوهل اُکی - او دے پو کوهلو نه روح پیدا شی" دا ئے نه دی ویلی چه کنی فرښته روح راوړی او په ده کښې ئے داخل کی.

بهر حال تا څو د دوارو فریقینو دلائل اُلیدهٔ - مسئله کرانه ده خدائے په ښه عالم دے - ما د علماء تحقیقی دلائل بیان کړه والله اعلم -

اتلسم باب

د نفس حقیقت

د نفس په باره کښې دیرے وینا کانے دی - اول خو دا سوال دے چه د نفس حقیقت څه دے؟ او چه نفس د وجود یوه ټکړه ده -؟ که دے د رنګ هسے یو عرض دے! یا که دے جسم دے - چه د جسم سره اوسی! او که په جسم کښې پروت دے! او که مجرد جوهر دے؟ بل دا چه د النفس چه اماره (بدی حکم کوئنکے) لوامه (په بدی ملامته کوئنکے) او مطمئنه (د خدائے په حکم رضا او سیدونکے) دی - نو چه دا یو نفس دے - که درے دی؟

سره د دے چه دا کرانه مسئله ده خو قرآن او حدیث په رنړا کښې د دے نفس په باره کښې ښه بیان شوید ے - نظام وائی - چه روح د جسم نوم دے - او روح او نفس یو دی - دے وائی - چه روح بالذات جوند ے دے - جعفر د حرب ځوی وائی چه د وَیَسْئَلُوْنَكَ عَنِ الرُّوْحِ ط په جواب کښې دا خو لے شوے نه ده - چه روح جوهر دے یا عرض دے - نو دے وائی - چه مونږ د دینه بے خبره یو چه دے څه دے - حکماء وائی - چه روح خو د اور، هواء، اوبو، خاورے د میانه حال والی نوم دے - طبیبان وائی - چه د اشلور عنصره وند دی - او پنځم ئے روح دے - او د روح کار و نه بعض خلق طبعی او بعض اختیاری منی - بعض طبیبان وائی چه روح خو د پاکے صفاوینے نوم دے -

دا ټولے وینا کانے د طبیعیانو د منونکو خلقو دی - دی جوند او روح یو منی - قول مسلمانان او د پس مرکیزی جوند منونکی وائی چه نفس یو جسم دے چه د دهٔ آکد والے، پلنوالے، او غټوالے

شته - د دې د پاره مکان شته چه لري - او جسم نه کار اخلي - دې نفس او روح یو مني - او د احق مذهب دے

او د انسان د مفهوم په باره کښې څلور مختلفې وینا گانې دي - (۱) انسان یواځې د روح نوم دے (۲) یا یواځې د وجود نوم دے (۳) یا د دواړو نوم دے - (۴) یا د هر یو نوم دے - صحیح خبره دا ده چه انسان یو جسم دے - کوم چه د دے محسوس جسم نه جدا دے - او روح یو برے نوراني لطیف جسم دے - چه ژوندے او متحرک دے - او د اندامونو په جوهر کښې ننوتے دے - لکه په گلابو کښې عرق - یا د شړشم په تخم کښې تیل او په سکرو کښې اور - او تر څو چه په دے اندامونو کښې د دے لطیف جسم د قبولیت قابلیت وي - نو دا لطیف جسم په دے اندامونو کښې موجود وي - او دا روح په دے اندامونو کښې د حس او د ارادے قوت پیدا کوي او چه دا د اندامونو په خرابو خلطو نوړک شي - نو بیا د روح اثر نه قبلوي - او د دے دا نتیجه شي چه روح د وجود نه جدا شي - او عالم ارواح ته لاړ شي" په دے خبره د قرآن شریف آیتونه دلیل دي - لکه په اَللّٰهُ یَتَوَفَّی الْاَنْفُسَ حِیْنَ مَوْتِهَا کښې - د نفس پوره کیدۀ او چه کوم وجله غواړي - نو دغه نفس اسار کي - او چه د چا ژوند لا ختم نه وي - نو هغه بیرته را اُلیږي - بل وَلَوْ تَرٰی اِذِ الظّٰلِمُوْنَ فِیْ غَمَرٰتِ الْمَوْتِ - کښې فرښتے د کافر روح ته لاسونه وړاندے کي او دۀ ته وائي چه را اُخۀ! تاته به عذاب درکیدے شي - نو د روح طرف ته لاس اُکدۀ کول او د روح دا واته - او به دۀ عذاب را تله او د رب په مخکښې د روح حاضریدۀ - د دۀ مستقل وجود دلیل دے - یَآ اَیَّتُهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ ارْجِعِیْ - د مؤمن روح ته د وتو نه روستو دا وینا چه ته خوشاله رب ته ورځه! اَللّٰه ستا نه رضا دے - او ته به د الله نه رضا یې - او ځه جنت ته داخل شه! نو د روح بیرته تلۀ - د روح په جنت کښې داخلیدۀ - او خوشالي د دۀ د لطیف جسم د پاره قرآني دلیل دے -

په حدیث کښې راځي - چه هر کله بندۀ نه روح اُځي - نو دغه بندۀ دا خپل روح وینې - بل حدیث دے - چه د مؤمن روح یوه مرغۍ ده - چه د جنت د ونو نه به میوے خوري - او د شهیدانو د روحونو په باره کښې د خوږ نبي م فرمان دے - چه د دې روحونه د مرغو په ځیګرو کښې وي - هر ځاے چه غواړي هلته به گرځي - او د عرش د لاندے په قندیلونو کښې اُسیږي - او خداے د دینه تپوس اُکي - چه تاسو څۀ غواړئ! دا قول کارونه د لطیف جسم سره کیدے شي -

د ابو عمرو روایت دے - چه ارواح الشهداء کطیر - گویا دا روح په مرغۍ کښې نه دے ننوتے بلکه د دے د روح نه مرغۍ

جوړه شوه ۔ پر دې د تناسخ اعتراض هم دفع شهٔ ۔ د عبدالله بن عمرو بن حرام د قبر سخه طلحه رضه ملاست وو ۔ نو د قبر نه یې په خوبهٔ اواز قرآن واوریدهٔ ۔ نو خوږ بني ورته او وې چه د شپې د نیکانو روحونه قبرونو ته راځي ۔ او چه دهٔ په جوند کښ د قرآن تلاوت کاوو ۔ نو ځکه دهٔ په قبر کښ هم کاوو ۔ او سحر خپلو برنو ځایونو ته ځي ۔ د روح تلهٔ راتلهٔ ۔ د روح قرآن لوستهٔ، او په یو مکان کښ اُسیدهٔ د دهٔ د لطیف جسم والي احادیثو نه دلائل دي ۔ د تسلیم داري په حدیث کښ راځي ۔ چه د مؤمن روح چه د خدائے په حضور کښ پیش شي ۔ نو دې سجده اُکي ۔ او ټولې فرښتې دهٔ ته زیرې ورکي ۔ او الله تعالی عزرائیل ته اوائي ۔ چه ځما د بندهٔ دا روح په فلانکي فلانکي ځائے کښ کیګده ۔

او خوږ بني م وائي ۔ چه په پس مرګیزي جوند کښ به روحونه په جسمونو کښ داخل شي ۔ نو بیا به زمکه اُچوي او خلق به د قبرونو نه پاسي ۔ او وائي چه اسرافیل به روحونو ته اواز اُکي ۔ نو ټول روحونه به راشي ۔ و مومنانو روحونه به نوراني وي ۔ او د کافرانو دا به تورتم وي ۔ اسرافیل به دا روحونه په شپیلۍ کښ کیګدي ۔ نو دې ته به پوکے ورکي ۔ الله به هر روح ته حکم ورکي ۔ چه ځما دِ په خپل عزت قسم وي چه هر یو روح دې خپل وجود ته لاړ شي ۔ نو روحونه به د تورو مچو هسې اُځي ۔ او ټوله فضا به ډکه شي ۔ او هر روح به په خپل وجود کښ ور داخل شي ۔ او د خپل رب طرف ته به زغلي ۔ دا د خوږ بني م هغه خبرې دي ۔ چه په دې د هر مؤمن یقین دے ۔ الله پاک به نور روحونه نه پیدا کوي ۔ بلکه دا به هم هغه د دنیا روحونه وي ۔ چه دې نیکي او بدي کړیدي ۔

د ابن عباس بیان دے ۔ چه د روح او جسم به جهګړه شي ۔ روح به وائي چه ما خو د جسم نه مخکښ هیڅ قصور نه دے کړے ۔ د ګناهونه خو د وجود په وجه شوي دي ۔ سزا دِ وجود ته ورکړے شي او جسم به وائي ۔ چه څه خو بے روحه د حرکت نه وم دا روح دا ور هسې په ما کښ راغے ۔ او د دهٔ په وجه ځما کارونه شروع شو ۔ نو ځما خو څهٔ ګناه نشته ۔ دا هر څهٔ د دې روح په وجه اشو ۔ نو سزا قابل روح دے ۔ د دې به اُویلے شي ۔ چه یو ړوند او یو شل که یو باغ ته لاړهٔ او شل ړوند ته او وے ۔ چه څه میوې وینم ۔ که ځما خپې و ۔ نو ما به دا میوې شکولے وے ۔ ړوند ورته او وے ۔ چه دا زهٔ ځما په اُوږه کینه ۔ او میوې اوشکوه ۔ نو شل د ړوند په اُوږه کیناستهٔ ۔ میوې په یکړې ۔ او دواړو اُخوړې ۔ نو وائي د ګناه د چا دهٔ ۔ ؟ دي اُو مے چه د دواړو خدائے به ورته اوائي ۔ فیصله تا خو پخپله اُکړه ۔ چه روح او وجود دواړه

مجرمان دي. د احادیثو نه د قبر عذاب ثابت دے. سره د دے چه جسم خو خاورے ایرے شي. او عذاب او ثواب تر قیامته قائم وي. نو معلومه شوه. چه په عذاب او ثواب باندے. په نیغه روح متاثر دے. او جسم یے تابع دے. خدائے چه د شهیدانو د روحونو نه تپوس کوي. چه تاسو لو څه غواړئ؟ نو دوی به خپل روحونه بیا جسمونو ته بیرته بوتلل غواړي. چه بیا د خدائے په لار کښ شهیدان شي. دا سوال او جواب د داسے ذاتونو سره دے. چه ژوندي، عقلمند او ویونکي دي. او په دیکښ د اقابلیت دے. چه بیرته لاړ شي. او په جسمونو کښ داخل شي. سره د دے چه د دوي خپل جسمونه به خاورے شوي وي.

د ټولو عقلمندو په دے اتفاق دے. چه انسان ژوندي، ویونکي، خوراک څکاک کوونکي، پوهیدونکي احساس او اختیار او اراده لرونکي ته وائي. نو دا دوه قسمه صفتونه دي. بعضے د وجود صفات دي. او بعضے د روح صفات دي. او دا پوره انسان سره د وجود او د روح نه په عالم کښ داخل دے. او خطاب د دے جسم او روح سره کیږي. د غسے د نیکئ، بدي. عذاب او ثواب اثر به په جسم او روح کیږي. او دا روح په جسم کښ داسے داخل دے. لکه په شین لرګي کښ اوبه یا د باران څاڅکي په ورېځ کښ. یا اور په اسپینه کښ. او چه بنده خوراک اوکي. نو دا غذا د وجود په ټولو حصو کښ اورسي. مرغئ په هوا کښ هر څوک ویني نو د غسے د روح مکان وجود دے. او چه دا روح د دے وجود نه اوځي. نو بیا د دے روح د پاره بل مکان شي غرض دا دے. چه د روح په وجود کښ داخلیده داسے دي. لکه اوبه چه په خاوره کښ داخلے شي. تیل چه په وجود اولګوے نو په وجود کښ ور داخل شي. امید دے چه د اقدر به د دے مسئلے د پوهے د پاره کافي وي. اللهم وفقنا للحق والحق احق ان یتبع. والحمدلله وکفی وسلام علی عباده الذین اصطفی.

شولسم باب

نفس او روح یو دي که مختلف؟

دے په باره کښ مختلف تحقیقات دي. څوک وائي. چه دا د یو څیز نوم دے. دا د جمهورو مذهب دے. بعض حضرات وائي. چه دا دواړه جدا جدا دي. نو د دے تفصیل دا دے. د نفس وینا په روح کیږي. لکه وائي خَرَجَتْ نفسُهٗ. د دهٔ روح اووت. وینے ته هم وائي. حدیث دے. چه مَا لَا نَفْسَ لَهٗ سَائِلَةٌ لَا یُنَجِّسُ الْمَآءَ اذا مات فیه. کوم ځناور چه په هغه کښ وینه نه وي. او په اوبو کښ مړ شي نو په دے اوبه نه پلیتیږي. ستر کو ته هم نفس وائي. اصابت النفس فلانًا. فلانکي ته نظر اولګیده. دلته

د نفس نه مراد روح دے۔ او د سترګو طرف ته یے نسبت ځکه کیږی۔ چه ناکاره روح د سترګو په ذریعه بل ته ضرر رسوی۔ او په قرآن شریف کښې نفس ذات ته وئیلے شی۔ لکه فَسَلِّمُوْا عَلٰٓی اَنْفُسِکُمْ او یَوْمَ تَاْتِیْ کُلُّ نَفْسٍ تُجَادِلُ عَنْ نَّفْسِهَا۔ او کُلُّ نَفْسٍ رَهِیْنَةٌ۔ او روح ته هم وئیلے شی۔ لکه یٰٓاَیَّتُهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ۔ او د روح لفظ وینا نه په بدن یواځے کیږی۔ او نه په بدن او نفس دواړو باندے وئیلے شی۔

د روح وینا د قرآن په وحی باندے کیږی۔ لکه وَکَذٰلِکَ اَوْحَیْنَآ اِلَیْکَ رُوْحًا مِّنْ اَمْرِنَا۔ مونږ تا ته د قرآن وحی په خپل حکم اُکړه۔ او د ټولو نورو پیغمبرانو وحی ته هم روح وئیلے شی۔ لکه یُلْقِی الرُّوْحَ مِنْ اَمْرِهٖ عَلٰی مَنْ یَّشَآءُ مِنْ عِبَادِهٖ لِیُنْذِرَ یَوْمَ التَّلَاقِ۔ الله په خپلو بندګانو کښې چه چا ته اُغواړی د ده د پاره وحی اُکی۔ چه خلق د خدائے د ملاقات د ورځے نه اُیره وی۔ او وحی ته روح ځکه وائی۔ چه په وحی فائده مند ژوند حاصلیږی۔ څوک چه بے د وحی نه ژوند تیره وی۔ نو د ده ژوند د څناورو نه ناکاره دے۔ ځکه چه د حیوان نه د بد عملی تپوس نشته او د انسان نه به تپوس کیږی۔ نفس ته روح په دوه وجهو وئیلے شی۔ چه په نفس ژوند حاصلیږی او نفس ورته ځکه وائی چه دا د نفیس نه دے۔ چه دے شریف دے یا نفس د نَفَسِ الشَّیْئِ نه وتے دے۔ چه د دے پریره وجود کښې داخلیږی۔ او د وجود نه اُځی۔ بنده چه اُده شی۔ نو دا نفس ترینه اُځی۔ او چه ویښ شی نو دے ورته بیرته راشی او چه بنده مړ شی۔ نو دے ترینه ټول اُځی او چه مړے په قبر کښې ښخ شی۔ نو دا نفس ورته بیا راشی۔ او چه سوال جواب اُشی۔ نو دے بیا اُځی او چه قیامت شی۔ نو دے به ورته بیا راشی۔ نو د دے ټول بحث خلاصه دا شوه۔ چه په نفس او په روح کښې صفتی فرق دے۔ ذاتی فرق نه لری۔

محدثین او صوفیه روح د نفس نه غیر منی۔ مقاتل بن سلیمانؒ وائی۔ چه د انسان د پاره یو حیاة دے۔ یو روح دے۔ او یو نفس دے۔ چه بنده اُده شی۔ نو د ده هغه نفس اُځی۔ په کوم چه ده څیزونه لیدلی کا ته۔ خو دا جدائی داسے وی۔ لکه د شعلے اُګد غوندے پړے۔ نو دا اُده دے نفس په ذریعه خوب وینی۔ او حیاة (ژوند) او روح په وجود کښې باقی وی۔ د دی په وجه د ډډے په ډډے اوړی۔ او ساګانے اخلی۔ که چا دے اُوده ته لاس ور وړه نو د غه نفس ورته په سترګو رپ کښې بیرته راشی۔ او که خدائے د مرګول اُغواړی۔ نو د غه وتے نفس بره ټکا وکی۔ د غه بره تلے نفس چه په خوب کښې د مړو یا ژوندو روحونو یا نورو سره یا بدو واقعاتو سره لیدلے کا ته اُکی۔ نو دا نفس د اقصے د وجود هغے پاتے

ف
دروح ا
نفس فرق

روح ته اکی - او چه بنده د خوب نه راپاسی - نو روح دا خبره یا دِ ساتلے وی - نو دے یے خلقو ته او ائی - د دے په باره کښ بعضے علماء وائي - چه نفس د زړکے او اورنه پیدا دے - او روح نور دے - بعضے وائي چه روح لاهوتی دے - او نفس ناسوتی دے - او د بنده امتحان په نفس باندے کیږی - بعضے وائي چه دی جدا جدا قسمونه دی - خو د نفس قیام په روح باندے دے - او په نفس کښ شهوت پروت دے - او دا نفس د بنده لوی دشمن دے - د نفس صرف دنیا غواړی - او د دُنیا سره مینه لری - او روح آخرت غواړی خواهش د نفس تابع دے - او شیطان د نفس او د خواهش تابع دے - او ملائکه د عقل او د روح سره وی او خدائے د عقل او د روح طرف ته الهام کوی - او د نیکئ توفیق ورکوی - بعضے وائي چه د روح په حقیقت صرف خدائے عالم دے - بعضے وائي چه روح د الله د انوارُنه یو نور دے -

ف
روح مری
که نه؟

دا لویه مسئله ده چه د وجود او د نفس په مرګ روح مری او که نه؟ بعضے حضرات وائي - چه روح نه مری او نه زړیږی خاورے کیږی - یو جماعت وائي - چه د روح د وجود هسے اندامونه دی - دے لاسنو پښے سترګے او غوږونه لری - بعضے حضرات وائي چه مومن د رے روحونه لری - او منافق او کافر یو روح لری - بعضے حضرات وائي - چه د پیغمبرانو پنځه روحونه وی - کوم روح چه وفات مومی دا یو دے او دَ ته نفس وائي - او په کوم روح چه د خدائے خلقو امداد کیږی - دا بل روح دے - لکه خدائے د دے روح په باره کښ وائي - اُولٰئِكَ كَتَبَ فِي قُلُوبِهِمُ الْاِيمَانَ وَاَيَّدَهُم بِرُوحٍ مِّنْهُ - د دے نیکانو په زړه کښ ایمان لیکلے شوید ے - او د دی امداد په روح سره شوے دے - دغسے د عیسےٰ ع په باره کښ دی - اِذْ اَيَّدْتُّكَ بِرُوحِ الْقُدُسِ - عیسیٰ ع ته دا نعمت یاد کړ - چه ستا امداد مے په پاک روح اُوکړ - په بنده کښ د نه پټه قوتونو ته هم روح ویلے شی - لکه الروح الباصر، الروح السامع - دا د لیدو او ریدو قوتونه په وجود کښ یو امانت دے - دی د وجود په مرګ مری - او دا روحونه د هغے روح نه علاوه دی کوم چه نه مری - او یو بل ډیر قیمتی روح دے - چه هغه د دے ټولو روحونو زیات د قدر قابل دے - هغه د خدائے د پیجند ګلو د خدائے طرف ته د ذکر زیات د خدائے محبت او د دے د حاصلولو د پاره همت کولو لوم دے - دا د لوئے مرتبے روح د عام روح په نسبت داسے دے - لکه د غه عام روح چه بدن ته سنو شی - په کوم عام روح کښ چه دا خاص د خدائے د معرفت روح نه وی - نو دا عام روح د هغے بدن هسے دے د کوم نه چه روح اُوځی - د غه خاص روح دے - چه د خدائے په خاص بندګانو کښ د بدن روح وی

داولے درجے خلق ددے روح خاوندان پیغمبران یا صدیقین، شهداء او اولیاء دی. دغه وجه ده چه نیکانو خلقو ته روحانی خلق وئیلے شی. علم، احسان، اخلاص، محبت، انابت، توکل، رښتیا ویل دا اسباب په بنده کښ دا خاص روح پیدا کوی. څوک چه تول ددے روح رسیدا کید و اسباب په ځان کښ پیدا کی. نو کاملترین خدایی بنده اُګرځی. کښې دغسے درجه بدرجه د روحانیت خاوند وی. او په بعضے خلقو کښ دسره دا خاص روح نه وی. نو دا قسم بنده د زمکے یو زندهٔ سړی وی شپه او ورځ د خواهشات په چقړو کښ بوخت ککړ پروت وی. استغفرالله. اَللّٰهُمَّ اجعلنا من الروحانیین الذین هم اصحاب المعرفة ولا تجعلنا من الذین هم محرومون من الروح الخاص آمین.

شلم باب

چه نفس یو دے که درے دی؟

بعض خلق خو د دے قایل دے. چه د انسان درے نفسونه دی. مطمئنه، لوّامه، او امّارهٔ. او دری په کور کښ یو قسم مقابله وی. نو کله یو غالب شی. او کله بل. په قرآن شریف کښ درے واړه ذکر شته یا ایتها النفس المطمئنة. لا اقسم بالنفس اللوامة، انّ النفس لامارة بالسوء. خو حقیقت دا دے چه نفس یو دے. او دا درے د نفس صفتونه دی. مطمئنه هغه نفس دے. چه د خپل رب په عبادت محبت هغه ته په کور زیدو، د هغه رضا او په هغه په توکل باندے پخه تسلی لری. په چا کښ چه دا صفات پیدا شی. نو دے بیا د غیر محبت، رضا او ویره او د بل چانه امید و نه قطع کی. دے یکی د یو خدائے په محبت کښ ډوب وی. دے د غیرو ملاقاتونه پریږدی. دا قسم صفت یوه خدایی بخښنه ده. چه د الله د معرفت نه پس حاصلیږی. په دے مغرور نه ږه د الله طرف ته اُګرځی. دے هر وخت خپل ځان د الله په مخ کښ حاضر ګنړی. د دهٔ تول اندامونه د دهٔ نه وی. بلکه دا یو قسم خدایی اندامونه شی. دے خپله ناسته اُلاړه اړه کړه د الله د رضا په برابر کوی. د دهٔ په رګ رګ کښ د دهٔ په ظاهر او باطن کښ بس د خدائے طرف ته د تلو جذبه وی. او هر وخت یے زړه په دے فکرونو کښ پروت وی. دا قسم تسلی په قرآن او د الله په ذکر حاصلیږی دے پسے قرآن لولی او د الله ذکر کوی. نو دے ډیره بیخده خوشالی وړ بے خوبه والے حاصلوی. د دے دسرهٔ خفقان او وریچی نه دے د غیر الله تعلقات دهوکه ګنړی. دے په دے پوه وی. چه څوک په غیر الله کښ تسلی لټوی. نو دے ځان دے اراهٔ په کندو کښ غورز وی. ترڅو چه دے هم پوه وی. چه کم څوک

ٯ صفتونو مطمئنه داطمنان سره جمع

په خپل علم او عمل مطمئن شۀ نو دۀ خپل زړۀ د تکليفونو مقام اُګرزولو۔ حقيقي اطمينان په دے حاصليږي چه بنده د الله په نومونو او صفتونو کوم چه په قرآن شريف کښ دي۔ او خوږ نبي ؐ خولي دي۔ بنده ديته سر کوک کي۔ او په دے د خپل خوشال وي۔ په دے صفاتو د الله پيجندګلو کوي۔ په دے په زړۀ کښ يو قسم حرکت پيدا کيږي۔ تر څو چه بنده د الله په اسماء او صفاتو دده په توحيد او دده په کلام د پوخ ايمان په ذريعه د زړۀ کي خوشالي او ويخ والے محسوس نه کي۔ نو دے ګويا تکے دے۔ په دے ذريعه پيغمبرانو د خدائے د جلال او د جمال مخ صفا ښکاره کړيدے۔ که ټوله دنيا يو خوا شي او د پيغمبر خبر بل طرف ته وي۔ نو په والله چه د خوږ نبي ؐ ژبان به سل په سل قطعي او صحيح وي۔ او د دنيا ټولے تجربے او مشاهدے به د خوږ نبي ؐ د خبر په مخکښ غلطے وي۔ د ټولے دنيا مخالفت د دے مطمئن بنده په مخکښ هيڅ نقصان نۀ شي راوستے۔ د دا اطمينان روميئ پوړۍ ده۔ بيا د دا اطمينان زياتيږي۔ او څومره چه د الله په صفاتو او قدرتي ښنو ښنانو د بنده پوه او يقين راځي۔ نو بيشماره پوړۍ بره ځي۔ او رښتيا خبره خو داده۔ چه په دے اطمينان د ايمان ديوالونه وهلے شي۔ او چه څومره د بنده ايمان پخيږي۔ نو دغه امره بنده د برزخ او د پس مرګيزي ژوند په حالاتو باندے اطمينان موندي۔ او دے داسے معلوميږي لکه چه دے دا هر څه مخامخ په مخامخ ويني او د دے د پاره ملا تړلے شيه او روح د خوږ نبي ؐ د هدايت په برابر عمل کوي۔ يقين د بر نو خبرو نوم دے۔ او خدائے د دے يقين خاوندانو ته مؤمنان وائي وَبِالْاٰخِرَةِ هُمْ يُوْقِنُوْنَ ط مؤمنان په آخرت يقين کوي۔ د دے بر نو خبرو د اطمينان نه پس په آخرت د بنده ايمان راځي۔

ف
يقين څه
ته وائي۔

حارثه رضی صحابي يو ګل ار خوږ نبي ؐ ته عرض اُکړ۔ چه څۀ خو د خپل رب عرش بره وينم۔ او په جنت کښي د جنتيانو ملاقات ته وينم۔ او دوزخيان راته په عذاب کښ ګرفتار ښکاري۔ خوږ نبي ؐ ورته اوے چه الله ستا زړۀ روښانه کړے دے۔ او د دا ايمان حقيقي مطلب دے۔ په تقدير يقين کول۔ چه د ا بنده د ځان نه لرے کولے نۀ شي۔ په دے رضا کيدۀ۔ او دده ته سر ګکول او په هر قسم واقعاتو راتلو غصه نۀ کول۔ او شکايت په ژبه نه راوړۀ۔ او په زړۀ کښ چه کوم ايماني يقين وي په دۀ کښ فرق نه راوستۀ۔ که څۀ نعمت تر خدائے واخلي نو په دے افسوس نه کوي۔ او که څۀ نعمت بيا مومي نو په دے تکبر نه کوي۔ ځکه چه دۀ دا ايمان وي۔ چه دا ټولے فيصلے مخکښ شويدي۔ او دے دا هر څۀ د الله د طرف نه ګڼړي۔ ديته

ایمانی اطمینان وائی۔ او بل احسانی اطمینان دے۔ چه بنده دالله دحکم په کولو بنه په قلاره ارام وی۔ دے خپله اراده او خواهش یا دپلرونو رسم ورواج دالله دحکم په مقابله کښ هیڅ ګنړی۔ او که دده نه چرته ګناه اُشی۔ نو دے خپل زړه بے ارامه او یریدونکے وینی او په توبو سر شی۔ او فکرمند وی۔ چه یره الله به څما دا ګناه معاف کی کنه؟ ګوره! دهر شهوت یوه نشه وی۔ او دا نشه دشرابو دنشے نه زیاته وی۔ دغصے نشه دشرابو دنشے نه زیاته ده۔ عاشق او دقهره ړک بنده داسے کارونه اُکی۔ چه هغه شرابی نه کوی۔ دا دغفلت پردے په زړه پر تے وی۔ دا دایمان او اطمینان په چړو پریکیدے شی۔ الله دِ دا اطمینان څمونږ نصیب کی۔ ګوره! الله هر اندام ته یو کمال بخښلے دے۔ که دغه اندام د دے کمال نه محروم وی۔ نو په دے پسے دا اندام بے ارام وی۔ لکه دسترګے کمال په لیدو کښے دے۔ او دغوږ کمال په اوریدو کښ دے۔ او دژبے کمال په خبرو کولو کښ دے۔ که دسترګو نظر، دغوږ د اوریدو، او دژبے ویل ورک شی نو په دے پسے دا اندامونه بے ارامه وی۔ دغسے دزړه کمال او خوشالی دده تروتازګی او خوند دالله په پیژندګلو دده په محبت او دالله طرف ته په رجوع او شوق باندے حاصلیږی۔ که زړه د دے دولت نه محروم شی۔ نو دے به په سخت عذاب او بے ارامئ کښ ګرفتار شی۔ روند، کوڼ او ګونګے ته که د ټولے دنیا نعمتونه ورکے او دے دهر قسم علوموماهر کړے۔ خو دے به دغه چیغے وهی۔ چه څه هیڅ نه لرم۔ دغسے ترڅو چه دالله ذات دانسان لوی مقصود او بهترین محبوب او معبود اُنه ګرځی۔ تر هغے به زړه ته ارام نه راځی۔ زړه دالله په عبادت دده نه په مدد غوښتو هیله دالله سره تړون اُکی۔ دده ته ددین په علم ایمان او اطمینان حاصل وی۔ او دده اراده او عمل دخدائے درضا د پاره وی۔ ګویا بنده دشک نه دیقین طرف ته دجهالت نه علم طرف ته، دغفلت نه ذکر طرف ته، دګناهونو نه دتوبے طرف ته، دریا نه دخلوص طرف ته، ددروغونه دریښتیا و طرف ته، دناراستئ نه راستئ طرف ته، دغرور نه عاجزئ طرف ته ورغے۔ او بنده په تسلئ او یقین یے دروح دخوشالئ سامان طیار کړے۔ دے ګویا اُدهٔ وُو۔ نو په دے خبرو ویخ شه۔ دے دغفلت او دخواهشاتو د دهوکو د ړاکو او جالونو نه رااُوت او دروښت په قدم پوه شه۔ دے په نشه کښ پروت وُو۔ خو هوش یے راغے۔ ده همت اُکه۔ او دفکر په تبرے دغفلت سراواهه۔ او په خپل مخکښ یے دجنت محلونه اُلیدهٔ۔ ده دمرګ او دمرګ نه پس ټول سفر په رڼو سترګو اُلیدهٔ۔ دے پوه شه۔ چه دا دُنیا خو بے وفاده۔ څوک چه د دے سره مینه کوی۔ نو دا هغه بنده بنه شرموی۔ او قتل کوی۔ او د دانه

لاس ښچے پریکوی۔ دے په خپلو غلطو په زارزار جاړی۔ او خپل باقی ژوند غنیمت ګڼړی۔ او منځ ے تړے شروع کی۔ دے د اطمینان او ایمان په رڼاکښ په ځان د خدائے بے شماره نعمتونه اوینی۔ او د خدائے دا معمولی نعمت چه ساه ده ورته وائی څلیرلشیت زره ګذاره په روځ شپه کښ تلونکے راتلونکے وینی دے پوه شی۔ چه څه د خدائے د نعمتونو شکریه نه شم اداکولے۔ ځما د پاره که د خلاصی څه سبب کیدے شی نو هغه صرف د الله فضل او کرم کیدے شی۔ که هغه معافی اُکی۔ نو کیدے شی۔ چه خلاص شم۔ کنی زه ګیر یم۔ دے وائی۔ چه ځما د اعبادتونه خو د الله په راکړو شوو قوتونو کیږی۔ نو په دے به د خدائے نه څه اُغواړم ځما د طرف نه که څه کیدے شی۔ نو هغه خو بدی دی۔ دے د هر قسم نیکی چه د دهٔ نه اُشی۔ سبب الله ګڼړی۔ او بدی سبب ځان ګڼړی۔ په دے فکرونو کښ پروت او د الله او د هغهٔ د رسول ؑ په هدایاتو تلونکے بنده پره خپی۔ تو دے چه د دے قابل شی۔ چه د اصحابُ الیمینُ د ښی لاس د عملنامے اغستونکو نه اُګرځی۔ اللهم اجعلنا منهم۔ اٰمین۔ د دے بیداری په رڼاکښ د دهٔ مخے ته د بجلی هسے یو رڼا راشی په رڼاکښ دے د خپلو ګناهونو بد رنګه پلیت او بد شکله وجودونه اُوینی۔ او بل طرف ته د الله د نعمتونو خائشت پرول ډال او بے شماره والے اُوینی۔ او دے پوه شی چه پره خو څه هیڅ هم نه یم۔ او ځما د پاره د الله د نعمتونو شکریه اداکول ګران دی۔ خو څه چه څه راته کیږی۔ که بے ښیے ولے نه وی۔ دا به کوم۔ او کوز بے سر به بیر په تیتهوا او سجدو ورته پیش کیږم۔ او توبے تو بے به اُبا سم۔ کیدے شی چه په دے عمل نه بلکه په فضل یے معاف شم۔ څه به ورځم او عرض به کوم چه نیکی نه لرم مخ تورن یم۔ بے ادبه یم۔ د هیڅ لاس کولو حق نه لرم خو څهٔ اُکم چرته لاړ شم۔ ربه ځان ته اُکهوره او ځما سره د خپل شان مناسب سلوک اُکے۔

دا قسم فکرونه او توبے د دے سبب اُګرځی۔ چه الله ورته نور نعمتونه ورکی۔ او دے بخپله فرمانبرداری کلک کی۔ او دے بیا خپل قیمتی وخت بے فائدے نه تکوی۔ دے پوه شی۔ چه هر قسم نیکی د وخت په کیده کښ پرته ده۔ که دا وخت راند لاړه۔ نو بیا به په لکهولو، کوورولو روپو یو منټ بیا نهٔ مومم۔ نو دے خپل تول وخت د آخرت په کته کښ تکول شروع کی۔ **شعر**

مرا در منزل جانان چه امن و عیش چون هر دم
جرس فریاد مے دارد که بر بندید محملها

ترجمه۔ څه به ولے په عیشونو کښ وخت تیر کړم۔ چه د کډو ډرو جرس هر وخت غږیږی۔

دے داسے وېخ شویدے چه دے یو خوا بل خوا کوری - دخدا ے احسانا تو ته کوری - او دځان بدعملو ته فکر کوی - نو هر وخت په توبو سر وی . هر وخت دځان سره حساب کوی - دۀ ته هر ماښام وایي چه تا نن څۀ اُګټل او څۀ دِ نقصان کړۀ؟ او هر وخت بیدار اوسي - دے داسے غیرتی بنده شي - چه د رب نافرمانی نه شي برداشت کولے - دے په دے شرمیږی . چه غیر الله ته د الله په مقابله کښ مخکښ ولے اورکی - او د الله د رضا، په مقابله کښ دا بے بنے او فانی دنیا واخلی - دے خپل ست بل چا ته نۀ کګه وی - دا ټول کارونه د بیدارۍ ښے دی - او دا د مطمئنه نفس اول منزلونه دی - او د دے مقام نه د الله طرف ته او د آخرت په لوری د دۀ سفر شروع شي -

د نفس لوامه

وَلَا اُقۡسِمُ بِالنَّفۡسِ اللَّوَّامَةِ ط دا لفظ د تلوم نه وتے دے - د دے معنی رنګارنګی ده - دا نفس هم د الله یوه نښه ده - دے هر وخت رنګ بدلوی - کله د الله ذکر کوی - کله غافله وی - کله د الله طرف ته ورځی کله تِه بیرته کیږی - کله نیکی خوښوی او کله یے نۀ خوښوی - کله ښه کوی کله بد کوی - لاټو وی - کله یو آواز او کله بل آواز کاکی - د دے **بله معنی** د لوم نه ده - ملامتیا - حسن بصری ؒ وایي چه مؤمن همیشه خپل ځان ملامته کوی - دے ورته وایي دا کار دِ ولے کاوو؟ دا کار دِ ولے نۀ کاوو؟ د دینه خو دغه بل کار ښه وو - دا قسم ملامتیا د ایمان نخه ده - ځکه چه بدبخته بنده ځان په ګناه نۀ ملامته کوی - بلکه دی خو یو بل په دے ملامته کوی - چه فلانکی ګناه دِ ولے اُکه؟ نامرده ته هم ځان ته پښتون وایے دَ پو لونه غوره نفس هغه وی - چه ځان بخپله هم ملامته کوی - او که دۀ ته بل څوک په بدی ملامتیا کوی - چه دا بدکار دِ ولے اُکه - نو دے په دے بد نۀ ګڼړی - دا قسم بنده به د الله د ملامتیا نه خلاص شي - او چه نه ځان په خپلے بدی بخپله ملامته کوی - او نۀ د بل چا ملامتیا اوری - نو دے به د الله د ملامته کولو نه خلاص نۀ شي - دا د نفس هغه ناکاره طاقت دے چه بنده بدی ته تیاره وی - دا د دۀ طبیعت شي.

د نفس اماره

او بیا د دے نه خلاصے د الله د توفیق نه نۀ شي کیدے - د عزیز د مصر د بی بی قصه په سورة یوسف کښ کیږی - چه وَمَآ اُبَرِّئُ نَفۡسِیۡ اِنَّ النَّفۡسَ لَاَمَّارَةٌۢ بِالسُّوۡٓءِ - څه خپل ځان بے ګناه نۀ ګڼړم - نفس بنده ته د بدی ترغیب ورکوی - خو که الله رحم اُکی - نو بنده بچ شي - الله خوږ نبي ص غوندے ذات ته وایي - وَلَوۡلَآ اَنۡ ثَبَّتۡنٰكَ الخ که مونږ ته کلک کړے نۀ وے - نو ته به د کافرانو طرف ته مائل شوے وے - شر د بنده د نفس لویه قوت دے - که خدا ے دا بنده خپل نفس ته او سپاری نو بنده به

هلاک شی۔ او که خدائے ورسره مدد اُکه۔ نو خلاصے به بیا مومی۔ نو مونږ دعا کوو۔ چه خدائے دِ مونږ د خپلو نفسونو د شرارتو نو نه بچ کړی۔ اٰمین۔ د خدائے امتحان په دے دوارو نفسونو اٰماره او لوامه باندے کیږی۔ او په مطمئنه باندے د بنده عزت زیاتیږی۔ د نفس په ده کمال حاصلیږی۔ الله دِ دے نفس مطمئنه سره فرخته مرکړے کی۔ دا دے قسم بنده ته نیغه لار ښکاره کوی۔ دهٔ ته د نیکۍ خائسته شکلونه ښکاره کوی۔ او په نا کاروالی دهٔ ته زورنه کوی۔ او دے ورته بد شکل ښکاره کوی۔ دا دهٔ ته د قرآن تلاوت ذکر، او نور نیک اعمال مخکښ کوی۔ دا نفس مطمئنه چه طاقتمند شی۔ نو بیا د نفس اماره سره ښه جنګ کوی۔ د نفس مطمئنه د لښکر باچا ایمان او یقین وی۔ خومره خومره چه ایمان او یقین په میدان کښ کلک اُلاړ وی۔ د دهٔ لښکر هم د میدان نه نه تختی۔ د دهٔ نور مرکری او لښکریان۔ مونځ، روجه، حج، زکوٰة، جهاد، وعظ د عوامو همدردی وغیره وی۔ په زړه کښ د الله او د حضرت رسول بیحده محبت د الله د حکمونو او حقوقو لوئی، د الله د دین د پاره غیرت بهادری پاک لمنی، رښتیا، او د دے ټولو سرکار اخلاص وی۔ مخلص بنده چه په دے لار تګ کوی نو په ستومانتیا نهٔ پوهیږی۔ او چه اخلاص او صداقت پکښ نهٔ وی۔ نو سره د دے کارونو شیطان د دهٔ خپه خویږولے شی۔ دے که نیکی کوی خو دا نیکی د دهٔ د الله د لارنه د لرے کیدو سبب جوړیږی او د نفس اماره مرکرے شیطان وی۔ دے د دهٔ سره د روغجنے وعدے کوی۔ نهٔ پوره کیدونکی امیدونه ور مخکښ کوی۔ د بدو کارونو ترغیب ورکوی۔ او بدی دهٔ ته ډیره ږولی ښکاره کوی۔ قسما قسم دهوکے ورکوی۔ په دے طریقه به دهٔ د بدیٔ لار پرانستے شی۔ خواهش او اراده د شیطان مددګار جوړ شی او نفس چه د خواهشاتو دروازه پرانیځی۔ نو دے دننه ورشی۔ او د فساد، قتل، لوټ مار بازار ګرم کی۔ د دهٔ دا کار داسے وی۔ لکه یو دشمن چه د بل دشمن ښار قبضه کی۔ او په دیکښ لوټ شروع کی۔ دے د بنده د ایمان، تلاوتِ قرآن، د ذکر، د مونځ نښے نښانے وړانے کی۔ جماتونه وران کی۔ ګرجے او آتش خانے آبادے کی۔ په شراب خانو او درم خانو کښ داخل شی۔ دے د رحمٰن د عبادت نه را اُګرزوی۔ او د ړمو په چورلکو کښ په دهٔ وخت تیروی۔ د ګناهو نو په چقمو کښ یے بوخت کی۔ او د رحمانی خبرو د اوریدو په ځائے شیطانی خبرے اوریدهٔ دے سنهٔ اُکنړی۔ د خدائے سره دغامځ کیدو فکرونه دے پریکدی۔ غرض دا چه د شیطان پوره تابعدار شی۔ او د دهٔ نه انسانی شیطان جوړ شی

لوناسو پوهے شوئ چه د نفس مطمئنه مرکزے فرښته وی۔ او د نفس اماره مرکزے شیطان وی۔ د بنده د نیکئ خیالات د ملائکو په ترغیب وی او د بدی شوقونه د شیطان په وینا وی۔ نفس مطمئنه د نفس اماره د لښکرونه داسے ویریږی۔ لکه د مال خاوند چه د ډاکوانو نه ویریږی۔ دے د خپل نیک عمل حفاظت کوی چه د نفس اماره نه یے بچاو خدائے ته اورسی۔ او د دهٔ د نجات ذریعه اوګرځی او نفس اماره داکوشش کوی چه په دے نیک عمل کښ داسے پلیتی ورګډه کی۔ چه دا عمل پاک پاتے نهٔ شی۔ او دا د دهٔ د کښتے ذریعه اونهٔ ګرځی۔ ځکه الله وائی چه اِنَّمَا یَتَقَبَّلُ اللّٰهُ مِنَ الْمُتَّقِیْنَ ۵ نیک عمل د هغه چانه قبلیږی چه د نفس اماره د پلیتی نه بچ شی۔

ابن عمرؓ به وے چه که ماته د یوے سجدے د قبولیت علم اُشئ۔ نو ماته به د مرګ هیڅ پروانهٔ وی۔ د نفس اماره که په نفس مطمئنه د دهٔ د نیکی د خرابولو وس اُنهٔ شی۔ نو په دهٔ د دے نیکی په مقابله کښ بدی اُکی۔ چه په دے د بدی وزله د هغه نیکی خرابه کی۔ که دا نفس مطمئنه د توحید خبره کوی۔ نو اماره ورته د شرک او د غیرالله د محبت او د دهٔ نه د ویرے خبره مخکښ کوی۔ تاسو اُ ګورئ نن که هیڅ عالم چاته د خوږ نبیؐ د دنیا بعدازی خبره کوی۔ نو دی ورته د چاپایا وینا وراندے کوی۔ او دی وائی چه مونږ په قرآن او حدیث څهٔ پوهیږو مونږ خو به د بابا خبره منو۔ مونږ د فیصلے طاقت د قرآن او حدیث په وینا کښ نهٔ منو۔ بلکه نور څوک د دے فیصلے اختیارمند ګڼړو۔ استغفرالله! څومره لویه نیکی توحید یے رالره په غیرالله ککړه کړه۔ نو دا نفس اماره په دنیا کښ هم قید دے۔ او په برزخ کښ به هم قید وی۔ او د قیامت په روځ به خوړیږی په بد حال کښ وی الله دِ مونږ د دے نفس اماره د فساد نه اُساتی۔ او الله دِ څمونږ نفس مطمئنه نصیب کی۔ امین۔

د روح په باره کښ نوی تحقیقات:- نن روځے څهٔ داسے خلق شته۔ چه پس مرګیے ژوند او قیامت نهٔ منی۔ او په جنت او اخرت پورے ټوقے کوی۔ د دے قسم خلقو ته "ملحدان" د دین نه اړخ کونکی خلق وائی۔ دا لویه بد دینی ده۔ ځکه چه دا د فطرة د فساد په وجه ویلے شی۔ دا د ټولو پیغمبرانو د خدائی خبرو نو خلاف خبره ده۔ د دے لویه وجه دا وی۔ چه دا قسم خلق هغه خبره منی کومه چه دی په حواسو محسوسه کی۔ په دے وجه مادا دا ابن قیم "د کتاب الروح" شل پا بونه چهاپ کړهٔ۔ چه دی د پیغمبری تعلیم نه فائدهٔ واخلی خو د دے قسم خلقو د باره پکار دی۔ چه د دیته یُورپی او امریکنی تحقیقات د روح په باره کښ اُخوے شی۔ نن روځے مقناطیسی خوبونه راوستهٔ۔ او د روحو لوسره خبرے کول په یورپ کښ عام رواج ګرزیدلے دے

دا مقناطیسی خوب په بل کس په څه خاصو اشارو او طریقو راوستے شي - او هر کله چه دغه معمول دا عامل اوده کی - د دے اوده نه یو نوے قسم بنده جوړ شي - دے بیا د بل بنده د زړه خبره ښکاره کوي - د بل د جیب د بټوے روپي او پیسے په شمار ځي - سره د دے چه دے د دینه مخکښ خبر نه وي - دا د مسمریزم اولنے حالت وي. او چه لوړه ترقي اُوکی نو دا عامل په خپل معمول کښ دا طاقت پیدا کی - چه د معمول ته حکم اوکی - چه ته د فلانکي بنده کور ته لاړ شه - او دیته ځان ښکاره که - معمول دغه کور ته ورشي - او د کور خلق د ده نه اُیریږي - او ډیره د حیرانتیا خبره دا ده - چه په دیه تا څوته دا سنځ معلومه شي - چه انسان په وجود باندے کار نه کوي. بلکه دا هر څه چه کوي دا په روح کوي - هغه داسے - چه یو عامل په یو خالص جاهل باندے د مسمریزم عمل اُکی - بیا د ده نه د فلسفے یا د ریاضي د مسئلے گران تپوس اُکی - نو دے ورته دا مسئله حل کی چه د لوئ لوئ فلسفیان هم نه شي حل کولے - تر دے چه دا قسم جاهل بے قلمه او بے کاغذه لوی گران سوال حل کی - په دے تحقیق سره دا ثابته شوه - چه انساني روح ځان ته وجود لري - او د دے وجود نه جدا جوند ورن لري - او د دے چه وجود نه جدا شي - نو لویو فلسفیانو او ریاضي دانو روحونو سره یو ځائے شي او جاهل نه عالم جوړ شي. د دے انساني روح د برزخي جوند او د اُخروي جوند د ښه کولو د پاره یو لکه څلیر بیشت زره پیغمبران راغلۍ چه د دُنیا خلقو ته د عالم ارواح د سترگو لیدلي حالات بیان کی - او دی پوهه کی - چه ستاسو دا انساني روح په دے کارونو طاقتمند پروے او د ده ښه خلقو سره د ناسته اُلاړه او استوگنے قابل جوړیدے شي - او په دے بد عملو بد رنگه تپ تیپ او د شیطانانو سره د اُسیدو قابل جوړیږي - د قبر نه باغونه او دوزخي کندے جوړیده ه - او د اُخروت جنت او دوزخ د دے اعمالو اثرات دی - څوک چه خپل انساني روح ښه کول غواړي - نو د خو د نبي ص په فرمانونو د عمل اُکی - الله د څمونږ د ټولو په قرآن او حدیث علم او په دے د عمل نصیب کی - آمین - و آخر دعونا ان الحمد لله رب العلمین -

وقد فرغت من تسوید هذه الاوراق بعونه تعالی - الیوم الثانی من جنوری سنه ۱۹۶۶ء

کتبه حبیب الرحمٰن کان الله له

فالحمد لله اولاً و آخراً و ظاهراً و باطناً والصلوٰة علی حبیبه خالصاً و بعد قد استراح قلمی بعونه تعالی و حسن توفیقه من کتابة هذا الکتاب الشریف یوم الخمیس الثانی والعشرون من شهر محرم الحرام سنه ۱۳۸۶ھ کتبه شرف الدین بقلمه

از دفتر

دارالعلوم شاہ منصور تعلیم القرآن ضلع مردان

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

الحمد للہ والصلوٰۃ علی رسول اللہ بےحد وبیعد د۔ چہ پہ احسن طریقہ سرہ مطبوع شو۔ تفسیر حبیبی پہ حل دقرآن مجید کښی، او بل تشریح حبیبی پہ حل دَ بخاری شریف کښی۔ سابق دوے نہ زمانے ستر برے نۂ وے نورے کرے پہ افغانی زبان سرہ پہ تفسیر دقرآن او حدیث کښی۔ اللہ تعالیٰ دِ مولانا صاحب حبیب الرحمٰن ادیب الزمان، الحاج فاضل دیوبند تہ لوی درجات نصیب کے۔ چہ پہ خدمت دخاصو، عامو کښی خصوصاً دطالبانو دسکولونو او کالجونو کښی پہ زبانِ افغانی سرہ تفسیر او حدیث مشرح کۂ۔ دا لوئی انعام دے پہ اہل زمان باندے چہ پہ وقت دَ انقلاب او دخزان کښی فیضان دحدیث او دقرآن اُشۂ۔

اشعار

طالبانو تہ تفسیر بے نظیر راغے   وُبہ نۂ وینی مثال ئے تر کوہ قاف
بخت بیدار بجہان وینم طالبان   چہ سبحان پہ باندے وکہ دا الطاف
دا ہمت د مولنا دے بجہان کښی   کہ دانا وو تہ نظر کہ پہ انصاف

شعر

۱ حکمتِ محض ست اگر لطفِ جہان آفرین   خاص کند بندۂ مصلحت عام را
۲ شعر نفروشیم اگر نقد دو عالم بدھند   یک حدیثے ز احادیثِ احمدِ عربی

شعر اردو

جمال و حسن قرآن نورِ جانِ ہر مسلمان ہے۔
قمر ہے چاند اوروں کا ہمارا چاند قرآن ہے۔

تحریر

فقیر خادم القرآن مولوی عبدالہادی مہتمم شاہ منصور ضلع مردان

دی شیخ با چراغ همی گشت گرد شهر
کز دام و دد ملولم و انسانم آرزواست
زین همرهان سست عناصر دلم گرفت
شیر خدا و رستم دستانم آرزواست
گفتم که یافت می نشود جسته ایم ما
گفت آنکه یافت می نشود آنم آرزواست

العارف الرومی

نوی امداد کونکی د سنہ ۱۹۶۶/۱۹۶۵ء جزاھم اللہ خیر الجزاء

۱	عزیزہ اقبال بی بی:	۱ — ۰
۲	عزیزم صدیق الرحمن بی اے چہہ ہیری۔	۲ — ۰
۳	محترم عتیق اللہ صاحب۔ گڑھی کپورہ	۵ — ۰
۴	محترم الحاج محمد یعقوب خانصاحب۔ ڈائرکٹر تعلیم دیرساکن زیدہ۔ صوابی۔	۱۰۰ — ۰
۵	محترم شیر حسن صاحب شاعر تورڈھیر	۱۸ — ۰
۶	محترم الحاج عبد القادر خانصاحب خیرآباد۔ سدھوم	۷۰ — ۰
۷	محترم مجم خانصاحب خیرآباد سدھوم	۱۰ — ۰
۸	محترم الحاج شیر حسن خانصاحب امجد آباد۔ سدھوم	۱۰ — ۰
۹	محترم عبد اللہ خانصاحب چیرمین کمنہرکس سدھوم	۵۰ — ۰
۱۰	عزیزم گوھر علی خانصاحب بی۔ اے پسر جمشید احمد خانصاحب۔ کوترپان سدھوم	۳۰ — ۰
۱۱	عزیزم امان اللہ خانصاحب بی۔ اے۔ باریکاب۔ سدھوم	۱۰ — ۰
۱۲	رشاد خانصاحب جارکلی سدھوم	۱۰ — ۰

کل میزان